

AZ O. M. KIR.
KÉPZŐMŰVÉSZETI FŐISKOLA
ÉVKÖNYVE

SZERKESZTETTE
DR. FERENCZY JÓZSEF
FŐTITKÁR.

AZ O. M. KIR.
KÉPZŐMŰVÉSZETI FŐISKOLA
ÉVKÖNYVE

1935

1936

ORSZ. M. KIR.
KÉPZŐMŰVÉSZETI
FŐISKOLA

SZERKESZTETTE
DR. FERENCZY JÓZSEF
FŐTITKÁR.

1509 Attila-nyomda részvénytársaság Budapest
I. kerület, Szent János-tér 1/a. — Telefon: *1-500-80.
Igazgató: KULCSÁR RICHÁRD.

FŐISKOLÁNK ALAPÍTÁSÁNAK ÉS FEJLŐDÉSÉNEK FŐBB MOZZANATAI.

A Főiskolát törvényhozási felhatalmazás alapján az 1871. évben Pauler Tivadar, akkori közoktatásügyi miniszter alapította. Felállításának eszméje még Eötvös József bárótól, a nagy magyar állambölcseletről és közoktatásügyi minisztertől eredt, azonban a kivitelben közbejött halála megakadályozta. A Magyar Királyi Országos Mintarajztanoda és Rajztanárképezde címen létrejött, majd pár évvel később már Magyar Királyi Országos Mintarajziskola és Rajztanárképző nevet nyert intézmény első igazgatója Keleti Gusztáv „akadémiai képiró” lett.

Az intézmény 1871—1876-ig a Rombach-utcában bérelt helyiségekben folytatta működését, majd 1876-ban Trefort Ágost közoktatásügyi miniszter gondoskodásából a Rauscher Lajos tervei szerint felépült jelenlegi Andrassy-uti épületbe került át.

A Főiskola 1871. évi eredeti tanterve az 1877/78. tanévben felsőbb helyen jóváhagyott új tantervi és új rajztanárvizsgálati szabályzattal módosított (32.195/1877. V. K. M. sz. r.). E szerint a rajztanárképzés ideje még három éves, azonban e képzési idő tartama az 1886. tanévtől kezdve a 23.569/1886. és 26.391/1886. V. K. M. sz. rendeletek alapján már négy évre emeltetett fel s négyféle képesítési nem íratott elő.

A Főiskola tanulmányi szabályzata és ezzel kapcsolatban az 1878. évben felállított Orsz. M. Kir. Rajztanárvizsgáló Bizottság szabályzata azóta is több ízben gyökeres változáson ment át. Így 1893-ban (41.200 V. K. M. sz. r.), 1894-ben (1146. V. K. M. sz. r.), majd 1897-ben, amikor is a rajz-

tanár- és rajztanítójelöltek és művésznövendékek teljesen külön tantervet és órarendet kaptak. (20.929. V. K. M. sz. r.), 1898-ban, amikor esti szabadiskola létesült (94.318/1898. V. K. M. sz. r.), 1903-ban (12.952. V. K. M. sz. r.). Több pótlás történik a 75.069/1907. és 61.071/1913. V. K. M. sz. rendeletek alapján, végül 1921-ben a 159.000/1921. V. K. M. sz. r. folyománnyaként történt alapvető változtatás, amely a Főiskola szervezetét is gyökeresen átformálta. E rendelettel nyerte intézetünk főiskolai jellegét s autonómiáját. Az új rend megszüntette az igazgatói tisztséget és a vezetést a rektor és a Rektori Tanács kezébe adta át az újjászervezett Főiskola felett, amelybe ilyképpen beolvadtak az 1908 óta Orsz. M. Kir. Képzőművészeti Főiskola címen együtt igazgatott Rajztanárképző és Szépművészeti Akadémia, valamint az alábbi, szintén az 1908. évtől fogva közös adminisztráció alá vont mesteriskolák és női festőiskola. Ezek: az 1882-ben önállóan megnyílt Benczur-féle, az 1897-ben önállósá vált Lotz-féle festészeti és az ugyanakkor felállított Strobl-féle szobrászati mesteriskola s az 1891-ig önálló, az 1891—1897-ig beolvasztva volt, majd újból önállósított, Deák-Ébner-féle Női festőiskola.

Az intézet igazgatója: 1871—1902-ig Keleti Gusztáv; majd művészeti igazgatók: Székely Bertalan 1902—1904-ig és Szinyei Merse Pál 1905—1920-ig. Mint adminisztratív igazgató működött mellettük Várdai Szilárd 1902—1920-ig.

Az 1921. évben életbelépett szervezeti és tanulmányi szabályzat azóta az 1930. évi november hó 11-én kelt magas kormányzói elhatározással jóváhagyott új szabályzattal módosult. Ez az új szabályzat a Főiskolának a 10 év előtti reformjában nyert új szervezetét és tanulmányi rendjét — melyeket a lefolyt idő tapasztalatai igazoltak — alapelveiben nem érinti, csupán több gyakorlati irányú módosítást, illetve pótlást tartalmaz, amelyek a szervezetben a tanári kari ülések hatáskörének szélesbítésére, a tanulmányi részben pedig a művész- és a középiskolai rajztanárképzés idejének öt évre való felemelésére vonatkoznak.

Az 1920. év közepén Lyka Károly mint megbízott igazgató veszi kezébe a Főiskola reformjának ügyét s a következő 1921. évben, e tiszteről lemondva, a 159.000/1921. V. K. M. sz. r. hatálybalépésével rektora lesz a főiskolai jellegűvé emelt intézetnek egészen 1923-ig. A következő rektorok: Csók István 1923—1925-ig, Glatz Oszkár 1925—1927-ig, Réti István 1927—1931-ig, Andreetti Károly 1931. okt. 1—1932. februárig, Réti István 1932. februártól 1935. októberig, Benkhard Ágost 1935—1936-ig.

**A Főiskola a Vallás- és Közoktatásügyi M. Kir. Minisztérium
hatósága alá tartozik.**

Vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1932. október 1-től

NAGYMÉLTÓSAGÚ

HÓMAN BÁLINT ÚR,

bölcsészeti doktor, a bolognai egyetem irodalom- és történettudományi karának, a heidelbergi Ruprecht Károly egyetem állam- és közgazdaságtudományi karának, a varsói Pilsudski egyetem irodalom- és történettudományi karának, a berlini Frigyes Vilmos egyetem, a budapesti kir. m. Pázmány Péter tudományegyetem és a pécsi m. kir. Erzsébet tudományegyetem bölcsészettudományi karának s a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem bánya- és erdőmérnöki karának honoris causa doktora, m. kir. titkos tanácsos, országgyűlési képviselő, Pest vármegye törvényhatósági bizottságának virilis tagja, a Magyar Nemzeti Múzeum elnöke, a Magyar Érdemrend I. oszt. keresztje és középkeresztje, a Corvinlánc, a pápai Nagy Szent Gergely-rend, az olasz királyi Korona-rend, a lengyel Polonia Restituta-rend nagykeresztjének, az osztrák Érdemrend I. oszt. nagykeresztjének, a németbirodalmi Vörös Kereszt I. oszt. érdemsillagának és az észt Vörös Kereszt díszjelvény I. oszt. 1. fokozatának tulajdonosa. A Magyar Tudományos Akadémia igazgató- és rendes tagja, a Szent István Akadémia tiszteleti, az Országos Pázmány Egyesület és a Magyar Statisztikai Társaság rendes tagja, a Magyar Történelmi Társulat elnöke, a Magyar Néprajzi Társaság védnöke, a Magyar Heraldikai és Genealógiai és a Magyar Numizmatikai Társulat tiszteleti elnöke, az Országos Magyar Régészeti Társulat, a Budapesti Philológiai Társaság tiszteleti tagja, a Magyar Nyelvtudományi Társaság stb. választmányi tagja, Székesfehérvár szab. kir. város díszpolgára stb.

A FŐISKOLÁT KORMÁNYZÓ
REKTORI TANÁCS.

REKTOR:

BENKHARD ÁGOST

PROREKTOROK:

RÉTI ISTVÁN

BARANSKI E. LÁSZLÓ

TANÁCS TAGOK:

KANDÓ LÁSZLÓ

PILCH DEZSŐ

SZENTGYÖRGYI ISTVÁN

MEYER ANTAL

SIDLÓ FERENC

VARGA NÁNDOR

TANÁCSI PÓTTAGOK:

BORY JENŐ

GLATZ OSZKÁR

DR. LECHNER JENŐ

IN MEMORIAM.

VÁRDAI SZILÁRD

VÁRDAI SZILÁRD.

Ez év tavaszán egy rövidke hír jelent meg a napilapokban: „Várdai Szilárd, a Képzőművészeti Főiskola nyugalmazott ügyvezető igazgatója, április 23-án, nyolcvanegy éves korában, hirtelen elhunyt . . . Temetése szülőföldjén, a felvidéki Opitálon lesz április 25-én.“

E rövid kis hír egy hosszú, munkásságban gazdag és értékes élet utolsó állomását jelentette nekünk.

* *
*

Várdai Szilárd 1856. évi március hó 1-én született a pozsonymegyei Ottóvölgyön, ahol szüleinek papirgyára volt. Gyermekéveit a szülői házban töltötte s elemi iskoláit is szülőfalujában végezte. Középiskolai tanulmányai után, 1871. év őszén a budapesti Rombach-utcában megnyílt, új „*Magyar Királyi Országos Rajztanárképezdébe*“ iratkozott be s oklevelének tanúsága szerint a négyévi tanfolyam elvégzése után, 1875. évi augusztus 2-án Tanképesítő oklevelet szerzett. Ennek alapján „a szabadkézi rajzolásnak a magyarnyelvű középtanodákon való tanítására képesítést nyert.“ Oklevelét az akkori művészi élet négy kiválósága: Keleti Gusztáv,* Székely Bertalan, Schulek Frigyes, Rauscher Lajos sajátkezű aláírása díszíti.

---

* Itt még i-vel írta alá nevét, nemessége alapján az „y“-t utóbb használta.

Tanári működését 1876. évben kezdi, 20 éves korában. Trefort Ágost akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter kinevezi a „siketnémák váci kir. intézetéhez segéd- és rajztanárrá 500 forint fizetéssel és 100 forint szálláspénzzel“. Ezen intézetnél „nemcsak külön szakmájában vállalt hivatalbeli kötelezettségeinek lelkiismeretesen s legjobb eredménnyel eleget tesz, hanem általában a siketnémák oktatásának tanmódját is valóban ügyszerető buzgalommal tanulmányozza“ (1878. jan. 29. Bizonyítvány).

Az *Országos M. kir. Mintarajztanodához és Rajztanárképezdéhez* Trefort 1878. év őszén nevezi ki tanársegéddé. Az ornamentikát s a szemléleti távlattant tanítja 1885. év júliusáig. A Mintarajztanodából 1880. évben kiválik az iparművészeti szakosztály s 1881. évtől kezdve ő ott is működik, mint kisegítő tanár, tiszteletdíj mellett. 1885. év április hó 9-én rendes tanárrá neveztetett ki az *Iparművészeti Iskolához* a mértani rajz oktatására olyformán, hogy a Mintarajziskolánál eddig betöltött állását is megtarthatta. Mindkét helyen lelkiismeretesen ellátja hivatalát, sőt 1888. évben átveszi a Mintarajziskola könyvtárának vezetését is, amelyet harmincnyolc éven át, nyugalomba vonulásáig nagy szeretettel és körültekintéssel fejlesztett.

Az 1892. év jelentős fordulópont volt *Várdai Szilárd* életében: gróf Csáky miniszter felmenti július hó 1-én az Iparművészeti iskolánál elfoglalt állása alól s az *Orsz. M. kir. Mintarajziskola és Rajztanárképző* intézethez nevezi ki az ékítményes rajzolás rendes tanárává. Megbízást nyer sokoldalú elfoglaltsága mellett az ezredéves kiállítás III. csoportjában s Őfelsége a koronás arany érdemkereszttel tüntette ki értékes munkásságának elismeréséül 1896. év novemberében. Az 1900. évi párisi világkiállítás kapcsán a művészi tanintézetek anyagának előkészítésével lett megbízva s miniszteri elismerésben részesült értékes működéséért.

Kelety Gusztáv igazgató elhalt 1902. évben; szeptember hó 29-én Wlassics Gyula báró miniszter megbízta a Mintarajziskola és Rajztanárképző „művészeti és tanügyi vezetésével Székely Bertalant, az összes adminisztratív és gazdasági ügyek vezetésével pedig személyes felelősség mellett“ Várdait. Eredményes munkássága elismeréséül 1905. év végén Őfelsége néki adományozta „az Orsz. M. kir. Mintarajziskola és Rajztanárképző igazgatójának címét“. De nemcsak az országban, hanem külföldön is elismerték értékes és eredményes munkásságát, melynek szép tanúbizonysága az 1912. évben Hollandia által néki adományozott nassau-i oraniai lovagrend tiszti keresztje.

Örömmel veszi szorosán vett hivatalos elfoglaltságán felül az 1912—13. tanévben azt a megbízatást, mely az időközben főisko-

lává fejlesztett intézmény új épületei terveinek elkészítését célozza. másrészt élénk tevékenységet fejt ki a törvény által elrendelt népiskolai történelmi, továbbá kisdudóvódai szemléltető faliképek elkészíttetése körül. A világháború alatt katonai kórházzá alakítja át a főiskola helyiségeit s mindent elkövet a sebesült és lábadozó magyar katonaság érdekében, amiért Öfelsége a II. osztályú polgári hadi érdemkeresztet adományozta néki a háború tartama alatt teljesített buzgó szolgálatai elismeréséül.

A háború után újonnan átszervezett Főiskola 1921. évi októberben prórektorra választja Várdai Szilárdot az 1921—22. tanévtől kezdve két évi időtartamra. Ennek letelte után vonult végleges nyugalomba, 1923. évi január hó 22-én 177. 403/1923. IX. sz. rend. értelmében negyvenhatévi szolgálat után. Elhunyt 1936. évi április 23-án, nyolcvanegy éves korában a Csehszlovákia területén levő Opitálon szívbénulásban.

*   *
*   *

Várdai Szilárd megteremtője a szemléleti távlattan c. tárgyának Ezt először ő tanítja 1879. évben. Ezen tárgy tananyaga, módszere Várdai szellemi tulajdona. Az ő érdeme, hogy ez a tárgy ma nemcsak a szakiskolákban, hanem a középfokú iskolákban is mindenütt a rajzi készség tanításának mellőzhetetlen alapját alkotja: a rajzi tudás megadására nyújt módot rendszerével s a rajzi kiművelés legnagyobb célját elérte akkor, midőn a rajzoló az ő módszere révén saját munkáját maga tudja ellenőrizni, kikorrigálni. A távlati, látszati elváltozások megfigyelését s azok rajzbeli pontos visszaadását kezdetben geometrikus testek és testcsoportok rajzoltatása révén óhajtotta elérni: a tanuló rajzbeli tudásának felfejlődésével tanmenetébe fokozatosan nehezebb feladatok voltak beiktatva, hogy azok lépésről-lépésre átvezessék a tanulót a szabad természet utáni rajzolásra. Évtizedeken át javíttatta, fejlesztette a szemléleti távlattan rajzminta gyűjteményét s barátainak, kartársainak szakadatlan biztatására volt szükség, míg elhatározta 1917. évben, hogy egybeállítja a „*Példatár a szemléleti látszattan, csendéleti rajz- illetve festéshez*“ c. munkáját. A kézirat nagyjából el is készült a hozzá szükséges rajzokkal, a példatár azonban kiadásra mégsem került. Nem mellőzhető el itt még, hogy meg ne emlékezzünk Várdai ama értékes tevékenységéről, melyet a szemléleti távlattanhoz szükséges famodellek, minták készíttetése révén kifejtett. Gazdag kisméretű mintagyűjteményt állított össze a mindennapi életben használatos bútorokról, házrészletekből, kisebb épületekből.

Országszerle ismertté Várdai Szilárd nevét az 1891. évben megjelent *„Faliminták az elemi szabadkézi és ékítményes rajz-oktatáshoz a közép- és ipariskolák, valamint tanítóképzők számára“* c. gazdag mintalap gyűjteménye tette. Ezen faliminták sorozata 90 db. 63/90 cm és 90/124 cm méretű nagyfolio lapokból áll és a hozzá írt magyarázó szövegből. A bevezetésben előadja, hogy a küszöbön álló rajzoktatási reformok: a rajznak az alsó- és középiskolákban való terjeszkedése volt az oka, hogy tananyagot adjon az így felmerülő szükségletnek. Meglepő, hogy korát messze túlhaladó előrelátással és szinte a mai modern felfogásban fejti ki Várdai ezen mű bevezetésében a rajz szükségességét és helyét a középfokú oktatás tantárgyai között. „A rajzoktatás célja nem pusztán a kézügyesség fejlesztésére terjed, az általános műveltséget közvetítő tantárgyakkal teljesen egyenrangú helyet foglal el az iskolában; tehát tulajdonképpen egészen más, sokkal magasabb és általánosabb célja van annál, mely neki közönségesen tulajdoníttatik.“ „Mindaz, mivel a tanuló ismeretei és képessége a rajzoktatás útján gazdagodik, a tanuló szellemi erejének fokozatos erősítésére, fejlesztésére szolgál.“

„Magyar díszítmények“ c. színes minta gyűjteményét 1910. évben adja ki. Magyar motivumokat bocsájt közre eme munkájában, somogyi és alföldi szűrhimzések díszítményeit, továbbá a kevésbé ismert pozsonymegyei himzések gyönyörű mintáiból hoz szemelvényeket. Ez életének egyik legkedvesebb műve s magyar motívumai a népies magyar motívumoknak nem egyszerű gyűjtése, hanem adják jórészt az ő egyéni stílusát is, melynek harmonikus vonalvezetése a ma már felkapott sok magyaros mustra között egyedülálló. Általában Várdai nagy kedvvel foglalkozik egész életén át a magyar díszítő stílus problémáival. Sajnos nem tudunk e helyen átfogó összefoglalást adni Várdai zárkózott, kevésbé közlékeny természete folytán. E téren kifejtett munkásságára Pekár Károly dr. 1906. évben, a *„Magyar nemzeti szépről, nemzeti vonások művészetünkben, zenénkben, költészetünkben, irodalmunkban“* c. munkája némi fényt vet. Megtudjuk 141. oldalán, hogy Várdai tervezte a magyar államvasutak királysátorát. „E hatalmas nyolcszögű sátor ornamentika dolgában fényesen sikerült és a színes ornamentika valóságos diadala az ősi pávaszemes virágoknak. Ugyancsak ilyen díszítményeket találunk a bennlevő bútorzaton: baldachinos kereveten és karosszékeken: úgyszintén a hatalmas, koronából stilizált, villamos csilláron is megtaláljuk a pávaszemes virágokat. Csak igazat adhatunk a Magyar Iparművészet szerkesztőjének, amikor azt írja, hogy Várdai e sátorral oly nemzeti zamatú és előkelő művészi

alkotást létesített, amely egyöntetűségében, eredetiségében és ízlésességében párját ritkítja.“ Lechner Ödön magyaros stílusban tervezett kecskeméti városháza dísztermében az egész épület stílusához szépen illik az a dízscillár is a díszteremben, amelyet ugyancsak Várdai Szilárd tervezett.

Méltatásunk nem lenne teljes Várdai Szilárdról, ha tevékenységének ismertetése során nem emlékeznénk meg építő-tervezői munkásságáról is. A háború előtt, az 1912—13. tanévben megbízást kap Majovszky Pál dr.-tól, a művészeti ügyosztály főnökétől az intézet épületeinek újabb tervei elkészítésére olyformán, hogy az új intézet a Gellért-hegy déli lejtőjén fekvő Kerkápoly—Bodor-féle telkeken lett volna elhelyezendő. Mintegy tíz, jórészt emeletes épület révén tervezte megoldani Várdai az egyesített képzőművészeti nevelés elhelyezésének kérdését. Nagy gonddal, harminc évi tapasztalat alapján készítette el az alaprajzokat, melyek ma is az építkezés kiinduló pontjai lehetnek. Felrakta maga pontos lejtőmérés alapján kisebbített mértékben az egész terület terepformáját s arra helyezte el a tervezett épületeit gipszből kifaragva. Mindez készen állott végső döntésre a főváros és a főiskola felettes hatósága előtt 1913. év augusztusában. A bekövetkezett világháború azonban ezt a szép tervet örökre eltemette.

Az általa tervezett keresztút nem avatatlan építészeti kedvtelésről tesz tanúságot szülőhelyén, Ottóvölgyön s ezt igazolja a csesztei temető kápolna, mely az ő gótikus stílusban készített tervei és személyes közreműködésével épült. Ő volt a tervezője és vezetője 1895. évben az Andrássy-úti pótépitkezésnek és kibővítési munkálatoknak is, nemkülönben értékes közreműködést fejtett ki tudomásunk szerint a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egylet könyvtára előcsarnokában levő királyszobrok elhelyezése körül.

Megemlítésre érdemes, hogy Várdai kedves tanítványa volt mintarajztanodai tanuló éveiben Izsó Miklósnak, ki őt a szobrászi pályára biztatta. Utóbb gyakran fájlalta Várdai, hogy nem fogadta meg Izsó egykori tanácsát.

Mintegy fél évszázadra tehető az a kapcsolat, mely Várdai Szilárd személye és a vezetése alatt állott intézet között volt. Ő vele, mint tizenöt éves tanulóval indult el, szinte gyermekcipőben a régi Mintarajztanoda és Rajztanárképezde 1871. évben s kétévi, a váci siketnémáknál eltöltött szolgálatot nem számítva, Várdai a Főiskolával nyugalombavonulásáig állandóan a legszorosabb kapcsolatban volt. Ezen hosszú idő alatt mint adminisztratív és szervező erő is a legkiválóbb teljesítményt nyújtotta.

Már mint fiatal tanársegéd tevékeny részt vesz igazgatója, a lángelméjű Kelety Gusztáv mellett az intézet kialakításában, megszervezésében. Míg Kelety igazgató a zseniális elképzelő, Várdai a gyakorlati megvalósítás embere volt. 1878. évben közreműködik az *Orsz. M. kir. Rajztanárvizsgáló Bizottság* reorganizálásában s annak állandó tagja, majd alelnöke volt nyugalmabavonulásáig. 1887. évben megvalósítja, hogy a Rajztanárképző minden szaka négy évre emeltessék fel s a viszonyoknak és szükségletnek megfelelőleg 1893. évben négyféle képzést vezet be. 1897. évben kieszközli, hogy az *Orsz. M. kir. Mintarajziskola és Rajztanárképző* nevet kapja az intézet. Adminisztratív munkássága teljes mértékben érvényesül Kelety Gusztáv halála után is, Székely Bertalan mellett, kivel együttesen lesznek az intézet helyettes igazgatói 1902. évben, majd megkapja 1905. évben az adminisztratív munkakör mellett az igazgatói címet. Fokozott munkásságot fejt ki ily minőségben: elkészíti a Rajztanításra képesítő új vizsgaszabályzatot s ennek alapján az iskola új tantervét és tananyagbeosztását, melyet a minisztérium rövidesen életbe léptet s e révén a tanári kar létszáma erősen felszaporodik. Felállítja 1906. évben a grafikai tanfolyamot, melynek vezetője Olgyai Viktor lett.

Kiváló szervező és adminisztratív működésének fénykora volt az 1908. esztendő, amidőn a művészi nevelés továbbképzésének ügye jelentős változásokon esett át. A Benczur Gyula-féle I. sz. festészeti mesteriskola, a Lotz Károly halála után Székely Bertalanra szállt II. sz. festészeti mesteriskola és a Strobl Alajos vezetése alatt álló szobrászati mesteriskola, továbbá a Deák Ébner Lajos vezetése alatt álló női festőiskola, melyek mind önállóan működtek eddigelé, és a Mintarajziskola és Rajztanárképző adminisztratív az „*Orsz. M. kir. Képzőművészeti Főiskola*“ neve alatt egy kézbe egyesítettett Várdai Szilárd ügyvezető igazgatása alatt, amire indítékul kétségtelenül az eddigelé teljesen függetlenített és önállóan vezetett intézmények vezetőinek Várdai Szilárd személye iránt megnyilvánuló teljes bizalma, elismerése és kiváló ügyvezető készsége szolgált. Mintegy magját és lehetőségét vetette el ezzel a nagyjelentőségű akciójával utóbb bekövetkezett ama helyes törekvésnek, hogy a magyar képzőművészeti nevelés egységesítettessék s egy irányító, összefogó kézbe egyesítettessék, ami egyetlen helyes módja az egységes művészi nevelés lehetőségének.

Eme nagy horderejű intézkedése után még ugyanezen évben elindítja a főiskola diákszociális intézményét, a Deákasztalt, kezdetben karitatív alapon, szűk keretek között. Döntő intézkedést kér 1912. évben az országos rajzoktatásnak irányítása és ellen-

őrzése terén s a Főiskola hatáskörébe utalják a középiskolák rajzi szakfelügyeletét.

A világháború alatt a Főiskola tanhelyiségeit kórház céljára foglalták le. Várdai az oktatás zavartalan menetét bérelt helyiségek révén biztosítja, ezekben folyik tovább az oktatás, noha súlyos veszteségek érik a Főiskola tanári karát; régi, kipróbált tanárainak, vezetőinek egész sora elhalt; Ferenczy Károly, Zemplényi Tivadar, Aggházy Gyula, Schulek Frigyes, Szinyei Merse Pál, Benczur Gyula, Havranek Ferenc. A háború után Lyka Károly új megbízott igazgató alatt sor kerül a Főiskola részben még különálló intézményeinek végleges egyesítésére és tanári karának teljes reorganizálására. Az új szervezeti, felvételi, tanulmányi és vizsgaszabályzat jóváhagyást nyer 1921. évben s ezen új rend szerint megválasztott vezető, Lyka Károly rektor mellett Várdai Szilárd prorektori tisztet tölt be. Két évig viseli e méltóságot, élénk munkásságot fejtve ki az eddigelé széttagolt könyvtárak egyesítésében s a világháború alatt tönkrement diákszociális és karitatív intézmények újjászervezése körül.

Várdai fentvázolt széleskörű adminisztratív munkássága mellett minden alkalmat megragadott, hogy a Főiskola hírnevét növelje. Mint fiatal ember vett részt a millenáris kiállítás rendezésében, továbbá a párisi világkiállítás alkalmával a művészi tanintézetek anyagának egybegyűjtésében és annak a helyszínen elrendezésében. Hasznosítja a többi külföldi iskolák tananyagának tanulmányozása révén ott szerzett tapasztalatait a Főiskolán s sikeresen rendez meg a Főiskola 1907. évi londoni, 1906. milánói, 1912. évi drezdai IV. rajzoktatásügyi kiállítás és kongresszus magyar anyagát s a többi nemzetek hasonló tanintézeteinek kiállított anyagát felülmúlva, a legnagyobb elismerést és sikert juttatta osztályrészül a szervezetében még ma is páratlanul álló intézményünknek.

* * *

Várdai Szilárd, mint ember, igazi példaképpül szolgál a mai és jövő rajztanárgeneráció előtt. Egy roppant tevékeny és munkás ember élete rajzolódik ki előttünk, ha életének eseményekben gazdag történetét, tanári, művészpédagógiai, iparművészeti és adminisztratív-igazgatói s egyéb tevékenységét mind összegezzük. Fiatal korában két helyen is tanár, pár év alatt máris Kelety Gusztáv jobbkeze az adminisztrációban, utána átveszi az igazgatást s gyors ütemben átszervezi, felfejleszti főiskolává, egyesíti az összes művészeti intézményeket.

Mindíg az abszolút művészi felé hajlik az akadémikus irányzattal szemben, amire veleszületett artisztikus érzéke sarkalja.

Otthon családjával együttérző; odaadó férj, ki féltő szeretettel ápolja korán megbetegedett s állandó ápolást igénylő nejét; mint gondos családapa, gyermekeit nagy gondnal és körültekintéssel nevelteti. Pihenéssel tölti ünnepnapjait, ilyenkor örömmel kocsizik ki családja egy-egy tagjával kétkerekű gigjén Buda festői vidékeire. Szép, kedves otthont teremt családjának Trombitás-úti villájában, melynek földszinti egyszerű kis szobája legkedvesebb tartózkodási helye. Itt dolgozott a Főiskola fejlesztésén az éjfél utáni óráktól rendszerint hajnalig s mikor pirkadt, ő volt a hűvös-völgyi villamos első utasa, hogy az Andrássy-úti irodájában továbbfolytassa munkáját. Ő előtte fontos mindenekfölött az intézet ügye volt, annak rendelte alá egész életét. Köztudomású volt, hogy napokon át a Főiskolán virrasztott nagyobb horderejű ügyek és az évvégi vizsgálatok alkalmával írógépe mellett, kartársainak iránta aggódó figyelmeztetése ellenére.

A Főiskola szegénysorsú hallgatóinak egész sora dícséri mély vallásos érzéséből fakadó szívjóságát; szerzett nekik segélyt, ösztöndíjat, jutalomdíjat s nem egyszer adott a sajátjából.

Mint kartárs és magánember számos tanújelét adta kollégialis érzésének. Társaságban szellemesen csevegő, elmés elbeszélő volt. Mint Benczur, Lotz, Székely, Strobl közvetlen környezetében élő s velük bensőséges viszonyt fenntartó, cselekvőkészséges barát, fiatal korában élénk részt vett azokban a kedves multságokban és szórakoztatásokban is, melyeket az akkori művészvilág Strobl Alajossal együtt rendezett a festői hatású Epreskertben. Ezek az esték felejthetetlenül kedves élményei voltak az akkori budapesti előkelő és vezető társadalomnak.

Nyugalombavonulása után teljes visszavonultságban élt. Feleségének 1923. évben bekövetkezett halála teljes zárkózottá és hosszú időre nyugtalanná teszi. Hol gyermekeinek, unokáinak körében él Budán és Zalatárnokon, majd Olaszországba utazik, de legszívesebben el-ellátogat Csehszlovákiában szülőföldjére, ahol a rajongással szeretett erdők zúgását hallgatva, elmerül múltjának boldog emlékein. Alig költ magára, külseje, ruhája a lehető legegyszerűbb, mert egyházi célokra és a szegényekre költi minden pénzét s senki sem távozik üres kézzel a régi papirmalomból, melyben Várdai bölcsőjét ringatták egykoron. Segítője, támogatója szülőfaluja népének. Vele együtt épít, ékesít kápolnát, templomot, síremléket bensőséges vallásos áhítattal, míg egy hideg áprilisi reggelen váratlanul örökre kihull kezéből a tervező ón, mérő léce és festő ecsete.

Pilch Dezső.

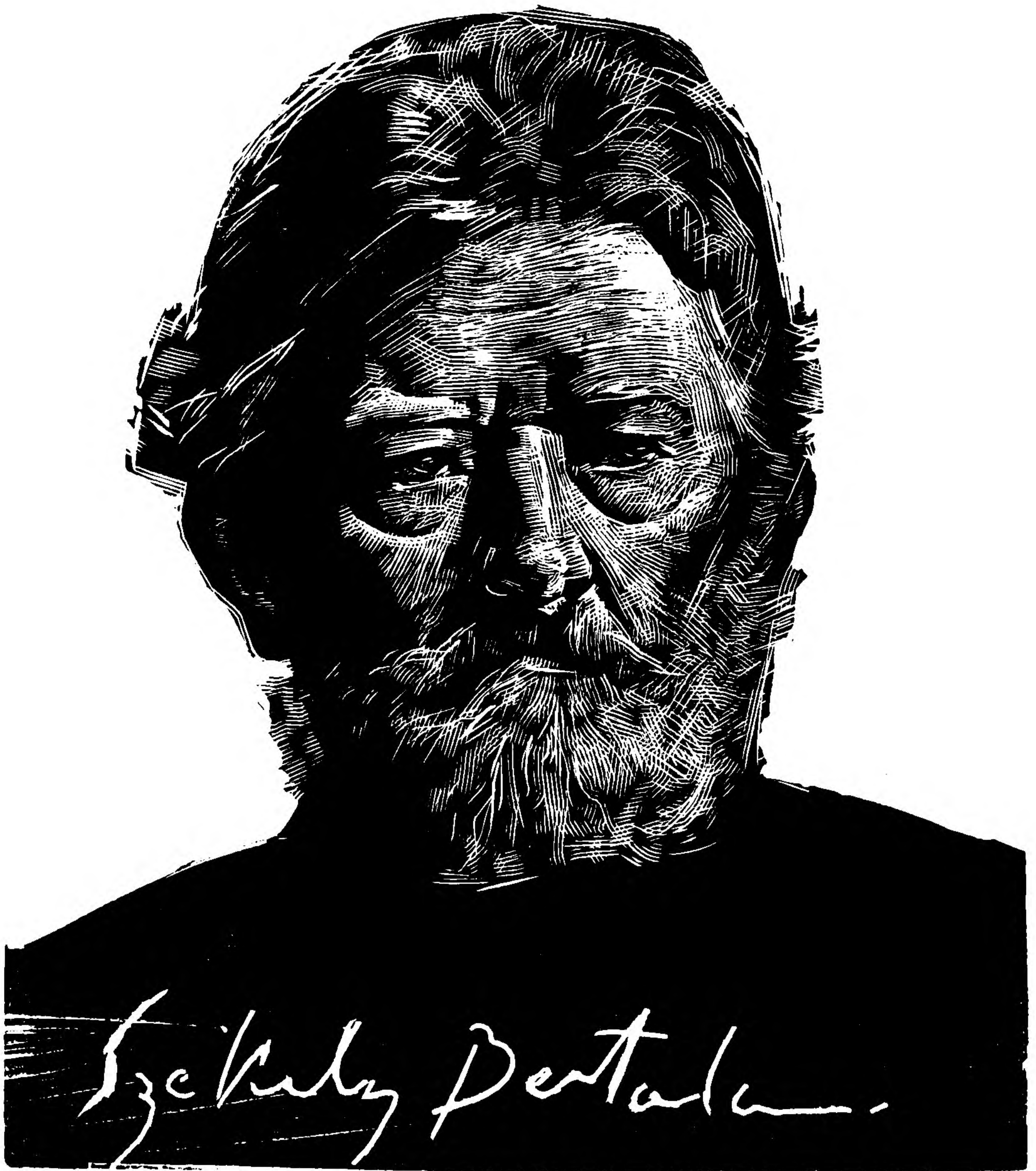

CENTENNÁRIUM.

A SZÉKELY BERTALAN CENTENNÁRIUM.

Ádámosi Székely Bertalan születésének századik évfordulóján nemcsak a hazai művészeti közvélemény róttá le a megemlékezés adóját a nagy magyar mesterrel szemben a Múcsarnokban rendezett emlékkiállítás, hírlapi méltatások, majd a Magyar Tudományos Akadémián rendezett emlékülés kapcsán, de illő nagy kegyelettel elevenítette fel emlékezetét az Orsz. M. Kir. Képzőművészeti Főiskola is, amelynek e kiváló művész, melegszívű nagy művészpédagógus és művészfilozófus évtizedeken át tanára, majd igazgatója volt.

A centennáriummal kapcsolatban a Főiskola Rektori Tanácsa mindenekelőtt emlékünnepegy rendezését határozta el, de egyben azon meggondolástól is vezettetve, hogy a nagy halottja példaadó emlékezetének ébrentartását megfelelő emlékmű és alapítvány szolgálhatná a legjobban, ilyirányban előterjesztést tett felettes hatóságához.

A Főiskola tett javaslatai a Miniszter Úr legteljesebb méltánylásával találkoztak, amennyiben Önagyméltósága az 1935. évi december hó 12-én 13.912/1935. III. sz. alatt kelt leiratában tudatta a Főiskolával a hozzájárulását ahhoz, hogy a nagy mester kőből faragott fejszobra az Epreskertben felállíttassék s e célból 1000.— P-t folyósított. Egyben azon elhatározását is közölte, hogy ugyancsak e centennárium kapcsán és a nagy mester emlékére egy évi 300.— P-ös díjat is alapít, amellyel a Főiskola legkiválóbb növendéke jutalmazandó.

A miniszteri elhatározás nagy örömmel töltötte el a Főiskola vezetőségét, mert így lehetővé vált, hogy a Székely Bertalan emlékezete a Főiskolán nem merült ki a tervezett emlék-ünnepély tartásával, hanem a hallgatóság mindenkori buzdítására és épülésére elevenen fennmarad és hirdeti azt a nagy művésznevelő szobra és a nevére alapított díj is.

Az említett szobor elkészítésére vonatkozóan s a Székely-díj első ezidei kiadásának módozatairól a jelen Évkönyv másik helyén adunk közelebbi tudósítást.

A centennáriummal kapcsolatosan az itteni hivatalos ünnepélyt megelőzően a Főiskola képviseltette magát Baranski E. László prorektor útján azon emlékünnepélyen, amelyet 1935. év kora őszén a szadai temetőben rendezett a helyi Népművelési Bizottság az ott nyugvó nagy halottnak. Ez alkalomból a Főiskola képviselője kegyeletes beszéd kíséretében helyezte el a sír-emléken a Főiskola hálás emlékezetének és el nem múló ragaszkodásának jeléül a Tanári Kar koszorúját.

Magának a Főiskolának nagyszabású emlékünnepélye, amelyet a tagjai révén a legközelebbről érdekelt Magyar Rajztanárok Egyesületének bevonásával rendezett meg, az 1935. évi december hó 12-én d. u. 5 órakor a Műcsarnokban a Székely-emlékkiállítás termében folyt le, amelyet e célra a Képzőművészeti Társulat igazgatósága lekötelező szívességgel engedett át.

Az emlékünnepélyt, amelyen többszáz főnyi illusztris közönség: a vall. és közokt. miniszter úr részéről ifj. dr. br. Wlassics Gyula h. államtitkár és dr. Haász Aladár min. tanácsos urak, a rokon és társintézmények vezetői, továbbá a művészeti élet és a művészetpártolók számos kiválósága jelent meg a Főiskola Tanári Karával és a hallgatósággal együtt, a Magyar Hiszekegy elénekzése után Benkhard Ágost e. i. rektor nyitotta meg a következőkben:

„Főiskolánk nevében a legmélyebb tisztelettel üdvözlöm a vallás- és közoktatási kormány képviselőjét, az Orsz. Irodalmi és Művészeti Tanács, Kir. Tudomány-Egyetemek, a Társ Főiskolák, Budapest Székesfőváros, az Orsz. Képzőművészeti Társulat és a rokonintézmények megjelent képviselőit.

Mélyen Tisztelt Ünneplő Közönség!

Ünnepet ülni jöttünk ide: Székely Bertalan szellemét idéző kiállítási terembe: emlékezni a nagyok között is kimagasló művészre, tudósra, a filozófusra és a nagy tanítómesterre, születésének 100 éves fordulóján.

Székely Bertalan életműve elválaszthatatlan a Képzőművészeti Főiskolától; 39 évet adott nekünk, négy évtized irányítását, útjelzését. Intézményünk vele indult a megalapításnál; az ő szellemisége művészi erkölcsé gerincesedett a fejlődés folyamán és az ő szemléletének hagyománya alkotó és tanító nemzedékek vérkeringését táplálja, évtizedekkel halála után is.

Mély lelkiismerettel vívódó művész fejeződik ki e munkásságban. Tanulóévek kínlódásaiból leszűrt tanulságok, a művészetért mindenről lemondani tudó tiszta erkölcs, a magyarság jövő művészetébe vetett hit viszi a tanító pályára. Egyéni sikert feláldozva, halk, de hajlíthatatlan energiával formálta szeretett hazája művészetét.

A megnemértés tanítómesteri útján is elkísérte. Hivatkoztak reá, dicsekedtek szellemi nagyságával, de nem hallgatták meg. Az ő hite művészi hitvallás volt. Alkotásban, nevelésben, értékelésben a művészet lényegét kereste. Másforma, elfogadott realitással kellett küzdenie élete végéig; mértani elméletek, szerkesztőrajz, stílustörténet, a művészi ábrázolás fontos, szükséges segédeszközei hatalmasodtak előtte, vezető szerepet követelve. Egy eljövendő kultúra bajnoka vívja megújuló harcait a meggyőződésért; az évek hosszú során szorgalmazza rendíthetetlenül a természet szemléletén alapuló művészi rajz és a képalkotás mibenlétének elmélyedő tanítását. Ifjú híveit messzireható gondolatokkal termékenyíti, az eszme önkéntes szolgálatának lelkeségével, áldozatos munka alázatával.

Meg nem alkuvó művészeket akar nevelni, művészi meglátásra, alkotásra képesített rajztanárokat, akik gyarapíthatják, továbbadhatják ezt a fejlődő nemzeti vagyont: a magyar művészetet.

Minden kezdés egyszer multtá válik. Ötven év alatt a Minta-rajztanoda Képzőművészeti Főiskolává fejlődött. Ezen az úton kísérletezések hullottak el, meggyőzések érlelődtek, elképzeléseket, hagyományokat rostált az idő, az igazságos bíró és reformot kívánt a korszellem.

Megismétlődik az úttörők sorsa: Székely Bertalan testi élete az enyészeté, de a halhatatlan gondolat, amiért nemzedékét megelőzve hiába küzdött, ma elfogadott rendszer. Az ő szellemi hagyatéka vált élővé, a képzőművészeti oktatás reformjában, mikor az új tanterv a művészeti tárgyak tanítását állítja be az oktatás tengelyébe. A jövőt formáló eszme immár a jelen szabálya; egységes a rajztanár és a művész nevelése, egyképpen szereli fel a ma képzőművész nemzedékét alkotásra és a művészi kultúra terjesztésére. Egyenlően részesülnek úgy a művészi, mint az azok

megértését alátámasztó mellék-tanulmányokban; csupán a pedagógiai szaktárgyaktól mentesülnek a művésznövendékek — és ily módon azonos felkészültséggel, művészi műveltséggel indulnak el az életbe.

És most eljött az eszméhez a valóság: Székely Bertalanhoz az újjáépített Képzőművészeti Főiskola: hálával emlékezni a mester tanító munkájára, töretlen hite előtt hittel fogadni, hogy a reánk hagyott nagy szellemi örökségnek hűséges sáfárai leszünk.

Élő emlékezésünk háláját kőbe faragva hirdetjük utódainknak. A Főiskola területén, az Epreskertben állítjuk fel szobor képmását. Fehéren izzó lelkének fényét őrizzük, amikor eszménye emlékére évente kompositio versenyt rendezünk hallgatóink között születése évfordulójára, gazdagon jutalmazva a győztest.

Midőn itt köszönetünket fejezem ki a Nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Úrnak, aki megadta nekünk a lehetőséget, hogy Székely Bertalan emlékét ily módon is fenntarthassuk és ápolhassuk — az ünnepi ülést megnyitom.“

A megnyitó beszéd után Nádler Róbert ny. műegyetemi ny. r. tanár, a Magyar Rajztanárok Egyesületének elnöke olvasta fel megemlékezését Székely Bertalanról, mint a magyar rajztanárképzés lelkes, nagy munkásáról, majd Lyka Károly, a Főiskola ny. tanára: „Székely Bertalan történelmi művészete“ címmel, Nagy Sándor, a Főiskola tanára: „Egy Székely levél“ címmel; végül Lándor Tivadar művészeti író: „Székely Bertalan eszméi a művészet tanításáról“ címmel tartották meg felolvasásukat, amelyeket a Székely Bertalan mellszobrának megkoszorúzása követte. A felejthetetlenül szép és méltóságteljes ünnepély a főiskolai Énekkar által intonált Himnusz eléneklésével ért véget.

A közlésre átengedett három beszédet, amelyek Székely Bertalan személyiségét mint művészt, mint emberét és mint művészpédagógusát és tudós filozófusát külön tárgyalják, az alábbiakban adjuk:

I.

SZÉKELY BERTALAN TÖRTÉNETI MŰVÉSZETE.

Székely Bertalant bizonyára joggal mondhatjuk legegyetemesebb művészünknek. Nemcsak, hogy keze ügyébe esett minden festészeti technika a ceruzarajztól el egészen a falfestésig, hanem művészi érdeklődése körébe vonta a kis illusztrációtól el egészen a nagy kompozícióig az összes tárgyköröket is. Bámulva szemlél-

jük művészetének ezt a páratlan bőséget és bámulatunk fokozódik, ha emlékezetünkbe idézzük, hogy életének e gazdag művében nincs egyetlen kép sem, amely ne született volna meg hosszas felkészülés, gondos meglátolás, elmélyedő részlettanulmányok alapján. Nála lelkiismeretbeli kérdéssé vált minden ecsetvonás és nem volt nyugta, amíg képének minden részét önmagával szemben meg nem okolta. Ezért joggal mondhatjuk legtudatosabb festőknek is.

Ilyen megállapítás után azt vélhetné valaki, hogy olyan mesterrel állunk szemben, akiben a költői megérzés mélysége csorbát szenved a kemény észmunka logikai erejétől. Ez a veszelem valóban nagy a művészetben és gyakran végzetessé is vált sok festő fejlődésében. Székely Bertalannak azonban akkora volt a tehetsége, hogy a hatalmas agymunka, amelyet képalakításai közben végzett, csak a segítőtárs alárendelt szerepét töltötte be. Tanúság rá valamennyi történeti képe, amelyeket a hatvanas, hetvenes években festett és amelyekben nem csupán a saját érzésvilágát formálta látható alakokká, hanem egyúttal — és ez ritka eset — színnel és formával ki tudta fejezni az egész akkori magyarság érzéseit is. Olyan jelenség, amelynek párjára csak legnagyobb költőinknél akadunk.

Ez a kifejezés: történelmi festészet, félig-meddig hitelét veszítette ma, mert túlságosan kompromittálták, főképp a külföldön. Hiszen éppen Székely Bertalan első fellépése előtt és után néhány évtizeden át világszerte nagy bőségben kerültek a közönség elé a nagy, sőt óriási történeti képek, amelyeket a művészettörténet kritikája alig becsülhet többre a hatásos színpadias rendezgetésnél, ahol a hatás fokozására a festők igénybe vették a kiélezett beállítás minden fogását, a bombasztikus jelenetezést, a virtuoz-textura-festést, a múlt egész ruhatárát, csak egyet nem látunk rajtuk, azt, hogy a festő valóban őszintén elénk tárná egész érzelmi világát. Ha ezekben az évtizedekben Piloty megfesti Kolumbust, amint hajóján áll, vagy Nerót, amint az égő Rómát nézi, ha Gallait megfesti Ferenc királyt, Lionardo da Vinci műtermében vagy Tassot a börtönben, ha a francia Delaroche az angol történelemből a legszörnyűbb kivégzéseket és börtönjeleneteket szemelgeti ki: ma már joggal kérdezhetjük, valóban ilyenek lehettek-e ezeknek a festőknek legtitkosabb álmai, valóban ezek foglalkoztatták-e őket s nem hagyták nyugton, míg vászonra nem vetítették? Nem hihetjük, hogy e műveknél valóban a költő mély ösztöne vezette ecsetjüket, nem hihetjük, hogy ezek a képek valóban mélyen emberi vallomások. Nem hihetjük, hogy lelkiiségüknek közük lett volna ezekhez a külsőséges históriákhoz.

Nos, az ilyenfajta történelmi festészet kategóriájába Székely Bertalan történelmi művészete sehogysen volna beilleszthető. Ő más, mint ezek a mesterek, nemcsak azért, mert nagyobb érték amazoknál, hanem azért is, mert a hatvanas években, mikor e műveit festette, képeinek egészen más volt az indítéka, azok más okból születtek meg, mint legtöbb külföldi társaié. Talán nem lesz fölösleges ezt röviden megvilágítani.

Székely Bertalan történelmünk tragikus jeleneteit vitte vászonra olyan időkben, amikor tragikusra fordult az egész nemzet sorsa. És tette ezt azzal az érzéssel, amely akkor minden magyar emberen uralkodott. Gyerekember volt még, mikor a kolozsvári kollégiumban sorra fegyvert fogott minden idősebb társa, hogy kivegye részét a szabadságharcban. Hallotta a lesújtó híreket a világosi fegyverletételről, az aradi tizenháromnak kivégzéséről. Átélt az elnyomatás keserveit és azokat a szörnyű napokat, amikor atyját elfogták az osztrák zsandárok és kevésbe múlt, hogy ki nem végezték. Híreket hallott mindenfelől bújdosó honvédek-ről, börtönbe vetett rokonokról és ismerősökről, idegen kémek és cenzorok garázdálkodásáról. Láta a gyászba öltözött özvegyeket, árvák sírását, a borús és reménytelen arcokat, egy egész ország kataklizmáját. Ilyen körülmények közt fogott festési tanulmányaihoz, nélkülözve, küszködve, olykor-olykor cégtáblákat festve a napi kenyérért, Brassó, Nagyszeben iparosai számára. Így került végre Münchenbe, Piloty iskolájába, itt fejezte be első igazi történelmi képét: II. Lajos holttestének megtalálását, a mohácsi csata után. Mindjárt utána itt készült Dobozi c. festménye is 1861-ben.

Ugyanakkor, amikor Székely Bertalan ezzel a két képpel foglalkozott, festette meg tanára, Piloty azt az óriási történelmi képet, amely most a Szépművészeti Múzeumban van s amelyen Nero császár látható, amint Róma égését nézi. Tanár és tanítvány felfogásának, egész érzésvilágának nagy különbségét semmi sem világítja meg jobban, mint e képek összehasonlítása. Piloty a világtörténet testes köteteiből kiszedett egy jelenetet, amelyet eléggé hatásosnak vélt arra, hogy a nézőt lekösse szokatlanságával és kiélezettségével. Itt be lehetett mutatni a világ egyik legelvetemültebb fejedelmét, elbizakodott gögjének és szívtelenségének tetőfokán és hatásos ellentétben a régi, egyszerű erkölcsű Róma lángbaborítását. Ezt föl lehetett szerelni az antik régészet egész szertárával, a római sisakok, pajzsok, tógák, csecsebecsék tömegével, úgyhogy maga ez az archeológiai szerelvény pótolta egy múzeumi sétát és alkalmas volt arra, hogy lekösse a néző érdeklődését. Valóban nem tagadható, hogy a kor egyetlen operaházi

rendezője sem találhatott volna nagyobb sikerrel biztató látványosságot, mint amelyet Piloty az ő ragyogó műtermében alakított ezen a vásznon.

Ugyanabban az időben a tanítvány, Székely Bertalan, az ő szerény és szürke műhelyében szintén történelmi dráma megfestésével volt elfoglalva. De a hozzávaló tárgyat nem történelmi könyvekből szedte ki, mint mestere, hanem lelkének mélyéből. Magával hozta egy valóban átélt dráma emlékét: összeomlott hazájának sorsát. Hazajáró kísértetekként kopogtattak műterme ajtaján ezek az emlékek földönfutóvá lett magyarokról, idegen elnyomásról, börtönökről, az egész magyar élet halotti dermedtségéről. Eszébe juthattak Vajda, Tompa, Vörösmarty versei, a magyar reménytelenségnek a pusztába való kiáltásai. Átélni ezeket a drámától terhes időket más volt, mint történelmi könyvekben olvasgatni. Egész gondolkodásán ennek a keserű élménynek ereje lett úrrá. Ki csodálkozik azon, hogy a festő éppen a mohácsi vész alakította képpé, hiszen maga is átélte ezt a második Mohácsot. Ki csodálkozik, hogy éppen Dobozi lett a hőségé következő képének?

A nagy különbség, amely oly áthidalhatatlanul választja el mester és tanítvány művészi koncepcióját, éppen az, hogy Székely történelmi művészete nem mesterséges kitalálás, hanem forró élmény. Amannak képe olvasmányban fogant, Székelyé az ő érzésvilágában.

Nem csoda, ha képeik alakítása is merőn különböző. Azok a célok, amelyekre Piloty vágyott, el voltak érhetőek a külsőséges fogásokkal. Neki az idegen téma élénkítéséhez szükséges volt a gazdag szerelésre, a látványosság dús bőségére, mindenféle különlegesség összehordására. Székely mohácsi képén és Dobozióján sem gazdag szerelést, sem színek, formák bőségét nem látjuk, mert ez a két festmény monumentális, nagyvonalú és egyszerű. A tárgyat, amely Székely szívéből sarjadzott, méltatlan lett volna külsőséges rátétekkel cicomázni. Kemény tömondatokban beszél. Alakjai hatalmasná nőnek, magasán a horizont fölé, szoborszerűen tömegek, nagy egyszerű formává, amely oly szerves, hogy egyik alak a másik nélkül el sem képzelhető, tőle külön nem választható. Piloty képein akárhányszor helyettesíteni lehetne ezt vagy azt az alakot mással, a kép lényeges sérelme nélkül. Székelynek e művein nagy egységekké forradtak az alakok, képei lapidárisan nagyszabásúak. Mester és tanítvány között az alakításban sincs rokon vonás.

Székelynek e történelmi művei éppen e vonások révén emelkedtek valóban történelmi magaslatra. Mikor ezek a művek először

jelentek meg a mi közönségünk előtt, nem értették ugyan meg szorosán vett, művészeti jelentőségüket, de megértettek mást: azt az indítékot, amelyből ezek a művek megszülettek s az érzelmi hangulatot, amelyet a festék kérge magában rejtett. Székely, anélkül, hogy kereste volna, megtalálta a hangot, amelyen megértették mondanivalóját. Ez természetes, mert müncheni magányában ugyanazok a gondolatok foglalkoztatták, amelyek akkor minden jóra való magyar embert. Ő tehát színekben, formákban elmondta azt, ami akkor titokban mindenkit foglalkoztatott odahaza. Valóban kifejezte az egész nemzet érzelmeit. Semmi sem bizonyítja ezt jobban, mint az a tény, hogy Székely első történeti képeit fillérek összerakosgatásából, közadakozásból vásárolták meg a Nemzeti Múzeum számára, bár az ország gazdaságilag is tönkrement. II. Lajos holttestének megtalálása című képét gyűjtőívek segítségével vették meg. Dobozi c. képének megvásárolására a fehérmegyei nők gyűjtöttek egymás közt. Az Egri nők c. képére az egri hölgyek adták össze a pénzt. Látnivaló, hogy Székely történelmi művészetét, s amit az magában rejtett, magának vallotta az ország.

A szabadságharc és az elnyomatás tragikus éveit sokáig nem tudta elfelejteni a magyarság. Csak lassan-lassan fordult el tekintete keserű közelmulttól és kezdte figyelmét és erélyét az új jövő megalapozására fordítani. Székely művészetében is megtaláljuk ezt a lassú változást. Mert a hetvenes években ugyan még megfest egy hőst, akit Bécs rebellisnek minősített, Thököli Imrét, de művészete észrevehetően inkább a szorosán vett festészeti problémák jegyében fejlődik tovább, hogy végül nagy falfestményeiben és a hozzájuk készült kartonokban más, minden odáig végzett munkájától eltérő stílust teremtsen, amely epikai kötöttségével egészen új jelenség volt művészetünkben. Számos problémát vetett fel és oldott meg munkálkodásának e második korszakában, de új monumentális műveinek súlyos vértetében magában állott, a közönség most már nem érthette meg sem stílusát, sem mélyenjáró célzatait, a régi benső kapcsolat megszűnt, az együttérzést a közönség részéről a nagy mester iránt érzett tisztelet váltotta föl. De szoros értelemben vett történeti művészete, amely a hatvanas években virult egész erejével, külön korszakot jelent az ő művészi fejlődésében. De jellemző és fontos ez a korszak más szempontból is. Székely Bertalanon kívül még csak egy nagy festőnk volt, aki hasonló lelki indítékokból alkotta műveit: Madarász Viktor. Kettőjük szerepe volt az első eset Magyarországon, amikor művészek néhány festék és ecset szerény eszközeivel hatalmas tolmácsolói tudtak lenni egy egész nemzet érzéseinek.

Lyka Károly.

II.

EGY SZÉKELY LEVÉL . . .

Mielőtt áteveznénk ama bizonyos csónakon a sötét víz túlsó oldalára, mi, akik ismertük őt, ugyan mikor és kik idézzék maguk elé, ha mi nem, azt a rozsdás plédet, amit magára kanyarított, ha átjött hozzánk? Rojtját vesztett, történelmi rongy, amit azóta átrajzolt képzeletünk mesés gobelinné, amibe beleszóttuk Salgót, Lehelvezért, az Apostolt, Bolond Istókot, a Nő Életét az azóta elmúlt hosszú idő napkeltéinek és napnyugtáinak összes színeivel. Meg azt a soha nem égő, talán soha meg se gyújtott, de mindig az ajkán fityegő kis cigarettavéget, amit azért dughatott a szájába, hogy még érthetlenebbül tudjon a bajuszába motyogni, mintha attól tartott volna, hogy nem rágta meg eléggé nebulóinak szánt mondanivalóit. Idézzük aboncos haját, amely gyűrűzve játszotta körül nagybusa, székely koponyáját, amelyből Pallas-Athenét várhattunk volna és íme, két félénk szem kandikált ki, készen minden pillanatban eltűnni, mint a kakukkóra madara, szemérmesen, hallatlan-kisfiús-szemérmesen. Ugy-e, emlékeztek, valami mindig a pléd mögött, a szakállban, a cigarettavégben maradt? Azóta tapasztalatból tudjuk: a magyar sorsa. Ez nem enged bevégezni semmit. A párhuzamosan ünnepelet Liszt sorsa előtt is kételkedéssel áll de Pourtalès marquis, mi az, amitől valami mindig derékba török? Ez a nagyszívű író, aki úgyszólván lépésről-lépésre követi Lisztet, nem érti, ami Liszt európai életéből magyar: a sorsa. Mi se értettük akkoron még Székelyt. A Kisfaludiakkal, Vörösmartyval eső messze távolságba eresztettük el magunktól, a legenda ködébe. Ez úgy magától adódott. Mert hiszen olyan csodálatos biztonsággal korrigálta át rajzainkat, hogy egy világért se mertünk többé hozzányúlni. Mi lehetne fiatal festőnövendékeknek imponálóbb, mint az a biztosan helyére igazított szemfolt, amely az ő szene alól kivirágzott?

Annál kevésbbé értettük hát meg azokat a keserű, néha meg vitriolos megjegyzéseit, amikkel az iskolára vonatkozó nézetét árulta el. Mindíg kiérzett szavaiból, hogy a neki juttatott munkakörben akkorát csalódott, amit egész életén át nem tudott sem elfelejteni, sem legyőzni. Mivel csalták haza művészietlen életű hazánkba, nem tudjuk, de valami bajor-Lajososat, valami münchenit, valami Beaux-art-osat délibábozhattak eléje és a csillogó ígéretek hűnytáival csak a kietlen pusztaság maradt a tökéletlen épületével, s a neki juttatott szegényesnél is képtelenebb műtermével.

Nagy kultúra-lendülettel jött haza, abból is látszik, hogy sietett Pulszkyval, az öreggel, bizonyos párhuzamos estéket beállí-

lani, hogy a művészeknek, íróknak, tudósoknak és közéleti nagyságoknak legyen, hol megismerni egymást. De csakhamar lekókadtt ez a lendület is, mert csak evés-ivásban és dohányzásban vették kedvet magyarjaink. Nem tudták még, hogy amit a törökök itthagytak Budán, a kávéházakat, azok idomultak a „keif”, az ábrándozó semmittevés révén, testhezállóvá a magyarnak is . . .

Ahol Székely Bertalan, dióhéjba szorítva, leadta önmagát, az egy tanítványához írt levél, amelyet ez alkalommal óhajtanék ifjúságunknak elemezni. A levél így kezdődik:

„Fiatal barátom! . . . Felteszem, hogy jó gyermek — és hogy az anyai véghetetlen szeretetet meghálálni igyekszik az által, hogy magából embert csinál — csak ez kívánsága szüleinek . . . “ írja Székely.

Hát, úgy-e, a mostani Kinderrecht, a gyermekuralom korszakában ez a mózesi parancsolat bárgyúnak hangzik a modern gyermekfülemben. Hogyan? mondják a fiatalok, nem magamnak tartozom-e ezzel elsősorban, hogy igyekszem emberré válni? Nem vagyok a szüleim tulajdona, velem ne rendelkezzenek . . . Nem kérdeztek, akarok-e lenni, most hát hagyjanak a magam útján járni. Okos a beszéd, a jó szülők szerények, ők ezzel is beérik, csak azután úgy is legyen.

De az illető, akinek ez a levél szólt, régi módi gondolkodással nem felejtette, minő alapot kapott, amíg szülei, erőiken felül is, segítették. Azután azt is érezte, hogy minő erő költözött belé *Valahonnét*, mikor arra került a sor, hogy ő tarthatta elaggott szüleit és százszor akkora erő szállt belé *Onnét*, amit nem lehet definiálni, mikor saját gyermekükről kellett gondoskodnia. Az a „nem-tudomhonnétjött” erő sajátosképen mindig akkor jön segítségül, mikor megfeleltünk a nagy etikai törvényeknek. Székely B. ebben élt . . .

Az illető nem volt sem olyan szorgalmas, sem olyan tisztességes, mint kellett volna, ám ezek a sorok mindenüvé kísérték külföldi útján, és mint egy láthatatlan kéz, érintették, mikor elhagyta magát és nem egyszer, mintha egy súlyos ököl vágott volna oda, mikor csúszni kezdett az ingovány felé . . .

Megint Székely: „De a mi pályánkon szorgalom, sőt ügyesség nem elég. Nagy confuziókban vajúdik a modern művészet: amíg egy divatot egy fiatal ember megtanult volna, már az kimeni divatból . . . “ írta tovább . . .

Az *ügyesség* különös adománya a mi fajunknak, amely sokszor az *elhivatottságot* pótolja és nem egy művészünket sodort a felületességbe és ha még szorgalommal is párosul, még hamarabb

szédít a művészi frázisok ürességébe. A divat pedig sohse volt olyan divat, mint ma. Veszedelmes egy páva! A divat mindig úgy tud fellépni, mint az utolsó igazság. Csak a mellék-képsíkokról látjuk meg, minő torz és nevetséges. Viszont divatjamúlt ruhában járni, juj, a napokban láttam egy nénikét 1886-os, strucctollas kalapban, (pedig nemsokára újra divatba jön). Az egész jelenség mégis penészes levendula-szagú volt... És vannak ilyen képek is! de mennyi!

Tehát nem lehet mellőzni a divatot, csak meg kell találni benne az egy fokkal magasabbat: *a korszerűt és maradandót*. Mert minden divat és korszerűség hátrahagyja a *jövendő* kapcsolatát, amely épen e szempontból értékes, hogy ne maradjanak történelmi lyukak.

Megint a Székely levél: „Tehát semminemű irány követését nem ajánlhatnám, sőt még a nagymesterek studiumainak üres frázisait is kikerülöm, mert a „hogyan“ itt a fődolog, hanem csak olyan tanácsokra szorítkozom, amelyek minden eshetőségbe beválnak.“

Először a szokások:

Minden nap egy bizonyos időt a munkára fordítani, nem ámolyogni, búslakodni, mi semmikép előre nem vezet.

Ez a munka legyen egész erőmegfeszítéssel, precízióval véghez víve, nem ímmel-ámmal.

Szokja meg a tisztaságot: paletta, ecsetek, rajzlap mindig csinos állapotban tartassanak. Sok ember a tisztaság hiányában pusztult el.“ írja Székely.

Ezek is bibliai értékű parancsok az ifjú művészeknek, amikor a művész-betegség oly gyakori. Egy balsiker nagy bánatot tud okozni, olvashatjuk Szinnyey és Gyárfás életéből. De talán még nagyobbat árthat egy alapjában meg nem szolgált dicséret. De mennyi bűn terheli e tekintetben a sajtót! A végzetszerűség erejével hat a fiatal, dicsőségre szomjas lélekre minden nyomtatott sor. Azért a kora produkció és nyilvános fellépés valami olyan, mint túlfiatal leánykát bálba vinni. Elég az ifjúnak a kollégák közt kivívott siker, amit egyrészt az őszinteség, másrészt az irigység kibalanszíroz. Ez legalább igazságos színezetű. Mert *amit a baráti szimpátia túlozna, az álbaráti irigység lemarja róla*, s így eredményez valami igazságfélét az iskolán belül. Noha így is csak valami relatív-igazság kerül ki.

Megint Székely: „Szokja meg a tervszerűséget. A jövő nap tervét meg kell előre csinálni és pontosan megtartani. Később ez kiterjed hónapokra, évekre.“

Itt a legérzékenyebb faji sajátosságunkra tapintott Székely, amelyet ő maga is a németektől tanulhatott. Ehhez mi Nagydai Cigányok vagyunk. Aki a pénzét is úgy keresi: itt, vagy amott . . . ott alapjában hiányzik a tervszerűség. Ez egyenesen nemzeti hiány. Az ötlet itt az úr, mint a vándorlókon. Ifjúság! ha nagy akarattal ezen tudnátok változtatni, elmúlnék rólunk a magyar sors. Fel hát! legyetek azok az arkangyalok, akik legyőzik ezt a sárkányt!

Székely: „Írja fel a tapasztalatait, így kénytelen lesz meggondolni, hogy hol ejtett hibát, mit tart elkerülendő, mit követendőnek, ez egyszersmind azt teszi, hogy tartson néha-néha egy ünnepet, amely napon csak az eddigi tevékenység megbíráásával, a jövőre helyes terv készítésével foglalkozik.“ írta tovább.

A művészek breviáriumba kellene beilleszteni e sorokat is. Hogy ünnep legyen az a nap, amelyen ezt a rivistát tartjuk, mit gondolnak, hogyan kellett legyen dolgoznunk, minő odaadással? És minő gyónásos őszinteséggel kell átnéznünk minden munkánkat. Már ez az önmagunkra utalás az ember legbensőbb esztétikáját, de még jobban az etikáját érinti, ahol fel kell emelkednünk az önbírálat legfelsőbb kúriájához.

Kirakom egy év munkásságát és a másokkal való összehasonlítás megkönnyítő kritikája nélkül, mint legfelső fórum, ítélekem önmagam felett, de jaj, ha nem vagyok őszinte, ha elnéző, ha részrehajló vagyok és nem érzem a hiányokat. Megértik, ifjak, mit jelent ez? Mint egy isten, nézek önmagamra és ítélekem: mit tegyek jobbra? téged, te szerencsés óra szülöttét? és pokolra a sátán dik-tálta, felületes szeméttel! Az utolsó ítélet hatalmas lendületével ítélekem önmagam felett és csinállok tabula-rázát, hogy megfrissült indulatokkal kezdhessem az újat, amit e tapasztalatok után leszűrtem.

Székely: „Szokja meg minden nap eleven állat, ember, felhő. szóval mozgó tárgy felvázolását, ha csak egy negyedórán át — vagy séta közben —, így éles megfigyelővé válhatni anélkül, hogy észrevennők, legyen tehát mindig egy kis papír és rajzón a zsebben.“ írja tovább.

A régiek nagyon tudták, mit jelent ez a vázolás, akik iparkodtak benső látásukat kifejleszteni. A jelenségvilág képe ugyanis bennünk van, azt nem kívülről szerezzük, csak az emlékezés felújítására kell a kis vázlatokat készíteni. Ezzel korrigáljuk az atavisztikusan összegyűjtött belvilági képeket. Mintegy ötven éve ez a vázolás eltolódott öncéllá, mikor a múzeumok kezdték a régiek rajzait értékelni, akkor divatba jött olyan vázlatokat készíteni, ami eladható. A vázolás ily módon a papíré marad. Pénz lehet

belőle, de a léleknek nem marad érték. A Majovszky-gyűjtemény nagy része ilyen öncélú vázlat. Székely nem ilyenekre céloz. Ő is azokat a gyors feljegyzéseket gondolta, amelyekből a papírra alig kerül valami, de annál több megy be az emlékezés kamrájába.

Székely: „Másodszor az eljárások: Fessen időnkint monochron, azaz egy színben, fekete és fehér, barna és meleg fehér, vagy fehérrel fekete alapon, vagy barnával fehér alapon, ez megóv a tarkaságtól. Ha e mellett azt, amit csinál, egy öt részből álló skálába teszi, t. i. fekete (1) 2, 3, 4 középtónus és fehér (5.), minden folt egy, vagy másik ezen setétségi folthoz tartozó legyen, így taktus és rythmus éretik el“ ...

Ezt a passzust az egyetemek esztétikai osztályán: „bevezetés a képfestéshez“ címen adták elő. A régiek, mint Székely is, taktusnak, rythmusnak nevezik, a XIX. sz. közepén túl valeur-ismerteknek, a XX. sz.-ban relativitásnak hívják, én hajlandó volnék dimenzióknak nevezni. Az 1-es számú fekete és az 5-ös számú fehér közé osztották be a három középtónust.

A középtónusokat úgy kellett variálni és elosztani, hogy a taktusérzék ne sértsék. Világos folt és sötét folt körülbelül elosztottak az adott területen. Beethoven volt ennek a nagymestere. Liszt és a modern zenészek nem élnek vele. Az egyforma erejű fehérek helyén a legmagasabb sikolyok és mélységes hangok szétszedik a valeurt és az ember egészséges idegeit, de a fáradt idegeket csak ez az erőszak stimulálja. Így van ez a modern festészetben is. Itt sikolt egy tisztán felrakott fehér, amott és még több helyről ugyanolyan fehérségű, amely mellett átmeneti tónusok nélkül, bömböl egy sötét fekete. A taktus, a ritmus, a valeur felborulnak, nincs relativitás, nincsenek, csak összehányt-vetett dimenziók, de újszerű az alkotás, mert törvényen kívül van. Vogel-frei, tehetünk vele, amit akarunk, mondhatjuk szépnek, mondhatjuk csúnyának, még a vállát se billenti: mert ő szabad.

Székely: „Minden héten komponáljon valamit — monochron módon festve azt. Itt mindig észreveszi az illető, hogy mit nem tud — aztán, hogy azt hogyan kelljen megszerezni, a végett kérdezzen továbbra is — ha időm engedi, felelni fognék. És most Isten önnel — ha visszajön, látogasson meg, akkor élő szóval, ami még kívánatos és levélileg el nem intézhető, eligazítanók. 14. Január. 1891.“

Tehát „komponáljon minden héten valamit“, ezt írta Székely. Ezen ismét fennakadok. Az illető, akinek ez a levél szólt, két év múlva Párisba került és öt éven át minden héten kellett, hogy komponáljon egy feladott témához, hogy jó helyet választhasson a modell mellett. Nagy sikere volt az első műveivel, amiket a ka-

pott téma mellé és komponálás nélkül, csak úgy, mint a gyermek, vászonra kent. De volt miből: két évig csavargott Rómában, a Via Appián és környékén, a Campagná-n, Anticoliban, Portad'Auzio-ban, Nettumo-ban, ahol megtelt gyönyörűségekkel. Az itt átélt impressziók már feszítették képzeletét és amúgy is kibugyborékoltak volna belőle, s íme, kiírják az akadémián a témát: „A nymphák megkoszorúzzák Adonis sírját“. Ez aztán a legszerencsésebb *ürügy* volt, amely kapóra jött és sikert hozott a benne rejlő „átélt“ impressziók révén.

A komponálás lényege, hogy tulajdonképpen nem is szabad komponálni művészi értelemben. Az építész, az iparművész tervezhet, összerakhatja és összeegyeztetheti az adott kívánságokat a saját elgondolásával, de Rubens a „Kermessé“-t az öreg Brenghel „Vak vezet világtalanját“ átélték, különben sohse jöttek volna létre. Valójában a galleriák hosszú kilométerein át a képek legnagyobb részében a legtöbb téma nem *kiindulás*, csak *ürügy*, azért is oly téma-szegény az egész műtörténeten át a képfestés, mert az *ürügyet* oly könnyű rákanyarítani valamely *adott tudásra*. Aki jól fest aktot, nem kerüli el Venust, Zsuzsannát, vagy Magdalénát. Ez azonban nemcsak, hogy szellemtelenül komponálva-komponált, de szégyenteljesen banális is . . .

De íme, én se tettem mást, minthogy ürügyül használtam föl Sz. B. levelét és ezt az ünnepélyes alkalmat, hogy szólhassak művész-ifjúságunkhoz, akik ugyanazokat a sötét folyosókat tiporják, amiben Sz. B. botorkált. Mert, hogy megismételjem Sz. szavait: „nagy konfúzióban vajúdik a modern művészet. 44 évvel ezelőtt is, mikor a fenti levél íródott, akkor is úgy volt. Csakhogy ma, ami akkoron modern volt, mint Manet „Olympiája“, már klasszikus, sok egyéb pedig, akkor még modern, divatját múlta: struccollas kalappá lett és áporodott levendulaszagú. Most megint más a modern, s ez így fog tartani a világ végezetéig. Egy új szó, de régi fogalom tolakodik föl a horizont fölé: *a perpetuisták*. Hogy kik lesznek azok? Mindíg lesz olyan modern, amelyből a patina válogatja ki (nem a verni! de nem ám!), melyik változzék át klasszikussá. Rábízhatjuk a szelektálást, mert ő csak tiszta munkára telepedik, amely megfelel a festészet nem írott, de szájról-szájra járó törvényeinek . . .

Kisöreg, rozsdás plaid, kis cigarettavég, idéztünk olyanokul, akik hűségesen kitarítottatok egy nagy magyar művész emléke mellett . . .

Nagy Sándor.

III.

SZÉKELY BERTALAN ESZMÉI A MŰVÉSZET TANÍTÁSÁRÓL.

Székely Bertalan életmunkája két egyaránt nagyjelentőségű részből áll: művészi alkotásaiból, amelyeknek egy töredékét látjuk itt — hisz összes művei ötször is megtöltenék Műcsarnokunk termeit — és elméleti írásokból, amelyek korszakalkotóknak mondhatók és amelyeknek ugyancsak egy töredékével, a művészet tanítására vonatkozó feljegyzésekkel foglalkozunk ma.

Japán esztétikus mondja: Ha remekműhöz vagy alkotójához közelítesz, vedd le saruidat. Midőn tehát Székely Bertalan mester-műveinek körében vagyunk, mikor az emlékezés örök hídján visszazarándokolunk lángelméjének műhelyébe, ahol nagy és mély titkok, igazságok tárulnak elénk, verjük le magunkról küzdelmes életútunk porát s fogadjuk tiszta lélekkel a nagy szellem tanításait.

Székely Bertalan, ez a kivételes alkotóművész, kivételes gondolkodója és tudósa is volt a művészetnek. Egyetemes volt a művészetben, és a művészettudománynak is valóságos polihisztora. Nem érte be a pusztán művészi munkálkodással, hanem kutatta a művészet törvényszerűségeit, annak egyszeregyétől kezdve egészen a legnagyobb problémáig. Hosszú évek fáradozásával felvette magába a régi nagyoknak minden elméleti és gyakorlati tanítását, megtoldotta a maga tapasztalataival és kialakította ebből ritka elmélyedéssel a művészet törvénykönyvét. Sok-sok mesteralkotásról mondott le, amely képzeletében élt és vázlatkönyvében már formát, színt is öltött, csak hogy megírhasa a festőművészet elméletét, és tanítómestere lehessen nemzetének és a művészetnek.

Néha szinte értetlenül állunk szemben azzal a csodálatos jelenséggel, hogy ez a fiatal égre törő művész, aki, — szinte még gyermekifjú, — feltűnést kelt Bécsben és Münchenben merész, virtuóz és mégis gondolkodó tehetségével: aki néhány mesterportré és kész kompozíció mellett ontja magából a terveket, miképpen jutott el már kora ifjúságában oda, hogy másokat tanítani, nevelni akarjon a művészetre. Annál feltűnőbb ez, mert mesterei és nála idősebb művésztársai óva intették attól, hogy írással foglalkozzék. *Pecht* Friedrich müncheni festőművész és művészeti író ezt mondta neki: „Ne írjon, mert ez elvonja a festőt a művészettől. Vegyen példát rólam, az én ecsetem beszáradt”.

És Székely mégis megindult a maga útján, amelyre megállapíthatóan belső erők kényszerítették.

A magányosan felnőtt, teljesen autodidakta módon művésszé fejlett Székelyben már fiatalon megvolt a művészi alkotóvágy mellett a bölcselő, elmélkedő hajlam. Mikor Stróbl Alajos hosszú

évek tanulmánya után megmintázta Székely Bertalan mellszobrát, képtelennek vallotta magát, hogy Székely belső életének ezt a kettősségét *egy* portréban fejezze ki. Kettőt csinált tehát: az egyiket felszegett, dacos fej, ez a művész Székely Bertalan. A másik, maga elé tekintő, elmélkedő fej, a tudós, a bölcselelő Székely.

Lelkének ez a kettőssége rokon a művészettörténet egyik legnagyobb alakjának, Leonardonak lelkiületével. Valóban Leonardo örökösen kísérletező szelleme, tudós bűvárkodása, anatómiai tanulmányai, vizsgálódásai a ló és egyéb állatok mozgásáról és a mozgással járó alakváltozásokról élednek fel újra Székely Bertalan munkásságában, mely méretben és jelentőségben túlszárnyalja a műtörténetben ismert összes művészelméletírókat Cennini-től Reynolds-ig munkájának teljességével, új tételeivel s minden tapasztalatot összefoglaló rendszerességével. Nem csoda, ha e lelki hasonlatosság és a rokon kutatómunkásság révén Székely Bertalant elnevezték a magyar Leonardonak.

E veleszületett hajlandóság mellett másik jelentős forrása elméleti és tanítótevékenységének az ő *erkölcsi felfogása*. Azt vallotta, hogy az egyén nem magáért él. Amit tud, amit elér, amit felfedez, azt meg kell rögzítenie embertársai és az utókor számára, és tovább kell adnia tanítás útján is. „Ha gyorsítani akarjuk a magunk tapasztalásának lassú folyamatát — írja egyhelyütt — elődeinknek megbízható, mert művekkel igazolt tapasztalatát át kell venni. Átadott és átvett tapasztalatok nélkül a művész és a művészet haladása csak lassú lehet.

Ez a szellem szólal meg végrendeletében is, amelyet e sorokkal kezd meg: „Az emberi haladás azáltal tartható fenn, ha a szerzett tudás az utókornak átadatik, akár tanítványok alakjában, akár azáltal, hogy az leíratik“.

Az egyén kivételes kötelességtudása az összeséggel szemben tehát az a másik lelki forrás, mely Székely Bertalant tudóssá és tanítómesterré tette.

A harmadik forrás — mélységes jószág és részvét az utána-következőkkel, a fiatalsággal szemben. Naplójegyzeteiben többször emlegeti, mennyi gyötrődésen, botorkáláson, bukdácsoláson ment keresztül a festőművészet útvesztőjében, amíg valamire eljutott. És amikor végre felkerül Bécsbe, a művészeti akadémiára, ahol útmutatást, irányító mestereket remél, újabb nagy csalódás éri őt. Erről naplójában így emlékezik meg:

„Bécsben az akadémiában különböző mesterosztályok voltak. Misem természetesebb, hogy mint tudásszomjas ifjak, igyekeztünk ezek valamelyikébe bejutni. Én tehát 1851-ben először Dobyáschofsky professzorhoz mentem. Az első feladat, amelyet kaptunk,

ez volt: „Egy osztrák herceg vadászaton áll az erdőben és szembe-kerül egy szarvassal, melynek agancsa közepén kereszt ragyog. A herceg elejti fegyverét, térdreborul és azontúl vallásos életet él.“

A magunkfajta fiatalember nem tudott alakot rajzolni, a korszerű viseletről fogalma nem volt, állatot, jó erdőt rajzolni mindig nehézséggel jár, aztán ráadásul a legendás, misztikus tárgy! Elég az hozzá, nem tudtuk a dolgot megfogni, kínlódtunk és elvesztettük a kedvünket.

Azután Führich professzorhoz mentem. Annak az volt a híre, hogy a kompozíció professzora. Tartott is minden héten felolvasásokat. Führich nézete az volt, hogy az egész művészet csak azért van, hogy a vallást dicsőítse. Ezen elv szerint rendezte be előadásait is. Egyházi szerzőkből, Kempisből, Szent Ágostonból, Novalisből olvasott fel hosszú idézeteket, de az alakok metszéséről, a gruppról és az árnyék és világosságról s mindezek szabályairól az egész év alatt semmit se hallottunk.“

„Miután a tanulás így nem ment, megpróbálkoztam Kuppelwieser professzorral, akinek szintén volt mesteriskolája. Ő a bibliából adott nekünk feladatokat. Az első feladat, amelyet én kaptam: Isten anyjának mennybemenetele a 12 apostol jelenlétében.

El lehet képzelni, milyen zavarban voltunk. Hogy csak félig-meddig is tudjunk valamit csinálni, miután semmi útmutatást nem kaptunk, puskáztunk, vagyis megnézegettük Allioli illusztrált bibliáját, itt-ott néhány régi festő művét és reminiscenciákat, utánzatokat fabrikáltunk.“

Ezt a vádat a bécsi Akadémia ellen nem egy kezdő átlagnövendék emeli, hanem az a Székely Bertalan, aki az első kezdetleges rajzoktatáson túl mindent maga tanult meg, könyvekből, metszetekből, festménymásolatokból, néhány festményből, amihez hozzájutott és a természetből, és aránylag sok tudással, a festésben saját bevallása szerint fejlett ügyességgel került Bécsbe. Miután tanáraitól alig, vagy nem tanulhatott, folytatta autodidakta útját, amelyről feljegyzéseiben ezt mondja:

„Az autodidakta (önmagát tanító) ha sok bukdácsolás, botorkálás után vitte valamire és pályájára visszanéz, elmondhatja, hogy sokat megtanult, de vajmi keveset fedezett fel.“

Ennek ellenére fáradhatatlanul dolgozik az akadémián kívül, tanulmányozza a képtárakat s különösen sokat jár az Albertinába.

Ebben a nevezetes rajz és metszetgyűjteményben nagy mesterek műveinek egész sorát rajzolja le, egyet-egyed addig és annyiszor, amíg otthon fejből híven le nem tudja rajzolni. Az „emlékkép“ után való rajzolásban, amely az ő úttörő rajztanításában egyik fontos eszme, s amelynek jelentőségét saját fáradságos ta-

pasztalásából ismerte meg, olyan tökéletességre vitte, hogy egy ízben megismételhette a fiatal Michelangelo tréfáját mesterével. Ghirlandajóval. Michelangelo mesterének egy fejrajzát olyan híven másolta le, hogy Ghirlandajo azt Vasari előadása szerint a maga rajzának tartotta. Székely akkor még nem ismerte Vasarit és a maga ötletéből lerajzolta Tizian egy gyermekfejét olyan tökéletességgel, hogy az Albertina igazgatója nem tudta a kettőt egymástól megkülönböztetni. Csak külön figyelmeztetés után fogadta vissza az eredetit — eredetinek.

Aki ilyen szívós akarattal és magát nem kímélő erőfeszítéssel küzdötte ki a tudást, az valóban hivatott volt arra, hogy másoknak tanítómestere legyen. Székely egyéniségére jellemző, hogy autodidakta tapasztalása nyomán milyen kötelességet érez az ifjúság iránt. Naplójában ezt írja: „Miután én is tanár lettem, visszaemlékeztem, milyen magamtehetetlen helyzetben voltam tanítványkoromban, és meg akartam óvni tanítványaimat attól, ami nekem akkor oly keserves volt; megóvni az egyedül tanulástól, az elkerülhető kínlódástól, a fölösleges erőpazarlástól, a tudatlanságban haszontalanul elvesztegetett ifjúkortól.“

Székely még Bécsben megkezdte elméleti följegyzéseit. Amit olvasmányokból merített, ellenőrizte a képtárak műveinek elemzéseiben és kipróbálta kísérletekkel. Folytatta ezt a munkásságot Münchenben is. Beszélt mindenkivel, akitől valamit hallhatott, s a tapasztalataival egyező dolgokat feljegyezte. Az így megtanult és kipróbált szabályokat saját észleleteivel együtt előbb naplójába írta be, s csak később, tanár korában foglalta rendszeres írásba. *Petrovics* Elek méltán nevezi ezeket a szabályokat a „művészet döntvénytárának“.

Valóban tízparancsolati egyszerűséggel, világossággal, a szentencia velősségével szólalnak meg Székely Bertalan írásaiban a művészet elvei, azok a szabályok, amelyek minden időben elkerülhetetlenek a térbeli ábrázolásnál, az eszközök és módok, amelyekkel legkönnyebben lehet a művész számára adott célt elérni. Ezek az útmutatások végigkísérik a rajzoló és festőtehetséget fejlődésének egész útján, a rajzolás elemeitől kezdve egész a legnagyobb alkotó feladatokig, mindenütt könnyítve a meglátást, kezébe adva a módszereket, amelyekkel látásának és képzeletének képeit a legkifejezőbben és a legkönnyebben megábrázolhatja.

Ezt a nagy értéket, ezt a roppant rendszeres tudást művészetének területén kívül Székely Bertalan csak akkor kezdhette értékesíteni, mikor báró Eötvös József hívására végleg hazatért. Itthon kultívalatlan közönséget és egy-két művésztársa kivételével elparlagiasodott vagy dilettáns művészetet talált. Akkor írta *Zichy* Ed-

mund gróf, a kiváló műbarát szállóigéjét: „Magyarország hazája egyes művészeknek, de nem hazája a művészetnek“.

A nemzeti műveltség emelésére báró Eötvös József tervbe vette a művészeti nevelés és a rajzoktatás intézményes megszervezését is. Elsősorban Székely Bertalan tanácsát kérte ki. A fiatal mester — akkor 32 éves volt — azt a nézetét fejezte ki, hogy a rajzoktatásnak és rajztanárképzésnek első feltétele *művészek nevelése*. Ez pedig helyesen csakis *mesteriskola* felállításával oldható meg.

Székely nem a jóval későbbben felállított mesteriskolára gondolt. Előtte a reneszánsz hagyománya lebegett, a műhely-rendszer, ahol 8—10 tanítvány fiatalon került egy-egy nagy mester műhelyébe, s a mesterrel és tanuló társaival együtt dolgozva közös munkákon, a gyakorlat és az elmélet szinte észrevétlenül vérvé válik a tanítványnak. Az így meggyökerezett tudással, mint a régi műhelyekben, a Székely tervezte mesteriskolában is 10 év alatt kész művészekké válhatnak a tanítványok. Az első így nevelt nemzedék vehetné át azután a rajztanárjelöltek oktatását, amelynél Székely Bertalan szintén elsősorban a művészi szellem irányító befolyását kívánta meg.

Mire azonban a kérdés 1871-ben megoldásra került, épp az ellenkezője történt mindannak, amit Székely Bertalan javasolt. Nem mesteriskolát állítottak fel, hanem mintarajztanodát és rajztanárképzőt. Nem a művészi irányt helyezték előtérbe, hanem a középfokú iskolákban való oktatáshoz szükséges matematikai jellegű tananyagot. Igaz, hogy Székely Bertalant is tanárrá nevezték ki, de igazgató Kelety Gusztáv lett, aki Székely felfogását a művészeti szempont irányító voltáról elejtette és később váltig ellenezte. Így született meg a matematikai tárgyakkal túlterhelt mintarajztanoda, amelyről Székely keserű és maró bírálatot mond.

„Miután a művészeti tanítás elveit és módszereit nagy fáradtsággal összeállítottam, — mondja egyik írásában — lassankint beláttam, hogy a talaj nem alkalmas ilyen mag befogadására. Ez a pesti iskola, ahogy megcsinálták, nem egyéb, mint egy művészi sápkór-gyorstermelő intézet. Amellett tömegesen termeli a rajztanárokat és művészeket, de helyiségei annyira elégtelenek, hogy egyetlen műterem sincs a fiatal művészek számára. A rajztanári tanterv is annyira a matematika felé hajlik, hogy a művészi rajzolás megfullad a többi tantárgyak tömegében.“

Ez a vádja a többi közt arra is vonatkozik, amit ő kezdetől fogva határozottan ellenzett, hogy rajztanárjelöltek a geometria tanítására is kiképeztessenek. Ő a rajztanárokat elsősorban a művészi nevelés úttörőinek, a művészi ízlés magvetőinek szánta, azzal

a számítással is, hogy közülük a tehetségesebbek átlépnek a művészi pályára és tovább képezik magukat.

A geometria túllengése ellen való állásfoglalás nem jelentette azt, mintha Székely Bertalan ellene lett volna a geometrikus szemlélet tanításának. Senkisé nem tudta jobban, mint ő, hogy a geometrikus látás, amely olyan jelentős szerepet játszik egy Verrocchio, Leonardo, Michelangelo és más reneszánszmesterek, az újabb korban Puvis de Chavanne, Millet, Mares, sőt magának Székelynek művészetében is, amely az utóbbi évtizedek némely művészeti irányának túlhajtásaiban oly fontos tényező, milyen jelentős eszköze a művészi meglátásnak, emberi ösztön, melyet fejleszteni, edzeni kell, hogy tudatossá váljék.

Az emberi fantázia geometrikus ősfarmákban látja meg először a térbeli alakokat. A geometrikus látás gyorsítja az idomok, a mozdulatok, a mozdulatra jellemző szögek meglátását. A jellemző formák egyszerűsített, gyors meglátása lehetővé teszi a gyors megrögzítést, egyszerűvé és mégis gazdagon síkozatosá az ábrázolást.

De más a művészi célt szolgáló geometria-tanítás és más a geometriának mint önmagáért való szaknak tanítása.

Székely Bertalan nem is nyugodott bele a tanoda elhibázott rendszerébe, mely a festőnövendékeket a rajztanári tanterv békóiba szorította. Előterjesztéseket tett igazgatójának, hogy a helytelenül megadott keretben is javíthasson a tanításon. Műtermek építését kérte a művésznövendékek számára és azt, hogy a művészek tanítását válasszák külön a rajztanárjelöltek oktatásától. Mindhiába! Javaslati megrekedtek az igazgató fiókjában vagy eltévedtek az okták útvesztőjében. Műtermet se kapott a művésznövendékek számára. „Sőt ráadásul — írja egyik feljegyzésében — a szabadkézi rajz nemhogy vezető főtantárgy maradt volna, hanem beletaposták azt a sok mellékes tantárgy, a sok tanár, a sok tanítvány egyenlőségi kotyvalékába. A rajztanodánál a tanár kénytelen a leggyerekesebb ábécé-re szorítkozni. Ez a rajztanári tananyag a festészeti talentumok szükséges tananyagának nivóját csökkenti. Másrészt a festészetre készülők a rajztanárjelöltek sok tananyagát művészeti kár nélkül nem bírják el.“

Szóval az egész kiindulás hamis volt. És látnom kellett — mondja tovább Székely Bertalan —, hogy hasztalan küzdök. Pedig törekvésem az volt, hogy magas fokon álló, eredeti, magyar művészeket neveljek. Elöttem mindig világos volt annak szüksége, hogy ezen tanodánál a legtehetségesebb tanítványokból kiválasztott oly csoportot kell teremteni, mely tovább tanulván itt egész addig, míg tehetsége kifejlődött, művei által serkentő példát nyújt-

son a mögötte levő osztályoknak, hitüket a tanulás módszerében megerősítse, s így tradíciót teremtsen az intézetben. Ebből a művészcsoportból kerülnének ki az intézet későbbi tanárai. Ezen többrevitt tanítványok helyettesítik a tanárt, ha túlsok a növendék, és a tanítás egységét is megóvják a jövőben.

Így akarta Székely Bertalan 1876-ban, 5 évvel a tanoda megnyitása után eredeti gondolatát, a mesteriskolai nevelést, ha nem is tökéletes formában, de bevinni az intézetbe. Ezt a tervét is elvetették.

De Székely Bertalan nem tárgított. Néhány év múlva cikket írt a Pesti Naplóba, melyben újra síkra szállt ezért a művészi nevelési rendszerért. Ezt már megsokallották, s a sajtó egy részében élesen megtámadták „okvetetlenkedéséért“.

„Így az én tanításomnak — írja — nem maradt se hely, se a sok tantárgy bevezetése folytán a fiatal embereknek nem maradt idejük, hogy artisztikus dolgokkal foglalkozzanak.“

De mindez nem rontja kedvét. Törhetetlenül kitart álláspontja mellett. Két erkölcsi tételt formál önmagának megnyugtatósára. „Legjobban úgy vélem szolgálni hazámat, ha véleményemet mindig egyenesen kimondom,“ — írja naplójában. Egy nagyobb dolgozatában, melynek címe „A jó magyar művészet“, ezt vallja: „Csak egy gondolat nyugtatott meg: mentől őszintébben, lelkiösmeretesebben, mentől többet és mentől többeket, mentől mélyebb tárgyat tanítok, annál többet tanulok magam is. Nem úgy vagyunk a tudással, mint az arannyal, mely ha sokat kiadunk, hamar elfogy, sőt ellenkezőleg. Mentől több tudást adunk ki, annál többel-jobbal telünk meg újra.“

Rendíthetetlen hitére jellemző, hogy nem boldogulván előterjesztéseivel, önként, fizetéstelenül rendezett külön kompozíció-előadásokat tanítványai számára, több éven át. Maga mondja erről a tanfolyamról, hogy igen biztató eredményeket ért el, úgy-hogy a tanítványok közül többet, hetenkint többször magához rendelt műtermébe és külön is foglalkozott velük. Ám új tantárgyakat vezettek be, új vizsgákat rendeltek el, megint csak a művészi tanítás idejének rovására. Székely Bertalan a tanítványok túlteröltetése miatt is kénytelen volt ezt az önkéntes fáradozását abbahagyni, s csak később, mikor igazgatója lett az intézetnek, valósíthatott meg belőle egyetmást, nem sok évvel halála előtt.

Valami ádáz végzet kísérte Székely Bertalan, a tanítómester minden lépését. Személyes tevékenysége, s egy-két megértő tanártársa segítségével — a rajztanárjelöltek között is akadt néhány tehetséges tanítványa — sikerült a rajz tanítására vonatkozó elveit sokrészt megvalósítani. Hogy ennek is milyen nagy a jelen-

tősége, mutatják azok a sikerek, amelyeket a mintarajztanoda rajzoktatása a külföldön több ízben aratott. Schauschek Árpád műegyetemi tanár, Székely egyik kiváló tanítványa, méltán mondta előadásában: „Elsősorban Székely Bertalannak tartozunk hálával; neki köszönhetjük, hogy a külföldet több mint három évtizeddel megelőzve hirdettük a művészi rajzolás nagy elveit.“

De a csalódás ezt a sikert is megkeserítette. Székely Bertalan lömör magyarázatot írt a figurális rajzolás tanítására vonatkozó módszeréről 1878-iki párisi rajzkiállításunkra. Ez az értékes és feltűnéskeltésre hivatott magyarázat ugyanolyan sorsra jutott, mint sok más közérdekből végzett fáradságos munkája. A mester saját példányának utolsó, 16-ik oldalán 1878-ból a következő kéziratot jegyzetet találjuk:

„A kormány megkívánta, hogy a tanítás módja motíváltassék, ezt azután lefordíttatja franciára és a Párisban kiállított művekhez mellékel. De miután az, aki franciára lefordította volna, nem tudott magyarul, hanem németül, — eszerint németül kellett a motívációt megírni. Amikor ezt megtettem, tudtomra adták, hogy a fordítás nem fog megtörténni — pénz hiánya miatt. Hogy fáradságom füstbe ne menjen, kinyomattam saját költségre a németet és így mellékeltem a kiállított rajzokhoz.“

Nem lehet szomorú mosoly nélkül olvasni e sorokat. Egy 16 oldalas megrendelt füzetre, mely Székely Bertalan klasszikus úttörő módszerét vitte volna a világ elé, nem volt pénz, se a fordításra, se a kinyomatásra. Végül is *német* füzet magyarázta meg a *franciáknak* a magyar figurális rajztanítás úttörő elveit. Micsoda erők, érdekek működhetek, hogy ilyen nevetséges kicsinyesség megtörténhetett!

A másik végzetszerűség az, hogy Székely tanítása nemcsak művészeti forradalmak háborgásának, hanem a „tudás válságának“, a tudás elleni mozgalomnak korszakába esik.

„A 60-as években, — írja Székely — az a képzelődés kapott lábra (magvetője Bakunin, a nihilista volt), hogy a tanulás, a tudás káros a tehetségre, s így a tudást valami igen veszélyesnek nyilvánították.“

Ez az elmélet egyre nagyobb hullámokat vetett. Nyomában a művészet tanításának új módszereit keresték. A Székely által károsnak tartott akadémiák rendszerének szöges ellentétéképpen megtermettek az úgynevezett „szabad iskolák“, amelyeknek Székely gyors véget jósolt. Székely a tanítás nyújtotta tudást a tehetség előmozdítójának, gyorsabb kifejllesztőjének tartotta. A tudás nem lehúzza a tehetséget, hanem repülni tanítja. A gyakorlatlan-ság, mely a nemtanulással jár, a járatlanság, a bizonytalanság

érzését kelti a művésznövendékben, míg ellenben a tudás megszerzéséhez szükséges tanulás, a gyakorlás, biztonságot ad.

Ezért a tudás, és az út, amelyen hozzá eljutunk, elengedhetetlen minden művészetben. Más művészeti ágakban, a zenében, úgy annak elméletében, mint gyakorlatában, és az irodalomban is mindenki természetesnek tartja ezt; éppen csak a képzőművészetben volna a tudás nélkülözhető, sőt káros?!

Székely Bertalan harcbaszáll ezzel a tévtannal, s harcát hosszú éveken át folytatja. „Az értékes egyéniség — írja — nem a nemtudáson, hanem a tudáson alapszik. A nemismerés, a tudatlanság, az egy mínusz — akárhány mínuszt rakjunk össze, plusz belőle sose lesz. A régi művek nemismeréséből, a nemtudásból nem állhat elő egy tudási tőke.

A tudás mintegy magától értetődő, tehát magát nyugodtan viselő valami, nem is képzelet, hogy még védekezésre is szorulhat.

A nemtudás az, ami agresszív, zavaros, magát folyton igazolni akaró. A nemtudás izgékonyágánál fogva rövid ideig győzhet, de sorsa az, hogy egy másféle nemtudás is csakhamar és könnyen véget vethet neki.

A tanulást, a tanítást és az így megszerezhető tudást — szinte érthetetlen, hogy ezért harcolnia kellett — a haladás, a tökéletességre törekvés alapfeltételének tartotta. Elmés dialektikával még a rossznak megismerését is fontosnak, hasznosnak hirdette. „A jó magyar festészet“ című munkájában ezt írja: „A rossz nagyjában a véletlen szüleménye, a jó inkább az öntudatos törekvésé. A rosszat nem lehet eléggé ismerni és sokoldalúlag kell feltételezni, mert csakis így lehet ellene védekezni. Midőn sorainkban egy csomó rosszat felemlítünk, tesszük ezt a jónak szolgálás reményében, igyekeztünk megmagyarázni, melyek azok az akadályok, amelyek eltávolítandók volnának, hogy egy jobb állapotot némi kilátással remélhessünk.“ Valóban Székely Bertalan tanítás közben nemcsak a jót mutatta meg növendékeinek, hanem szóban és rajzban eléjük állította a rossz eseteket is, s így győzte meg őket a jónak helyességéről.

Hiába! Az akadályok egyre jobban tornyosultak. A tudásellenes áramlat hangos jelszavai, felkapva az avatatlanok által egyre nagyobb hatással voltak a művészfifalásra. Székely szembeáll ezzel a káros befolyással, mosolyog azon, hogy vén akadémikusnak nevezik őt, akit fiatal korában durva naturalizmussal vádoltak meg, és rendületlenül tovább küzd. De harca végül is írásainak néma világába szorul vissza.

„Ma bajos dolog, hogy egy fiatalember magát tájékozza, midőn az egész kor, az egész művészet forradalmi állapotban van, és

minden eddigi irányelvek felforgattak. A fiatalember ebben a korban nőtt fel. Ezt hallotta mindenütt, erről olvasott a sajtóban, tehát a helytelen felfogás neki helyesnek és természetesnek látszik.

Csalódtam a tanítványokban: nem mintha az emberektől sokat vártam volna, de feltételeztem, hogy eszök lesz, mikor a saját érdeküket mozdítom elő.

Csalódtam, mikor a jobban, az észben, a célszerűben, mint erősebben bíztam. 25 évvel ezelőtt hittem, hogy jobb tanítás több tudásra vezet. Jelenleg látom, hogy a jobb iránt semmi vágy, hogy a tanítás a jelenlegi anarchia mellett nem lehetséges.

Legyen ez akárhogyan, ha a jobb el is nyomattatik egyelőre, de meg nem semmisíthető. Szerezzünk mentől több belátást szakmánkban a jóról. Dolgozzunk tovább!

A próféta szilárd hite szól hozzánk e sorokból.

Már-már úgy látszott, hogy törhetetlen meggyőződése mégis diadalt arat. Eszméi közül az egyik eljutott a megvalósuláshoz. Felállították az első mesteriskolát, — de a mintarajziskolával való minden kapcsolat nélkül. És élére mást neveztek ki.

Bármennyire is bántotta Székelyt személyének mellőzése, mégis sokkal súlyosabbnak tartotta azt, hogy elmulasztották az alkalmat a művészeti oktatás újjászervezésére.

Székely Bertalan a mesteriskola és a mintarajziskola szoros kapcsolatát nemcsak a művészeti oktatás, hanem a helyes rajz-tanárképzés nézőpontjából is elengedhetetlennek tartotta. Az elszigetelten álló mesteriskoláról két jellemző mondatban ítélt.

„Képet festeni tudni és tanítani tudni, az kétféle.“

„Ami ma a mesteriskolákban történik, az szorgoskodó semmittevés.“

Székely elképzelése szerint a mesteriskolai tanítás érdekének kell megszabni a mintarajziskola tananyagát és irányát, a két intézménynek egymással szoros összefüggésben és kölcsönhatással kell működnie.

Ezt a kezdettől fogva hirdetett elvet 1903-ban, mikor igazgatój kinevezéséről van szó, s ő arról töpreng, elfogadja-e ezt az állást, így okolja meg önmagának:

„A mintarajztanodát egyelőre úgy kell vennünk, ahogy van, sajnos nem változtathatjuk meg alapostul. A mintarajztanoda a sok tanár és tantárgy által elrabolta a művésziestől a fiatalok idejét és erejét.

A helyes javításnak első feltétele, hogy a *mintarajztanoda és a mesteriskola között szoros kapcsolat létesíttessék*, mely szerint a

magosabb művészi tanítás visszahalhasson a mintarajztanoda növendékeire. Vizont a magosabb, a művészi tanítás számára a mintarajztanoda illő előképzettséggű fiatalembereket állíthasson elő.

A rajztanárnak oly légkörben kellene neveltetni, hogy a magosabb művészetről szemléletileg fogalma támadhasson. Ezért elengedhetetlen a mesteriskola és a rajztanoda közös vezetése. A mesteriskola vezetője tudhatja a legjobban, hogy rajztanárképző artisztikusan hogyan járjon el, hogy a kettő között a kívánatos egység létrejöjjön.“

Az idő rövidségére való tekintettel elhagyom előadásomból Székely egész elgondolásának és részleteinek ismertetését. Az elemi rajzoktatástól kezdve fel a legmagasabb művészeti problémákig 8—10 évre terjedő művésznevelési rendszert épített fel, amelyben minden mellékes tantárgyat leegyszerűsített és többől a vizsga megszüntetését kívánta, hogy több idő maradjon a tulajdonképeni, a tiszta művészi nevelés számára. Ezt a rendszert azonban még a mintarajziskola igazgatói állásában és a mesteriskola élén sem tudta már teljesen megvalósítani. Mind a két állást későn nyerte el, úgy, hogy nem maradt ideje az egész, minden tagozatában összefüggő rendszer megvalósítására.

„Pedig a fentebb elősoroltak — írja — a modellirozás, a gipszfejfestés, a természeti rajz és festés, anatómia, antik, akt, a gyorsvázolás gyakorlása és tovább, a kompozíció végig egy szisztemát adnak, egy okszerűen egymásra felépített valamit. Ennek okszerűsége természetesen csak akkor derülne ki, ha a tanítvány képek bevégzéséig tovább tanulhatna, ami a jelen viszonyok között nem lehetséges. De egyet már elértünk: e rendszer mellett, így szoktatva, a tanítvány nincsen *elrontva*.“

Lemondóan írja tovább: „A nagy tömeg kollektív véleménye ítélet és hozzáértés nélküli zagyvalék, amellyel nehéz, legtöbbször lehetetlen egyetértésre jutni. Ha ilyen környezetbe esik bele egy világos ítéletre épített rendszer, egyedül fog állani, — nem értik meg, — nem terjedhet el.

Élete végén a nagy tanítómester lemondóan állapítja meg, hogy nagy elméleti erőfeszítését, azt, hogy új eredeti önálló, magyar művészetet neveljen tanításával, nem sikerült elérnie. Hasztalan indult el pályája kezdetén azzal a jelszóval: „Amit nem kívánsz magadnak, óvj meg attól mást is.“

Nem értették meg.

Magam is 18 éven át róttam a főiskola lépcsőit, eljárva mindennap Székely Bertalanhoz, s hallgattam magyarázatait, tanítását, emlékezéseit. Nem egyszer voltam tanuja, hogy Lotz, Stróbl,

Schulek, Rauscher, s más jelesek látogatták meg s kérték tanácsát. Nem egyszer hallgattam beszélgetéseit egy-egy tanítványával s láttam az öröm szikráját szemében, mikor egy-egy tehetséges munka került eléje. Élő tanuja vagyok annak, hogy Székely Bertalan utolsó tudatos pillanatáig szentül hitt rendszerének igaz, eredményes voltában és majdani diadalában.

Minden halhatatlanságnak vértanúság az ára. Székely Bertalan nem vére hullásával, hanem művészi alkotásaival, nagy csalódásaival, szellemének sokszor céltalan szétszórásával vértanúsorsot élt, és százszor rászolgált a halhatatlanságra.

Nagy tartozás kicsi törlesztése a nagyokról való emlékezés. Ha valóban le akarjuk róni a nemzet adósságát Székely Bertalan iránt, adjuk meg neki azt, amit életében nem kapott meg: igyekezzünk őt megérteni és követni. Gondoljuk meg: a lángelme másként és többet lát, mint mi többi emberek. Látja a múltat és látja a jövőt, és szellemében összekapcsolja mind a kettőt. És az idő mindig a lángelmének ad igazat. Ezért ha Székely Bertalanra gondolunk, ne felejtsük el a magyar költő szavát:

Halhatatlanok bírása az idő,
Csak akkor tudjátok meg, hogy mi ő,
Ha elmerültek hosszú századok
S hozzá hasonlót még nem láttatok.

Lándor Tivadar.

A FŐISKOLA 1935/36. TANÉVÉNEK ESEMÉNYEI.

I. A Főiskola vezetését érintő ügyek.

Vitéz dr. *Haász Aladár* min. tanácsos, a vall. és közokt. minisztérium művészeti osztályának főnöke 1935. évi október hó 18-án meglátogatta intézetünket, amely alkalomból *Benkhard Ágost* e. i. rektor fogadta.

E látogatás során az ügyosztályfőnök úr tüzetesen megtekintette a Főiskola épületeit s a szemlét követőleg eszmecserét folytatott a Főiskola vezetőségével a Főiskola tartarozási szükségleteiről és jövő terveiről.

* *
*

A Főiskola vezetésében változás történt, amennyiben a jelen tanévvel kezdődő új kétéves rektori ciklusra a Kar 1935. évi június hó 27-én tartott ülésében a lelépő *Réti István* helyett *Benkhard Ágost* r. tanárt választotta meg rektornak. Ugyanakkor a Szervezeti Szabályzat 12. §-a értelmében *Réti István* tanárt I. prorektornak nyilvánította ki s II. prorektorul *Baranski E. László* r. tanárt választotta meg. A Kar ezen határozatait a V. K. M. a 11862/1935. III. sz. alatt kelt leiratával vette tudomásul és nevezetteket tisztségükben az 1935/36 - -1936/37. évek tartamára megerősítette. Ugyanezen leirattal vette tudomásul a V. K. M. a Rektori Tanácsnak a Szerv. Szabályzat 7. §-a alapján történt részbeni felújítását is.

*

A rektort, aki a nyári szünidő alatt a miskolci nyári tanfolyamot vezette, ez idő alatt *Baranski E. László* r. tanár, e. i. prorektor helyet

tesítette, amit a történet bejelentés nyomán a V. K. M. 11265/1936. III. sz. alatt kelt leiratával vett tudomásul.

A Főiskola folyó ügyinek intézésére az év folyamán a Rektori Tanács 9 és a Kar 8 rendes ülést tartott.

II. Személyi ügyek.

A rendes tanárok létszáma ezidén nem volt teljes, amennyiben a múlt tanév végén történt nyugdíjazások után egy rendes tanári állás ideiglenesen betöltetlen maradt. A rendes tanárok közül a tanév végével ideiglenesen nyugalomba helyeztetett Bottka Miklós r. tanár, aki betegségére tekintettel kérte a szolgálat alóli felmentését (12.291/1936. eln. sz. r.). A Kar nevében a rektor külön írásban búcsúzott el a távozó tanártól, aki közel 3 évtizeden át működött Főiskolánkon a hazai művészeti oktatás érdekében.

Folytatólagos felkérés alapján tanítottak ezidén is Dr. Alszeghy Zsolt c. gimn. igazgató, egyetemi m. tanár, mint a Magyar világirodalomnak; Dr. Prohászka Lajos egyetemi rk. tanár, mint a Bevezetés a filozófiába c. tárgynak és Dr. Tóth Géza c. gimn. igazgató, szakfelügyelő, mint a Nevelés és tanítástannak megbízott, illetve felkért tanárai (2814/1935. III. vkm. sz. r.). Lyka Károly nyug. r. tanár mint megbízott felkért tanár tanította ezévben a Művészettörténelmet (9402/1936. III. sz. r.). Dr. Brooser Béla szemészfőorvos pedig a gyakorló tanárjelöltek számára a tanév II. felében az Iskolaegészségtan c. tárgyat adta elő.

A francia és olasz nyelvet fakultatív tárgyként Francois Gachot, illetve Dr. Gino Lorenzi és a II. félévben Dr. Raffaello Paladino (16.221/1936. IV.) tanár urak tanították, akiket a V. K. M. közbenjárására a francia, illetve olasz követség küldött ki.

A Főiskola vezetősége e helyt is meleg búcsút vesz Dr. Calabro Paoló úrtól, az olasz kir. követség iskolájának főigazgatójától, aki a jelen tanévet megelőzően 7 éven át tanította az olasz nyelvet Főiskolánkon lelkes ügybuzgalommal és szép eredménnyel. Távozása kapcsán, amely a kormányától nyert újabb megbízás folyamán, meleg szerencsekívánatainkat tolmácsoljuk jövő működéséhez.

Megbízott szakelőadóként működtek ezidén is Krocsák Emil okl. középiskolai tanár a Mértani rajz és Építészeti enciklopédia c. tárgyaknál, Jantschi Béla okl. középiskolai tanár pedig az Iparművészet c. tárgynál és Gecső Sándor szobrászművész a Strobl-féle szobrászosztályban (13.349/1935. III. v. k. m. sz. r.), továbbá Takács Andor és Böhmán Frigyesné okl. testnevelő tanárok a kötelező férfi, illetve a fakultatív női testnevelési órákat vezették hasonló minőségben (94.789/1935: VII. 2. v. k. m. sz. r.); a hallgatóság vívásoktatását az utóbb idézett leirat értelmében Liszy Ferenc vívómester látta el.

A rajzi szakos tanárjelöltek iparművészeti műhelygyakorlatainál a Székesfővárosi Iparrajziskola több műhelyvezető tanára működött közre, nevezetesen: Fáy Aladár, Lakatos Artur, Legát Albert, Tóth Gyula és Vértés Rezső tanár úrak. Szíves és áldozatkész működésükért a Főiskola ezúttal is őszinte köszönetét fejezi ki.

Az adminisztratív személyzet létszámában az a változás történt, hogy a V. K. M. 18211/1936. sz. rendelete alapján Dr. Bényi László id. foglalkoztatott diplomás a központi statisztikai hivatalhoz helyeztetett át.

A Főiskola tanárai oktató tevékenységük mellett mint alkotó és kiállító művészek és mint különböző művészeti egyesületek tagjai a magyar művészeti életben is állandóan részt vettek, ezenkívül kiküldött vagy meghívott szakférfiakként szerepeltek különféle hivatalos testületekben.

Réti István e. i. prorektor, r. tanár, a Magyar Országgyűlés Felsőházának a Főiskola által az 1926:XXII. t.-c. alapján 1933. évi január hó 1-től számított 10 éves időre kiküldött rendes tagja. Ugyanő az alábbiak szerint több hivatalos szaktanácsban is helyet foglal, ezenkívül tagja a Budapesti Horthy Miklós Kollégium igazgatótanácsának.

Andreetti Károly r. tanár tagja a vall. és közokt. miniszteri kinevezés alapján az 1933—1938. évi időszakra szólóan az Országos Ipari és Kereskedelmi Oktatási tanácsnak. Ebben az 1934—1939-ig terjedő időre történt megbízatással Baranski E. László r. tanár is helyet foglal. Baranski E. László r. tanár tagja még a vall. és közokt. min. kebelében létesített Oktatófilm Kirendeltség pedagógiai szakértő bizottságának is.

Az 1934. évi IX. t.-c. alapján szervezett Országos Irodalmi és Művészeti Tanácsnak 1940. évi december hó 31-éig terjedő tartamra szólóan kinevezett tiszteletbeli tagja: Dr. Lechner Jenő r. tanár; r. tagjai pedig e törvény 2. §. 2. pontja alapján: Benkhard Ágost e. i. rektor és külön kinevezéssel a törvény 2. §. g) pontja alapján: Dr. Alszeghy Zsolt, Glatz Oszkár, Meyer Antal, Rudnay Gyula, Sidló Ferenc, Strobl Zsigmond és Szentgyörgyi István tanárok.

Az Országos Ösztöndíjtanács tagjai 1941. XII. 31-ig: Benkhard Ágost e. i. rektor, r. tanár mint a Főiskolának kiküldöttje, Glatz Oszkár, Strobl Zsigmond és Szentgyörgyi István r. tanárok pedig mint a v. k. m. által meghívott festő-, illetve szobrászművészek.

Az Országos Közoktatásügyi Tanácsba az 1942. I. 1-ig terjedő időszakra Baranski E. László r. tanár, továbbá Alszeghy Zsolt dr., Dr. Tóth Géza és Dr. Prohászka Lajos felkért tanárok nyertek kinevezést.

A szerzői jogról szóló 1928:LIV. t.-c. 32. §-a alapján Budapesten alakított állandó Szerzői Jogi Szakértő Bizottság tagjai az 1933—1939. évi időszakra szólóan, a vall. és közokt. miniszter úr kinevezése alapján: Glatz Oszkár és Strobl Zsigmond r. tanárok.

Az Orsz. M. Kir. Rajztanárvizsgáló Bizottságban a Tanári Karnak csaknem minden rendes és felkért tagja, mint a vall. és közokt. miniszter-től kiküldött beltág foglal helyet (Lásd a jelen Évkönyv megfelelő helyén

A Főiskola tanárai közül Strobl Zsigmond és Varga Nándor r. tanárok rendeztek műveikből szép sikerű kiállítást Londonban. Sidló Ferenc r. tanár az 1936. évi állami nagy aranyérmet, Nagy Sándor tanár pedig az 1936. évi állami kis aranyérmet nyerte el. Sidló Ferenc ezenkívül a Madách szobor-pályázat I. díját s a kivittel való megbízatást kapta meg.

A lefolyt tanévben a Tanári Kar tagjai közül Strobl Zsigmond r. tanár angliai művészeti megbízatásainak lebonyolítására a 12.936/1935. III. v. k. m. sz. r. alapján 1935 október, november hónapokra szabadságot kapott, majd hasonló okból 1935 május 15—június hó végéig volt távol intézetünktől.

A Főiskola nem főfoglalkozású tiszteletdíjasainak és felkért tanárainak tiszteletdíjai, valamint az óratöbbleti díjak 1935/36. évre szólóan a 13.349/1935. III. vkm. rendelettel állapították meg.

Az ösztöndíjas tanársegédek megbízatása — a Rektori Tanács vonatkozó felterjesztése alapján 13.826/1935. III. vkm. sz. rendelettel vétetett tudomásul.

Az altiszti karból annak legidősebb, érdemes tagja, Ur Mihály szakaltiszt ezidén kivált (véglegesen nyugdíjaztatott a 12.102/1936. eln. sz. rendelettel.).

Előléptetésben részesültek I. oszt. altisztté történt kinevezetésük révén: Kancsár Mátyás, Merényi József és Szabó Kálmán II. o. altisztek (12.043/936. III. sz. r.) és II. oszt. altisztté történt kinevezetésük révén Santusz Károly és Németh Ferenc kiségitő szolgák (12.564/1936. III. sz. r.).

III. Tanulmányi ügyek.

A Rektori Tanács által elfogadott idej tanórarendet a Főiskola 365/1936. szám alatt terjesztette fel a V. K. M.-hoz.

A Főiskola tanulmányi rendje az 1930. évi november hó 11-én kelt államfői elhatározással jóváhagyott Tanulmányi Szabályzaton alapul, amelyen azóta két, egyelőre még ideiglenes elvi fontosságú változtatás történt.

Ezek egyike az, hogy a tanítóképzőintézeti rajzszakos tanárképzés ideje 6 évre emeltetett fel, a másik pedig az, hogy a középiskolai tanárjelöltek a Szabályzatban eredetileg előírt 5 év helyett szintén csak további egy évi külön tanulmánnyal szerezhetik meg a tanítóképzőintézeti tanári képesítést.

Ezen változtatások a tanítóképzői általános tanárképzés reformjának elhúzódása miatt a szabályzatunkban ezidén sem voltak keresztülvezethetők s így azok a Rajztanárvizsgáló Bizottság ezidei működéséről szóló beszámolóban érintett külön államfői, illetve miniszteri intézkedések alapján nyertek hatóerőt.

A felvételi vizsgálatok a tanévet megelőzően az 1935. szeptember 7 -21. közt tartottak s azokon 117 jelentkező vett részt. E vizsgálaton

készült munkákat a Tanári, Kar a már 6-ik éve bevált módszer szerint, titkos pályázatok módjára bírálta el s így a jelöltek felvétele minden más szemponttól függetlenül, kizárólag a rajzokból megállapítható alkalmaság alapján történt. A felvételeknél a Tanári Kar a korábbi években irányadóul szerepelt 50-es zártszámot vette alapul.

Az I. félévi beiratások szeptember hó végén és október hó elején, a II. féléviek pedig február hó első napjaiban folytak le oly beosztással, hogy azok az oktatást nem zavarták.

Az évvégi kollokviumok május hóban voltak. Ezek befejeztével már csak a művészeti főtárgyak: az alakrajz és festés és a szobrászat, továbbá az iparművészeti műhelygyakorlatok és vízfestés oktatása folyt még tovább a tanév végéig.

A hallgatóság ezévi teljesítményét a Kar az 1936. évi május havi rendes ülésében tekintette át, amely az adott — az intézetre és a hallgatóságra egyaránt kiható — nehéz körülmények ellenére is általában kielégítő. Ezért a Kar elismerése jeléül dicséretben is részesítette a következő általános kitűnő előmenetelt tanusított hallgatókat: Krikovszky Gizella I. é., Szalay Lajos IV. é., Kis János IV. é., Geszti Katalin IV. é., Burján László V. é., Élesdy István V. é., Dörre Magdolna V. é., Edvi Illés György V. é., Jaeger Ernő V. é., Lorberer Anna V. é., Macassy Magdolna V. é., Nyiri Sándor V. é., Szabados Jenő V. é., Kostelnik Julia V. é., Elek Erzsébet VI. é., Gerencsér Anna VI. é.

* *

*

A tanulmányi ügyekkel kapcsolatban sajnos ezidén is fel kell említenünk, hogy a Főiskola javadalmainak elégtelensége miatt az oktatás ezidén is szenvedett, bár már nem annyira, mint az előző három évben. Felettes hatóságunk cselekvő nagy jóindulata révén ugyanis ezidén dologi javadalmaink pótlására 2000 Pengő segélyhez jutott a Főiskola s így az utóbbi években kényszerből behozott tanidő- és tananyagredukciót sikerült valamelyest leszorítania. (13.670/1935. sz. r.) Ilykép bár 3 hetes kényszer-szünetet ezidén is kellett a Főiskolának tartani, hogy szűkös budgetjéből kijöjjön, mégis megindult a Főiskola eddigi vegetáló helyzetének javulása a rendes állapotok felé. Felettes hatóságunk gondoskodása révén a jövő tanévben további jelentősebb javulás várható s ilykép bizakodó reménnyel tekinthetünk a jövő év felé, amely az oktatás zavartalan és teljes működését és intézetünk eredményes továbbfejlődését biztosítani fogja.

* *

*

A tanévi zárthelyi tanulmányokat szervesen kiegészítő szabadtéri festői tanulmányokra kiválóbb növendékeinknek több alkalmuk volt a szünidő folyamán. Így elsősorban Miskolcon, a Főiskola hivatalos telepén, ahol Benkhard Ágost r. tanár vezetésével 40 résztvevő tanult,

E tanfolyam költségeire a V. K. M. 11.442/936. III. sz. rendelettel 720 P-t engedélyezett, Miskolc thj. város pedig 1.100 P-t adott. Áldozatkészségéért ezúttal is hálás köszönetét fejezi ki a Főiskola a város közönségének.

Nyári tanfolyamok voltak még: Mohácson 4, Pécsen 6, Nyíregyházán 4 és Sátoraljaújhelyen 5 résztvevővel, Glatz Oszkár, Rudnay Gyula és Kandó László r. tanárok irányítása alatt. E tanfolyamok az illető városok vezetőségének és társadalmának segítségével, illetve művészpártoló magánosok támogatásával működtek, amiért a Főiskola a nemes adakozóknak ezúton is hálás köszönettel adózik.

A tanulmányi eredmények fokozása — éppen a fentebb említett tanítást gátló körülmények miatt — igen nagy gondja volt a Főiskolának, miért a lehetőségekhez képest múzeumok és aktuális kiállítások megtekintése, állandó könyvtárlátogatás, tanulmányi kirándulások, egyes tárgyaknál szemináriumszerű gyakorlatok és megbeszélések s gyakorlati műhelyoktatások révén igyekezett a tanulmányokat bővíteni.

Hasonló okokból a Tanulmányi Szabályzat 62. §. II. részében említett kiegészítő tanfolyamok keretében művészettörténeti külön előadások is tartottak a tanév II. felében (12.098/1936. III. sz. r.). Így Dr. Kopp Jenő fővárosi képtári igazgató „Társadalom és művészet a XIX. század művészet tükrében” címen, Dr. Mihalik Sándor múzeumi őr, műtörténeti író „Kassa város régi műemlékei” címen és Dr. Kampis Antal tud. egyet. tanársegéd „Középkori formavilág”, illetve „Középkori eszmevilág” címen.

A II. évfolyam hallgatóinak, bonctani ismereteik bővítése végett Pilch Dezső r. tanár a M. Kir. Honvéd Ludovika Akadémián külön előadást eszközölt ki, amelynek keretében a ló anatómiája és mozgása mutattatott be. Ez értékes előadásért a Főiskola ezúton külön köszönetét fejezi ki vitéz Jány Gusztáv tábornok, akadémiai parancsnok és Dr. Major Sándor fő-törzsállatorvos uraknak.

Több budapesti és környékbeli tanulmányi kirándulásra vitték növendékeiket Baranski E. László, Dr. Lechner Jenő, Pilch Dezső, Meyer Antal és Nagy Sándor tanárok; a húsvéti szünetben 40 résztvevő tett tanulmányutat Meyer Antal r. tanár vezetése alatt Bécsbe és ez év szeptember havában Baranski E. László r. tanár 25 növendéket vitt le Tihanyba aquarell tájképtanulmányok folytatására.

Az iparművészeti oktatás rendes órái a Főiskola anya-épületében, míg a műhelygyakorlatok — immár 15 éve — az Iparrajziskola helyiségeiben és kitűnő felszerelésének igénybevételével folytak (13.700/1935. vkm. sz.). A szíves vendéglátásért a Főiskola ez alkalommal is őszinte köszönetét fejezi Budapest Székesfőváros Közönségének és a Székesfővárosi Iparrajziskola igazgatóságának.

A IV—VI. éves tanárjelöltek az előírt iskolalátogatása több állami és fővárosi közép-, illetve középfokú tanintézetben folyt (27.086/1935. IV. V. K. M. sz. rendelet és a Székesfőváros polgármesterének 97.714/1935. VII. ü. o. sz. átirata). Gyakorlótanítást, próbatanítást a tanári szak utolsó évfolyamának hallgatói a budapesti VII. ker. áll. Szent István reálgimnáziumban, az áll. Bolyai Farkas reáliskolában, az áll. Árpád reálgimnáziumban, az áll. Kemény Zsigmond reáliskolában, az áll. Zrinyi Miklós reálgimnáziumban, az ág. hiv. ev. gimnáziumban, az áll. Mária Terézia leánygimnáziumban, a községi Zrinyi Ilona leányliceumban, a községi Ráskai Lea leánygimnáziumban, a Baár Madas ref. leányliceumban, az I. ker. áll. tanítóképzőintézetben, a II. ker. Csalogány-utcai áll. tanítónőképzőint.-ben, a VII. ker. Damjanich-u. áll. tanítónőképzőint.-ben, a cinkotai áll. tanítóképzőint.-ben végeztek.

Az említett tanintézetek igazgatóinak és illetékes szaktanárainak ezúton is őszinte köszönetet mond a Főiskola szíves támogatásukért.

A tanári szak tanítóképzőintézeti tagozatán 5 V. éves és 3. VI. éves rajztanárjelölt nyert felvételt (26.227/1935. IV. sz. és 27.909/1935. IV. sz. rendeletek), kik a szabályok értelmében a tanítóképzőintézeti rajztanárjelöltekre általában kötelező Apponyi Kollégiumot is látogatták.

Testnevelési oktatásban a törvényes rendelkezések szerint kötelezett hallgatókon kívül számos önként jelentkező is részesült. A rendszeres tornázáson kívül az atlétika különféle ágaiban, sízésben, vívásban és cél-lövészetben gyakorolhatták magukat a résztvevők, kik közül többen nyilvános versenyeken is szerepeltek és kitűntek. Így az 1935 december 8—9. és 22—23-ai főiskolai sí-lesikló bajnoki versenyen, továbbá a futó csapatversenyben Breznay József I. lett, helyezésekkel szerepeltek: Hámori Imre, Fülep Gábor, Dragon Zoltán, Dengyel Tibor, Kling György, Richly Emil, Zirkelbach László és Takács Tamás. Az 1936 március hó 16-án tartott BEAC mezei futóversenyén Kling György 2., Szentgyörgyi Kornél 5., Breznay J. 7. és Breznay J. 10. helyezett lett. A testnevelési oktatásban a nőhallgatók külön női szakoktató vezetése alatt és külön csoportba osztottan részesültek. E csoport résztvett az év áprilisában tartott főiskolai női tornaversenyen.

A zárthelyi testnevelés a József Nádor Műszaki és Gazdasági Egyetem Állatorvosi Karának tornatermében folyt.

Fegyelmi szempontból, valláserkölesi és hazafias érzés tekintetében az ifjúság magatartása általában kifogástalan volt, súlyosabb rendszabályok alkalmazására nem került sor.

Az ifjúsági egyesületek kezdeményezésére a Rektori Tanács engedélye alapján 1936 június 8-án kitűzetett a Főiskola tan- és előadó termeiben a kereszt, mint a magyar keresztény kultúra jelképe, amely alkalommal a Rektori Tanács nevében Baranski E. László intézett beszédet az ifjúsághoz.

IV. Ösztöndíjak, jutalom- és pályadíjak, alapítványok.

Szegénysorsú és kiváló előmenetelű hallgatóink a lefolyt tanévben az állam. közhatóságok és magánosok részéről a következő támogatásokban részesültek:

A Főiskola részére **állami ösztöndíjjavadalom** címén 2000 P engedélyezett és folyósított a 28.985/1935. IV., illetve a 30.362/1935. IV. V. K. M. sz. rendeletekkel, amely összeg a Főiskola javaslatára a 13.826/1935. III. V. K. M. sz. rendelettel történt jóváhagyás után a következőkép osztott fel: egyenként 180 P ösztöndíjat kaptak: Dénes Jenő VII. é. és Gadányi Ferenc VI. éves ösztöndíjas tanársegédi megbízatást nyert hallgatók; továbbá fejenként 90 P-s ösztöndíjat kaptak, mint megbízott ösztöndíjas tanársegédek a következő hallgatók: Buday Lajos VI. é., Burján László V. é., Csabai Kálmán III. é., Erdős Géza VI. é., Hámori Imre VI. é., Heil Ferenc VII. é., Ispánki József VII. é., Kerényi Jenő IV. é., Lányi Rezső V. é., Rákossy Zoltán VII. é., Rudnyánszky László VI. é., Srubek Gyula VI. é., Szabados Jenő V. é., Szentiványi Lajos VI. é., Szerványszky Jenő VII. é., Szücs István VII. éves növendékek. Ezenkívül az alakrajz és festésben tanúsított kiváló előmenetelükért: Élesdy István V. é. és Nagy Lajos III. éves növendékek egyenként 45 P ösztöndíjban részesültek. Végül az állami ösztöndíjjavadalomból kihasított Ferenczy István-féle 110 P-s szobrászati díjat — pályázat alapján — Antal Károly VII. éves szobrász-növendék nyerte el.

Az 1927. évi XIV. t.-c. alapján a **közszolgálati alkalmazottak gyermekei részére létesített ösztöndíjak** helyett, amelyek kiadása szünetel, a jelen tanévben is — immár ötödik éve tanulmányi segélyek adtak ki. A 28.938/1935. IV. V. K. M. sz. alatt kelt rendelettel e címen kiutaltványozott 1800 P-ből a Főiskola Tanári Kara a bemutatott pályamunkák és más érdemességi szempontok mérlegelése alapján fejenként 100—100 P-t Bezegh Zoltán V. é., Bély Valéria III. é., Csekei Zoltán II. é., Ébner Ilona V. é., Földy Sándor V. é., Greczmayer Mária III. é., Kapuvári Zelma IV. é., Katona M. Eszter VI. é., Király Róbert V. é., Lencz Anna IV. é., Morell Mihály V. é., Nagy Aladár IV. é., Nagy Edit V. é., Perjés Miklós III. é., Pomogáts Béla IV. é., Sáros András III. é., Somlai Gyula III. é. és Szalay Lajos IV. éves növendékeknek ítélte oda.

A Kar vonatkozó határozatát a V. K. M. 30.672/1935. IV. sz. rendeletével vette tudomásul.

Külföldi állami ösztöndíjban, a rendelkezésre álló költségvetési javadalom elégtelensége miatt ezidén is kevesen részesülhettek.

Ezen ösztöndíjakra hirdetett pályázaton 22-en vettek részt. A pályamunkákat a Főiskola gyűjtötte össze s ezek elbírálása után tette meg az Orsz. Ösztöndíjtanács felkérésére véleményes javaslatát. Ennek az Ösztön-

díjtanácsban való tárgyalása után, a Tanács előterjesztést tett a V. K. M.-hoz, amely ilykép az 1935/36. évre állami ösztöndíjban részesítette — a római Collégium Hungaricumba való kiküldetéssel — Basilides Barna és Iván Szilárd festőművészeket, továbbá Buzi Barnabás és Györi Dezső szobrászművészeket (24.325/1935. IV. V. K. M. sz. rendelet). Ezenkívül a Collégiumban ingyenes műteremhasználati engedélyt kapott Vinkler László festőművész (24163/935. V. K. M. sz. r.).

A kiküldött ösztöndíjas fiatal művészek mindegyike a Főiskolának volt növendéke.

Olasz állami csereösztöndíjjal Rómában folytatott tanulmányokat a lefolyt tanévben Chiovini Ferenc festőművész, a Főiskola volt hallgatója.

A Főiskola **miskolci művésztelepén rendszeresített négy műterem-ösztöndíjből** ezidén csak három adományoztatott, amelyeket Meilinger Dezső, Burány Nándor és Döbröczeni Kálmán festőművészek nyerték el pályázat alapján, a Rektori Tanács javaslatára az 1935. évi november hó 1-től 1937. évi október hó 31-ig terjedő két éves időszakra szólóan. (9692/1936. III. V. K. M. sz. r.). Az ösztöndíjasok közül Meilinger Dezső, mint a művésztelep — elsőízben a 169.006/1921. III. V. K. M. sz. rendelettel kötelezett — gondnoka is működik.

A **Budapest székesfőváros által alapított ösztöndíjak** címén ezidén két 600 P-s festészeti és két 600 P-s szobrászati díj tüzetett ki a Főiskola növendékei részére. Ezen ösztöndíjakra a tanév végén a dr. Liber Endre alpolgármester úr elnöklete alatt működött bíráló bizottság — amelyben meghívás alapján a Főiskola rektora is résztvett — tett javaslatot az egyes művésztanárok által előzőleg kiválasztott növendék-munkák alapján. Ilykép 261.036/1936. XIV. sz. polgármesteri határozattal a két festészeti ösztöndíjat Erdős Géza VI. é. és Szalay Lajos IV. éves növendékek, a két szobrászati ösztöndíjat pedig Antal Károly VII. é. és Kovács Mária IV. éves szobrásznövendékek kapták s egyben pályamunkáik alapján dicsérő elismerésben részesültek Élesdy István V. éves rtj. és Kerényi Jenő IV. éves szobrásznövendékek.

Balló Ede festőművész, a Főiskola ny. tanára által a IV—V. éves ezidén végző **rajztanárjelöltek részére kiírt 1000 P-s ösztöndíjat** a Tanári Kar bíráló bizottsága — amelyben a nemeslelkű felajánló is résztvett — Szentiványi Lajos VI. é. végzett hallgatónak, okl. középiskolai tanárnak adományozta azon kikötéssel, hogy annak ellenében Nyugateurópában külföldi tanulmányutat tenni és arról beszámolni tartozik.

A Főiskola kezelése alatt álló **Korb Erzsébet tanulmányi alapítvány** ezidei kamatai nem adattak ki, mert azok az alapítólevél kikötései értelmében tőkésítették. Ezen ösztöndíj tehát legközelebb az 1936/37. tanév

végén kerül kiadásra. Az előző évben kiadott kamatokról bemutatott elszámolást a V. K. M. 98.091/1936. VIII/1. sz. leiratával vette tudomásul:

A V. K. M. alapítványi osztálya által kezelt **jánoshalmi Nemes Marcell-féle alapítvány** jövedelméből, amelyet a nemeslelkű alapító a Főiskola szegénysorsú növendékeinek támogatására rendelt, ezidén 1000 pengő utalványoztatott a 99.833/1936—VIII/1. V. K. M. sz. rendelettel.

Ezen összegből a Kar jutalomdíjakat adott ki a szaktanárok által javasolt szegénysorsú tehetséges növendékeknek, azonkívül a rektor adott ki esetenként érdemes és rászorult hallgatók részére rendkívüli segélyeket.

Ilykép a szóbanforgó alapítvány jövedelméből az alábbi hallgatók részesültek:

a) jutalomdíjban: 60 pengőt kapott Dénes Jenő VII. é., 50 pengőt kapott: Balogh Jenő II. é., 30—30 pengőt kaptak: Bak János VI. é., Tóth Nándor IV. é., 25—25 pengőt kaptak: Élesdy István V. é., Ispánki József VII. é., Matzon Frigyes V. é., Rákossy Zoltán VII. é., Srubek Gyula VII. é., Tóth Nándor IV. é., 20—20 pengőt kaptak: Bezzegh Zoltán V. é., Erdős Géza VI. é., Fazzi Hugó II. é., Fódi Sándor V. é., Köhalmi Henrik III. é., Nagy Edit V. é., Rézmán Gyula V. é., Richly Emil IV. é., Rudnyánszky László VI. é., 12.50—12.50 pengőt kaptak: Élesdy István V. é., Gulyás Ferenc I. é., 10—10 pengőt kaptak: Dénes Jenő VII. é., Gádor Emil V. é., Irsai Nándor IV. é., Lipovniczky László IV. é., Richly Emil IV. é., Tenkács Tibor III. é.;

b) rendkívüli segélyben: 30 pengőt kaptak: Bak János VI. é., Szalay Lajos IV. é., 20 pengőt kapott Perjés András II. é., 15.83 pengőt kapott Szalay Lajos IV. é., 15—15 pengőt kaptak: Heil Ferenc VII. é., Kerényi Jenő IV. é., Lukács Ferenc III. é., Maksay László II. é., Polony Elemér III. é., Tenkács Tibor III. é., 10 pengőt kapott Lukácsovits Lajos II. é. növendék.

A **Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium** adományozása alapján Iván Szilárd V. é. növendék 150 P (13.172/1935. III. sz. r.) utazási segélyben, Rézmán Gyula V. é. növendék 40 P (14.002/1935. III. sz. r.) és Dobry Lajos I. é. növendék 30 P (11.648/1936. III. sz. r.) tanulmányi segélyben részesültek.

A **M. Kir. Pénzügyminisztérium a Jövedéki-bírság alapból** 200—200 Pengő ösztöndíjat kapott Dénes Jenő VII. é. r. festőnövendék (117.813/VI. c. pénzügymin. sz. r.) és Perjés András II. é. rtj: hallgató (151.809/935. XVII. sz. pészügymín. r.).

Miskolc thjf. város közönsége ad 28833/ki. 1935. számú határozatával Czakó Zoltán IV. éves művésznövendéket, ad. 26380/ki. 1935. sz. határozatával pedig Kanizsai Erika I. é. r. növendéket 100—100 pengő tanulmányi segélyben részesítette.

Debrecen thj. város koronázási jubileumi alapítványából egyenként 174 P ösztöndíjban részesültek Bordi Erzsébet és Tar Zoltán V. éves rtj.-ek a 40850/1935. IV. sz. polg. mesteri határozattal.

A Győri Egyházmegyei főtanfelügyelőség 734/1935. sz. végzése alapján évi 300 Pengő tanulmányi segélyt kapott Szarka Árpád III. é. rtjelölt.

Szombathely rt. város polgármesterének 6795/2 –1935. sz. határozata szerint Fódi Sándor V. é. rtj. és 52/2—1935. számú határozata értelmében Gruber Leo I. é. r. hallgató havi 25 P-s tanulmányi segélyben részesültek.

Szeged város polgármestere 44521/1935. számú határozatával Oláh Sándor I. éves rendkívüli szobrásznövendéket havi 20 Pengő tanulmányi segélyben részesítette s ugyanezen növendék a Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesülettől 50 P rendkívüli segélyt is kapott.

A Budapesti Thökölyanum nevelőintézet és internátus igazgatósága részéről a **Thököly Száva alapítványból** Markovits Szvetiszlav II. éves növendék 600 Pengő ösztöndíjat élvezett.

*   *
*
*
*

Ez évben adatott ki elsőízben a **Székely Bertalan-díj**, amelyet Hóman Bálint miniszter úr Ó Nagyméltósága alapított a Székely-centennáriummal kapcsolatban a kiváló mester és művésznevelő tanár emlékezetére. (1935. december 12-én kelt 13.912/1935. III. sz. alatt kelt leirat.)

A Főiskola felejthetetlen emlékezetű művésztanárának nevét megörökítő ezen díj alapítását a Rektori Tanács a legnagyobb örömmel vette, nemcsak a centennárium kapcsán, hanem azon fontos tanulmányi érdekekre tekintettel is, amelyek a fiatal művésztehetségek ösztöndíjakkal való segítéséhez fűződnek. Ilykép a leirat szellemében a díj kiadásának módzatait illetőleg akként határozott, hogy évente pályázatot ír ki, melyen megadott tárgyú eredeti kompozíciós munkával vehetnek részt a IV—VII. évfolyamok növendékei. A díj néhai nagy mester születése napján, minden év május 8-án adatik ki a Főiskola művésztanáraiból alakított bizottság javaslatára, a pályamunkák alapján legtehetségesebbnek talált növendéknek.

Az idei első pályázat kompozíció volt, tárgya: a „Szent Család” oltárkép; a pályamunkák 70/100 cm méretű színes képterv formájában voltak beadandók.

Örömmel állapítjuk meg, hogy a Főiskola ifjúsága e pályázaton, amely az önálló alkotás terén való tehetségének bizonyítására adott igen szép alkalmat, teljes becsvággal és igen eredményesen vett részt.

A beadott közel 100 pályamunka áttekintése után, amely az oktatást érintő igen hasznos tanulságokkal is szolgált, a bíráló bizottság a 300 P-s díjat egyhangulag Szalay Lajos IV. é. művésznövendéknek ítélte oda, aki 4 pályatervében s ezek között főként az „angyali figyelmeztetés” szemléltetésének bevonásával komponált s a bírálók által legjobbnak talált kép-

tervében meggyőző bizonyosságát adta felöllő tehetségének és a díjra érdemességének.

A bizottság ezenkívül külön dícséretre javasolt még több pályázót, akik pályamunkáikkal szintén figyelemreméltó tehetség tanuljelét adták. Ezek sorrendben a következők: Szentiványi Lajos VI. é. növ., aki hármasképtervével, Rákosy Zoltán VI. é. növ., aki az „angyali figyelmeztetés”, Szalay Lajos díjnyertes, aki egy másik, a „Szent Család a műhelyben” s végül Sárközy Csaba V. é. műv. növ., aki „Jézus bemutatása a templomban” feldolgozású képtervekkel tűntek ki.

Végül a Főiskola 1937. évi jubiláris kiállítása számára a Bizottság további 9 jeles pályamunkát tartott még vissza. Szentiványi Lajos és Rákosy Zoltán a dícséreten kívül 50—50 pengő jutalmat is kaptak.

Ugyancsak a Székely-centennáriummal kapcsolatban a Főiskola Rectori Tanácsának felterjesztésére hozzájárult a Miniszter Ur ahhoz is, hogy a kiváló művésznevelő mester kőből faragott fejszobra az Épreskertben, a vezetése alatt állott II. sz. festészeti mesteriskola egykori épülete közelében felállíttassék, amely célra 1000.— P-t folyósított (13912/1935. III. és 15028/1935. III. sz. vkm. leiratok.).

E magas elhatározás alapján a *Székely fejszobor megtervezése* céljából a hallgatóság részére pályázat iratott ki, amely szűkebb kerettel történt megismérlés után dőlt el. A kitűzött 250 P-s díjat s a kivittel való megbízatást (külön 200 P) Osváth Imre V. é. szobrásznövendék kapta meg; dícséretben részesültek Kerényi Jenő IV. é. és Kovács Imre III. é. szobrásznövendékek, akik közül az előbbi 100 P (Klein Gyula, a Georgia R. T. igazgatója adományából), az utóbbi pedig 50 P jutalmat (a segélyalaphól) is kapott.

A nagyméretű Székely-fejszobor kőbe faragása most folyik s annak felállítására a jövő év tavaszán kerül sor.

* *

*

Ez évben 1527 P-t vett kézhez a Főiskola azon gyűjtés likvidálása kapcsán, amelyet a Főiskola jóakaró pártfogóinak egy csoportja még 1924-ben kezdeményezett. Ezen összeget a Főiskola egyelőre „**Segélyalap**” címen kezeli s a nemesszívű gyűjtők óhajához képest szegénysorsú tehetséges hallgatók esetenkénti jutalmazására fogja fordítani.

Az alaphól eddig a Székely-féle kompozíciós pályázat dícséretet nyert egyik résztvevője kapott 50 P jutalmat.

A főiskolai alapok és alapítványokról szóló beszámoló teljessége miatt említjük fel a **Csépay Károly dr.** által tett művészeti alapítványt, amelynek alapítólevele a V. K. M. 10606/1932. sz. rendeletével hagyatott jóvá. Ezen alapítvány az alapító rendelkezése szerint elhalálózása után lép életbe s tőkétét tevő budai házat és telekingatlant a Főiskola fogja kezelni.

V. Diákjóléti ügyek.

A szegénysorsú hallgatók megsegítését a Főiskola vezetősége minden rendelkezésére álló eszközzel felkarolta, mert a mai nehéz megélhetési viszonyok között a hallgatóságnak jórésze önerejéből képtelen volna tanulmányait folytatni. Tandíjmentességek, ösztöndíjak, jutalmak, pénz- és természetbeni segélyek adásával, magánmunkák közvetítésével s pályázati alkalmak kieszközlésével igyekezett rajtuk segíteni.

Tandíjmentességben a tanév I. felében 352 beiratkozott hallgató közül 149-en, a tanév II-ik felében beiratkozott 346 hallgató közül 147-en részesültek. Az ilykép elengedett tandíjak pénzértéke az egész évre számítottan 12.495 P-t tett ki.

A jelen tanévben 40 újabb tandíjmentességet engedélyezett a Tanári Kar a 13.782/1935. III. vkm. sz. alatt kelt leirattal tudomásul vett határozatával.

A Főiskolán 27 év óta fennálló Diákasztalnál ez évben napi 42 ingyenes és 10 félfizető ebédkedvezményt adott ki a Diákasztal Felügyelő Bizottsága s ezenkívül naponta átlag 10 díjfizető (napi 50 fill.) hallgató ebédelt még ott. A Diákasztal — kivéve a karácsonyi és a húsvéti szünetben 3 hetet — az egész tanévben üzemben volt, amelynek folyamán összesen 13468 adag ebéd adatott ki.

A Diákasztal javára ezidén a hallgatóságtól beszédett fejenkénti 8 P-s járulékon kívül a következő adományok és vegyes rendkívüli bevételek folytak be: V. K. M. rendkívüli segélye 800 P (11442/1936. sz. r.), a TÉBE adománya 250 P, Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyes. adománya 50 P, Hellebrandt nővérek Szőnyi Iona úrhölgy útján 20 P, kisebb adományok és bírságpénzek 196 P, vegyesek 99 P 06 fill.

Szegénysorsú hallgatóságunk ellátásában a Diákasztal mellett további hathatós segítséget jelentett Budapest Székesfőváros polgármesteri hivatalának ama nemes áldozatkészsége, hogy 25 hallgatónk részére, akiket a Diákasztalon elhelyezni már nem lehetett, a Dob-utcai elemi iskola közeli épületében működő fővárosi konyhán ingyenes ebédkedvezményt biztosított.

A hallgatóság szünidei haza- és vissza utazásának szabályozása ügyében, amelyet a M. Kir. Kereskedelemügyi Miniszter Ur a 24.049/1935. I. sz. alatt kelt rendeletével az elmúlt évben szabályozott, ezidén újabb intézkedés adatott ki (17.821/1936. IV. ker. min. r.), amelynek értelmében a hallgatóság eddigi 50%-os hazautazási vasúti menetdíjkedvezménye évenkénti 3, tetszés szerinti viszonylatú utazásra terjesztett ki.

Dr. Tolnai Dénes fogorvos úr ezidén is abban a kedvezményben részesítette növendékeinket, hogy fogorvosi kezelésük munkadíját félárban számította.

A hallgatóság diákszociális helyzetének javításában hatékonyan működtek közre a Főiskola ifjusági egyesületei is: e részben a jelen Évkönyvben közölt egyesületi beszámolók tájékoztatnak bővebben.

A hallgatóság egészségügyi viszonyait is állandó figyelemmel kísérte a Főiskola. Az elmúlt tanévben rendszeresített iskolaorvosi rendeléseken hetenként nyert ingyenes orvosi tanácsot az arra rászorult fiatalság. Az I. évfolyam hallgatói a tanév elején kötelező szemorvosi vizsgálat alá vették, amelynek intézményesítése — miként a tapasztalat igazolta — igen hasznos és szükséges fiatalságunknál, amelynek választott életpályáján a szem épsége a legfontosabb tényező.

Örömmel állapíthatjuk meg, hogy a Főiskola ifjúságának egészségügyi állapota általában kielégítő, tömeges megbetegedések, vagy haláleset nem fordult elő.

VI. Egyéb események.

A Főiskola épületeinek tatarozására ezidén sem került sor, mivel arra fedezetet az állami költségvetésben nem sikerült elérni s így e sajnálatos helyzet hátrányait ez évben is nagyon súlyosította a Főiskola. Örömmel jelenthetjük azonban, hogy ismételt kéréseink a tatarozások érdekében sikerrel jártak, amennyiben a jövő évi költségvetésben 50.000 P átmeneti javadalom irányoztatott elő a tatarozási költségek I. részletéül. Ilyképp a jövő tanév elejével megindulhatnak a szükséges munkálatok és végre Főiskolánk e hosszú idő óta égető baja rövidesen megszűnik.

* *
*

A Főiskola rendkívüli hallgatóinak karpaszomány viselési jogosultsága az elmúlt évben nyert végleges szabályozást a honvédelmi miniszter úr 123.605/16/1934. eln. sz. rendeletével. E szerint a karpaszomány viselési jogot ezentúl *csak azon rendkívüli hallgató igényelheti*, aki 4 középiskolai osztályú előtanulmány mellett, azt követőleg *22 éves koráig végezte el a Főiskola I—IV. évfolyamát*, miért az a rendkívüli hallgató, aki besoroztatási événél később szerzi meg az előírt iskolai végzettséget, a kedvezményi jogosultságra vonatkozó előírt „Bizonyítvány”-t a rektori hivataltól nem kérheti.

* *
*

A szokásos iskolai ünnepségek a Főiskolán is megtartottak, így első sorban az 1927:XXXI. t.-c.-ben nemzeti ünneppé nyilvánított március hó 15.-e. Ezen ünnepnap délelőttjén a Tanári Kar és az ifjúság együttes ün-

nepi islentiszteleten vett részt, délután pedig a Főiskola vezetőségének és Tanári Karának részvételével a Főiskola nagy könyvtártermében, a három ifjúsági egyesület közös rendezésében, magas színvonalú ünnepély folyt le, amelyen a Tanári Kar részéről Baranski E. László r. tanár, e. i. prorektor tartott nagyhatású ünnepi beszédet.

Külön ünnepélyt rendezett a Főiskola a Székely Bertalan Centenárium kapcsán felejthetetlen emlékeztető egykori mester-tanárának emlékeztetőre, amelyről az Évkönyv előző fejezetében adtunk részletes beszámolót.

* *

*

A Főiskola házipénztárában 1936. március hó 26-án a V. K. M. 10.380/1936. III. sz. rendelete alapján kiküldött Róna Alajos vkm. számv. tanácsos váratlan vizsgálatot tartott, amelynek eredményeként annak kezelése a legteljesebb rendben találtatott.

* *

*

Budapest Székesfőváros Iskolánkívüli Népművelési Bizottsága a tanév folyamán két ízben és pedig 1936 február 6-án és július 21-én vezetett egy-egy tanulmányi csoportot a Főiskola megtekintésére, amely alkalomkor a Főiskola nevében Varga N. Lajos, illetve a főtitkár fogadták azokat.

A tapasztalt előzékeny fogadtatásért és értékes tanulságokért a Bizottság elnöksége átiratban fejezte ki köszönetét Főiskolánknak.

* *

*

Az intézet könyvtárát, amelynek a szemléltető oktatásban igen fontos szerepe van, — a nehéz anyagi helyzet ellenére is sikerült gyarapítani. Állománya az év végén 12.749 kötet és 111.177 műlap, értéke — az évközi 955 P. 56 f. értékben történt beszerzési és kötési költségek beszámításával — 591.140 P 27 f.-t tesz ki. A könyvtári berendezés 7973 P 57 f. értéket képvisel.

A Főiskola új ingóvagyon leltárát Zábrák Dénes questurái ellenőr a 9902/1933. vkm. sz. leirattal szert megbízás alapján már elkészítette. E leltárnak a V. K. M. által kiküldött számvevőségi ellenőrző közege részéről való felülvizsgálata, illetve átvétele most van folyamatban.

A Főiskola leltári vagyona ez évben a következő ajándékozások révén gyarapodott.

A V. K. M. 18.559/1935. III. sz. leiratával Beck Ö. F: által készített Székely Bertalan plakettet, továbbá a 11652/936. sz. leiratával Pilsudszky

József 1920. é. művel magyar fordításban, Varga N. Lajos r. tanár „A rézkarc” é. értékes szakművét, Bottka Miklós r. tanár Gárdonyi Géza gyűjteményes műveinek 37 kötetét, Schulek János műépítész néhai nagynevű édesatyjának hagyatékában talált értékes építészeti rajzokat, a budapesti olasz kir. követség „Abessinia” é. mű 3 olasz és 3 német nyelvű példányát, a budapesti francia követség a Gazette des Beaux Arts é. művészeti folyóirat ezévi évfolyamát, Dr. Máday István egyet. m. tanár a „Secessio” első évéből való színes lapsorozatot, végül Palló Ede nyug. r. tanár „Az olajfestés mestersége” é. szakműve német nyelvű újabb kiadású példányát ajándékozta intézetünknek.

TANÁRI KAR AZ 1935/36. TANÉVBEN.

ANDRETTI KÁROLY

okl. építész. Rendes tanárrá kinevezetett 1923. november 27. Orsz. gyűl. képviselősege alatt id. nyugdíjazva 1932. február — 1935. márc. majd újból a tényleges szolgálatba visszahelyeztetett. A Főiskolán tanít 1915. szeptember óta.

BARANSKI E. LÁSZLÓ,

festőművész, okl. középisk. rajzi szakos tanár. Rendes tanárrá kinevezetett 1922. évi december 21. A Főiskolán tanít 1920. novemb. óta.

BENKHARD ÁGOST,

festőművész, okl. középisk. rajzi szakos tanár. Rendes tanárrá kinevezetett 1922. évi december 21. A Főiskolán tanít 1920. november óta.

BORY JENŐ,

szobrászművész, okl. műépítész. Rendes tanárrá kinevezetett 1918. évi márc. 9. A Főiskolán tanít 1911. szeptember óta.

BOTTKA MIKLÓS,

festőművész, okl. középisk. rajzi szakos tanár. Rendes tanárrá kinevezetett 1916. évi december 23. A Főiskolán tanít 1909. auguszt. óta.

GLATZ OSZKÁR,

festőművész. Rendes tanárrá kinevezetett 1923. évi november 27. A Főiskolán tanít 1914. január óta.

HORN ANTAL,

festőművész, okl. középisk. rajzi szakos tanár. Rendes tanárrá kinevezetett 1922. évi december 21. A Főiskolán tanít 1920. november óta.

KANDÓ LÁSZLÓ

festőművész. Rendes tanárrá kinevezetett 1933. évi június 29.

DR. LECHNER JENŐ,

m. kir. kormányfőtanácsos, okl. műépítész. Rendes tanárrá kinevezetett 1928. évi július 28. A Főiskolán tanít 1928. július óta.

MEYER ANTAL,

iparművész, okl. középisk. rajzi szakos tanár. Rendes tanárrá kinevezetett 1923. évi november 27. A Főiskolán tanít 1920. novemb. óta.

PILCH DEZSŐ,

festőművész, okl. középisk. rajzi szakos tanár. Rendes tanárrá kinevezetett 1918. évi febr. 13. A Főiskolán tanít 1911. szeptember óta.

RÉTI ISTVÁN,

festőművész. Rendes tanárrá kinevezetett 1923. évi november 27. A Főiskolán tanít 1913. szeptember óta.

RUDNAY GYULA,

festőművész. Rendes tanárrá kinevezetett 1923. évi november 27. A Főiskolán tanít 1922. november hó óta.

SIDLÓ FERENC,

magyar kir. kormányfőtanácsos, szobrászművész. Rendes tanárrá kinevezetett 1925. évi június 12. A Főiskolán tanít 1924. január óta.

STROBL ZSIGMOND,

magyar kir. kormányfőtanácsos, szobrászművész. Rendes tanárrá kinevezetett 1925. évi július 12. A Főiskolán tanít 1924. január óta.

SZENTGYÖRGYI ISTVÁN,

magyar kir. kormányfőtanácsos, szobrászművész. Rendes tanárrá kinevezetett 1925. évi június 12. A Főiskolán tanít 1924. január óta.

VARGA NÁNDOR LAJOS,

festő- és grafikusművész. Okl. rajztanár. Rendes tanárrá kinevezetett 1931. évi augusztus hó 7. A Főiskolán tanít 1931. október óta.

Felkért és megbízott tanárok:

DR. ALSZEGHY ZSOLT,
c. gimnáziumi igazgató, egyet.
magán tanár.

FRANÇOIS GACHOT,
a francia nyelv tanára.

NAGY SÁNDOR
festőművész

DR. RAFAELLO PALADINO,
az olasz nyelv tanára a II. félévben.

DR. PROHÁSZKA LAJOS,
tud. egyetemi ny. rk. tanár.

DR. GINO LORENZI,
az olasz nyelv tanára az I. félévben.

DR. TÓTH GÉZA,
c. gimnáziumi igazgató, középisk.
szakfelügyelő.

Szakelőadók:

BÖHMANN FRIGYESNÉ,
okl. testnevelési tanár.

JANTSCHI BÉLA,
okl. középisk. rajzszakos tanár, az
Iparművészet c. tárgynál.

GECSŐ SÁNDOR,
szobrászművész,

KROCSÁK EMIL,
okl. középisk. rajzszakos tanár, a mért.
tárgyak és az épít. encikl c. tárgynál.

TAKÁCS ANDOR,
okl. testnevelési tanár.

Hivatalok.**Rectori hivatal:**

Főtitkár: **DR. FERENCZY JÓZSEF,**

Beosztva: **MUDRY ERZSÉBET,**
kezelőnö.

DR. BÉNYI LÁSZLÓ,
jogtudor.

Quaestura:

Quaestor: **DR. FERENCZY JÓZSEF,**

Ellenőr: **ZÁBRÁK DÉNES,**
tanügyi s. titkár

Könyvtár:

Könyvtárőr: **HORN ANTAL,**
főiskolai r. tanár.

Beosztva: **SEBESTA L. FERENC,**
okl. középisk. rajztanár, foglal-
koztatott diplomás.

A középfokú iskolák rajzi szakfelügyelete:

Megbízott vezető: **BARANSKI E. LÁSZLÓ,**
főiskolai r. tanár.

Beosztott tisztviselő: **ÖZV. KOMÓCSY JÓZSEFNÉ,**
okl. polg. isk. kinevezett rajz-
tanárnő.

Segédszemélyzet.

Ösztöndíjas tanársegédi teendők ellátásával megbízott hallgatók:

BURJÁN LÁSZLÓ V. é. a volt Karlovszky-féle alakrajzi osztályban.	SZÜCS ISTVÁN VII. é. Sidló Ferenc tanár szobrász osztályában.
CSABA KÁLMÁN III. é. Benkhard Ágost tanár alakrajzi osztályában.	LÁNYI REZSŐ V. é. a Mértani rajz c. tárgynál.
ERDŐS GÉZA VI. é. Rudnay Gyula tanár alakrajzi osztályában.	DÉNES JENŐ VII. é. az építészeti encikl. és a Művészeti technikák c. tárgynál.
RÁKOSSY ZOLTÁN VII. é. Kandó László tanár alakrajzi osztályában.	SZENTIVÁNYI LAJOS VI. é. az Iparművészet című tárgynál.
SZABADOS JENŐ V. é. Réti Istvan tanár alakrajzi osztályában.	RUDNYÁNSZKY LÁSZLÓ VI. é. a Művészetek története c. tárgynál.
SZERVÁNSZKY JENŐ VII. é. Glatz Oszkár tanár alakrajzi osztályában.	KERÉNYI JENŐ IV. é. a Művészeti bonctan c. tárgynál.
ISPÁNKI JÓZSEF VII. é. Szentgyörgyi István tanár szobrász osztályában.	HÁMORI IMRE VI. é. a Tapasztalati látszattan című tárgynál.
SRUBEK GYULA VI. é. Bory Jenő tanár szobrász osztályában.	GADÁNYI FERENC VI. é. a Művészeti grafika című tárgynál és a szobrász növendékek alakrajzánál.
	HEIL FERENC VII. é. a Vízfestés c. tárgynál.

BUDAY LAJOS VI. é.
a Rajztanítás módszere c. tárgynál.

Altisztek és kisegítő szolgák.

Műszaki altiszt:

Ur Mihály.

I. oszt. altisztek:

Kancsár Mátyás,	Merényi József,
Szabó Kálmán.	

II. oszt. altisztek:

Merényi Sándor,	Szantusz Károly,
Németh Ferenc,	Török Győző,
Varga József.	

Kisegítő szolgák:

Bencze Sándor,	Ravasz Károly,
Lapsánszky József,	Szirom István.

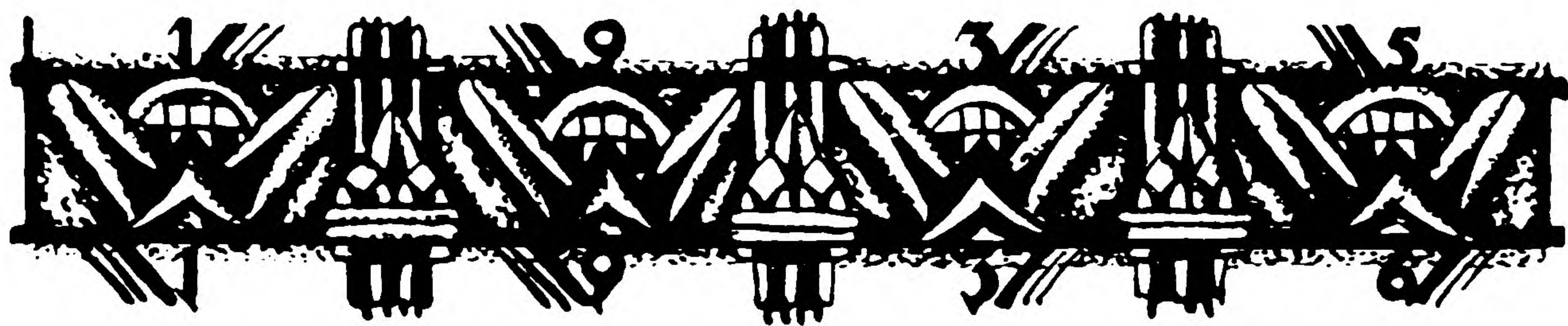
Napszámos—kőműves:

Henk Zsigmond.

Főiskolai egyesületek és diákjóléti intézmények.

1. Az Orsz. M. Kir. Képzőművészeti Főiskola Ifjúsági Köre:

Alakult az 1898. évben, az addigi Társaskör jogutódként. Jelenlegi alapszabályai a 48457/1909. V. K. M. r.-tel nyertek jóváhagyást. Alapszabályszerű célja: a Főiskola ifjúságának egyesítése egyrészt szellemi művelődésének, másrészt anyagi jólétének előmozdítására. Egyesületi helyiség: VI. Andrássy-út 71. Alagsor.

Ezidei tisztikara a következő:

Elnök:	Buday Lajos VI. é. tanárjel.
Titkár:	Amtzhauser Sándor II. é. műv. növ.
Jegyző:	Nagy Lajos III. é. tanárjel.
Pénztárnok:	Laczi István IV. é. műv. növ.
Választmányi tagok:	Duma György V. é., Lampert András V. é., Kozák Béla III. é., Ács Sándor V. é., György Ferenc III. é., Kerényi Jenő V. é., Matzon Fri- gyes V. é. és Ivanovics János III. é. hallgatók.

A Kör ügyeinek vezetésében a tisztikaron kívül a választmány segédkezett, amelynek tagjait az egyes alakrajzi és szobrászati osztályok képviselői alkották.

A Kör, a nehéz megélhetési viszonyokra tekintettel, főként a hallgatóság segélyezése érdekében munkálkodott, amely téren számottevő

eredményeket mutatott fel, de a kulturális téren is jelentős működést fejtett ki.

A vezetőség közbenjárására 25 rászorult hallgató kapott ezidén a Székesfőváros Dob-utcai Menzáján ingyenes ebédkedvezményt. E kedvezményt élvezők ügyeinek adminisztrálását szintén a Kör látta el.

A Kör ezidén is megrendezte a hagyományos Ismerkedési estét, a Mikulás tea-estét, majd a többi ifjúsági egyesülettel karöltve az igen szép anyagi eredménnyel záruló február 8-i Képzőművész-Jelmezbált.

E jelmezbál tiszta jövedelméből a Kör pályázatot írt ki, amelynek díjaihoz a másik két ifjúsági egyesület 50—50 Pengővel járult hozzá. A pályázaton 6 alakrajzi, 4 szobrászati, 1 iparművészeti, 1 vízfestői és 1 grafikai, a 25 Pengős segély került kiadásra, amelyeket az ifjúsági egyesületek kiküldöttével bővített köri választmány munkák alapján ítelt oda. E pályadíjakon kívül a jobb résztvevők között még 25 drb. különböző méretű feszített vászon, olaj- és tempera festék, rajzpapír is kb. 150 P értékben osztatott szét.

Mindezeneken felül a Kör még pénzsegélyeket is adott ki érdemes, rászorult hallgatóknak.

A Kör segédkezett végül a rektori hivatalnak a főiskolai hallgatóság 50- és 30%-os M. Á. V. utazási menetkedvezményeinek intézésében is és javaslatot terjesztett elő a Kör alapszabályainak a változott idők igényeinek megfelelő módosítására a Rektori Tanácshoz.

Tartalmas művelődési programmot is bonyolított le a Kör ezidén. Így 1936 március hó 4-én Molnár Ernő dr. előadásában a „Szent Család ikonográfiája” címmel kultúrestet rendezett, március hó 15-én pedig a többi főiskolai egyesületekkel együttműködve magas színvonalú ünnepélyt. Ez ünnepély szónoka az ifjúság részéről Ács Sándor V. é. rtj. volt. Március hó 28-án Glatz Oszkár főiskolai r. tanár a magyar viselet propagálására a Körben „Magyar Est”-et tartott. Ugyancsak a Kör kebelében ezidén eredményesen működött a Szentgyörgyi Imréné úrnő által vezetett mozgás-művészeti tanfolyam.

Végül ezévben alakult meg a Kör kebelében Balogh Jenő II. é. rtj. vezetésével, a *Főiskolai Énekkar*, mely a Műcsarnokban rendezett Székely Bertalan centenáriumi ünnepélyen tett először tanuságot tagjainak lelkes és magas színvonalú munkájáról. Az Énekkar és vezetőjének eredményes működését dícséri az a megtisztelő meghívás is, amelynek folytán az Orsz. M. Kir. Képzőművészeti Társulat 75. éves jubileuma alkalmából a Magyar Tud. Akadémia nagytermében rendezett ünnepségen az Énekkar is közreműködött.

A kör ezévi bevételei 1992.01 P-t, kiadásai 1937.38 P-t tettek ki, s így a pénztári maradvány 54 P 63. f.

2. Az Orsz. M. Kir. Képzőművészeti Főiskola Székely Bertalan Bajtársi Egyesülete.

Alapított az 1922. évben Alapszabályai a 64.009/1922. V. K. M. r.-tel hagyattak jóvá. Kitűzött célja: a Főiskola ifjúságát oly szervezetben egyesíteni, amely a választott hivatás kifogástalan betöltéséhez szükséges képességek megszerzését lehetőleg biztosítja a jellem, kötelességérzet, becsületesség és igazságszeretet fejlesztésével. Hivatalos helyiség: VI. Andrássy-út 71. földszint.

Az Egyesület ezidei védőura: Horn Antal főiskolai r. tanár.

Tisztikara az I. félévi nagytábor választása alapján a következőkép alakult:

Vezér:	Forgács István III. é. rtj.
Kult. alvezér:	Somlai Gyula III. é. rtj.
Intéző alvezér:	Kánya István III. é. rtj.
Főkincstáros:	vitéz Moór István III. é. rtj.
Kincstárőr:	Laczi István III. é. műv. növ.
Udvarnagy:	Gergely Mihály II. rtj.
Főíródeák:	Horváth Olivér II. rtj.
Főállományvezető:	Sztupkay Lajos II. rtj.
Regős:	Marsovszky Endre II. é. rtj.
Főlövészmeister:	Kőhalmy Henrik III. é. rtj.
Lövészmeister és darufő:	Pólony Elemér III. é. műv. növ.
Számvizsgáló bizottság:	Szepesi Lajos III. é. rtj. v. Török János II. é. rtj. Sajó Péter II. é. műv. növ.
Gyulaszék:	Somlai Gyula III. é. rtj. Gádor Emil V. é. műv. növ. Czakó Zoltán IV. é. műv. növ. Alapi Zoltán II. é. rtj.

Az 1936. év elején az Egyesület szervezetében az a változás állott be, hogy az a Strobl Alajosról, illetve Paál Lászlóról elnevezett két törzsre tagozódott Moór István, illetve Pólony Elemér törzsfői vezetése alatt.

Az új helyzetet — amely az egyesület szabályzatával harmóniában van — az a remény indokolta, hogy az egyesület két külön vezetés alatt álló tagozata így erőteljesebb munkát fog végezni.

Az idei évadban nagy súlyt fektetett az egyesület a kultúrtáborok bevezetésére. Ilykép négy összefüggő tárgyú táborozás rendeztetett, ame-

lyeknek Dr. László Gyula, Főiskolánk volt jeles növendéke volt a meghívott előadója. Előadásában azon steppe-népek művészetével foglalkozott, melyek a magyarsággal részben nyelvi és vérbeli kapcsolat, részben életmódbeli körülmények azonossága miatt rokonoknak tekinthetők. A záróelőadásában a honfoglaláskori magyar műveltséget ismertette részletesen.

Az egyesület bekapcsolódott abba a segélyakcióba is, melyet a társifjúsági egyesületek kezdeményeztek s amelynek célja a tehetséges és szegénysorsú növendékek megsegítése volt. Erre az egyesület 50 P-t adott.

Az egyesület kulturális alvezérségének kezdeményezése folytán indult meg ezidén a „Figura” c. bajtársi szellemű, de főiskolai általánoságú ifjúsági lap, amelyből négy szám jelent meg.

Az egyesület ezidei pénztári forgalma a következő volt:

Bevétel 573 P 47.; kiadás 552 P 11 f; maradvány: 21 P 36 f.

3. Foederatio Emericana Képzőművész Blokkja.

Alakult az 1934. évben mint a Foederatio Emericana egyetemi és főiskolai Bajtársi Szövetség szervezkedése az Orsz. M. Kir. Képzőművészeti Főiskolán. Hivatalos helyisége: VI., Andrássy-út 71. szám.

A blokk vezető tanára: Meyer Antal r. tanár, tisztikara pedig a következő volt:

Senior:	Fódy Sándor V. é. rtj.
Conseniorok:	Nagy Lajos III. é. rtj. Duma György IV. é. rtj.
Titkár:	György Ferenc III. é. rtj.
Magister:	Sáros András III. é. rtj.
Pénztáros:	Bezzegh Zoltán V. é. rtj.
Jegyző:	Nádaskay József III. é. rtj.

A blokk összesen hat rendes és két rendkívüli gyűlést tartott a hazafias összetartás és a vallásos élet ápolásának jegyében. A jelen tanévben a Blokk folytatta a tavaly megkezdett szervezési munkát; taglétszáma máris 90 főre emelkedett. Kulturális téren a Blokk együttesen működött a másik két ifjúsági egyesülettel, amennyiben az ifjúsági körök beszámolóiban részletesen jelzett esték és előadások rendezésébe befolyt, de méltóan vett részt az Emericana országos jellegű kulturális összejövetelén is. Tagjainak anyagi megsegítésére is gondot fordított a Blokk pályadíjak és segélyek adásával. Így a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr által kiutalt 100 P-ből pályázatot írt ki plakát tervezésre, amelynek nyertesei: I. díj Sáros András III. é. rtj. 50 P, II. díj Bezzegh Zoltán V. é., Balogh Jenő II. é. 30 P, III. díj Percz Jenő II. é. rtj. 20 Pengő. Az Em. Ujság

fedőlappályázatának nyertesei: I. díj Sáros András III. é. rtj. 30 Pengő, Duma György 20 P. A Blokk 50 pengővel járult hozzá az Ifj. Kör által kiírt tanulmányi pályázatához, melynek emerikánás nyertesei: Nagy Lajos III. rtj., 25 P, Tóta Gyula III. é. rtj. 25 P és Gruber Leó I. é. 25 Pengő. Kisebb-nagyobb segélyben részesültek a következő emerikánás hallgatók: Kalmár János II. é., Balogh Jenő II. é., Kiss János IV. é., Pék Sándor I. é., Lipovniczky László IV. é., ezenkívül rövidebb-hosszabb lejáratú kölcsönöket is adott a Blokk érdemes és rászorult tagjainak. A Blokk közbenjárására az Oberhauser bpesti kegyesárú cég 30 db. kis fali tölgyfakeresztet adományozott Főiskolánk ifjúságának, melyért e helyütt is köszönetet mond a Blokk vezetősége. Az ezévi pénztári forgalom a következő:

Bevétel 522.04: Kiadás 522.02: Maradvány 0.02 P. Leltári vagy egyéb vagyona a Blokknak még nincs.

4. Az Orsz. M. Kir. Képzőművészeti Főiskola Diákasztala.

Alapított az 1908. évben. Alapszabályai a 124.223/907. V. K. M. sz. r.-tel hagyták jóvá. Célja: szegénysorsú tehetséges főiskolai hallgatók ingyenes vagy kedvezményes ebéddel való ellátása. Helyisége: VI., Andrássy-út 71. alagsor.

A Diákasztal ügyeit az alapszabályok értelmében intéző s a kedvezményeket odaítélő Felügyelő Bizottság ezidén a következőkép alakult meg:

Elnök: Benkhard Ágost e. i. rektor.

Tagok:

Horn Antal főiskolai r. tanár.

Meyer Antal főiskolai r. tanár,

Dr. Ferenczy József főiskolai főtitkár.

Az ifjúság részéről:

Buday Lajos VI. é. tan. jelölt. ifj. köri elnök,

Forgách István III. é. rtan. jelölt. a Székely Bertalan Bajtársi Egyesület vezére,

Fódi Sándor V. é. tan. jelölt. az Emericana Képzőművész-blokk seniora.

A Diákasztal üzemét immár tizenötödik éve a főiskolai questura háziilag kezeli. Ez évi működéséről a jelen Évkönyv történeti részében adtunk részletes beszámolót. Az idei pénztári forgalom a következő volt.

Bevétel: 8867.12 P. Kiadás 8674.55 P. Készpénzmaradvány: 192.57 P. A Diákasztal tulajdonát képezi még 14.000 ar. kor. n. é. 6%-os hadikölcsön-kötvény, továbbá az ingó leltári vagyon, együtt 274 vett és 416 ajándékozott darab 1232 P 30 f. összértékben.

AZ ORSZ. M. KIR. KÉPZŐMŰVÉSZETI FŐISKOLA HALLGATÓINAK NÉVSORA AZ 1935-36 TANÉV I. ÉS II. FÉLÉVÉBEN.

(A NÉV UTÁN ÁLLÓ RÓMAI SZÁM A FÉLÉVEKET JELENTI, AMELYEKRE
A HALLGATÓ BEIRATKOZOTT).

I. ÉVFOLYAM.

Általános tanfolyam. (Leendő festők és rajztanárok.)

Rendes hallgatók.

Balajti Flóra	....	I. II.	Gábor Marianne	..	I. II.	Naberschnig Gilda	I. II.	
Barlai László	....	I. II.	15 Gugi Sándor	.....	I. II.	Nemes Aurél	.....	I. II.
Barta Éva	.....	I. II.	Gyene István	....	I. II.	Pákozdi Erzsébet	..	I. II.
Bodor Éva	.....	I. II.	Hodinka Edit	....	I. II.	30 Pápai Klára	.....	I. II.
5 Diénes Klára	....	I. II.	Jancsó Mihály	....	I. II.	Pék Sándor	.....	I. II.
Dobry Lajos	.....	I. II.	Kalmár Julia	....	I. II.	Péter Mária	.....	I. II.
Dragon Zoltán	....	I. II.	20 Kanizsai Erika	....	I. II.	Rácz Béla	.....	I. II.
Erdős Árpád	....	I. II.	Kovács Lenke	....	I. II.	Szőnyi Magdolna	..	I. II.
Ferenczi Etelka	..	I. II.	P. Kovács Sándor	..	I. II.	35 Takách Judit	....	I. II.
10 Figlár Géza	.....	I. II.	Krikovszky Gizella	I. II.	Takács Tamás	....	I. II.	
Fikár Mária	.....	I. II.	Libertiny Olivér	..	I. II.	Takács Terézia	..	I. II.
Fodor Gyula	.....	I. II.	25 Lovas László	....	I. II.	Tóth Erzsébet	....	I. II.
Furtkovics Zoltán	I. II.		Mosshammer György	I. II.	Zartler György	....	I. II.	

Rendkívüli hallgatók:

Bacsa János	.....	I. II.	Dobóczky Imre	..	I. II.	Németh Márta	....	I. II.
Bálint István	.....	I. II.	Dudás Máté	.....	I. II.	Okos Géza	.....	I. II.
Básthy Zoltán	....	I. II.	10 Erdész Péter	.....	I. II.	Raguil'd Jakhelm	..	I. —
Betegh László	....	I. II.	Gulyás Ferenc	....	I. II.	Sándor Anna	....	— II.
5 Breznay Imre	....	I. II.	Juricskay Erzsébet	I. II.	20 Szathmáry Irma	..	I. II.	
Csupor László	....	I. II.	Kakassy Eszter	....	I. II.	Varga Éva	.....	I. II.
Dengyel Tibor	....	I. II.	Miklóssy Gábor	..	I. II.	gr. Zichy Mária	..	I. II.
			15 Nagy Sándor	.....	I. II.			

(Leendő szobrászok.)

Rendes hallgatók.

Erdei Sándor	....	I. II.	Haáz Sándor	.....	I. II.
Gách György	.....	I. II.	5 Hanák Vera	.....	I. II.
Gruber Leó	.....	I. II.	Ugrai György	.....	I. II.

Rendkívüli hallgatók.

Kocsis Tibor	.....	— II.	Nyeste Kálmán	..	I. —
Moskovits László	..	I. II.	4 Oláh Sándor	.....	I. II.

II. ÉVFOLYAM.

Festészeti szak:**Rendes hallgatók.**

Bánóczy Adrienne I. II.	Grélinger Ferenc .. I. —	Párkányi Károly .. I. II.
Berényi Piroska .. I. II.	Kada Katalin ..... I. II.	Péterfi István .... I. II.
Csekei Zoltán .... I. II.	Kalmár János .... I. II.	15 Rajkay Jolán .... I. II.
v. Erdei József .... — II.	10 Kádár Gyula ..... I. II.	Tóth Julia ..... I. II.
5 Fazsi Hugó ..... I. II.	Marics Zoltán .... I. II.	v. Török János .... I. II.
Fülöp Gabrielle .. I. II.	Markovic Svetisláv I. II.	18 Vámosy Borbála .. I. II.

Renkízüli hallgatók.

Amtzhauser Sándor I. II.	Kurucz Dezső .... I. II.	Nagy Ödön ..... I. II.
Bagi Jenő ..... I. II.	5 Lukácsovits Lajos I. II.	Rudnay Alice .... I. II.
Ferger Ferenc .... I. II.	Markos Lajos .... I. II.	9 Sajó Péter ..... I. II.

Szobrászati szak.**Rendes hallgatók.**

Matos Lajos ..... I. II.	Rákos Éva ..... I. II.
--------------------------	------------------------

Rendkívüli hallgatók.

Róka Károly ..... I. —	Trapli István ..... I. II.
Szabó Iván ..... I. II.	Vass Renáta ..... I. II.

Tanári szak.**a) Középiszkolai tanárjelöltek.****Férfiak.**

Alapi Zoltán ..... I. II.	Gévai Antal ..... I. II.	Percz Jenő ..... I. II.
Balogh Jenő ..... I. II.	Horváth Olivér .... I. II.	15 Perjés András .... I. II.
Bodó Aurél ..... I. II.	10 Katona Kiss Ferenc I. II.	Szentgyörgyi Kornél I. II.
Breznay József .... I. II.	Maksay László .... I. II.	Szentneményi Béla I. II.
5 Cseh László ..... I. II.	Marsovszky Endre I. II.	Sztupkay Lajos .. I. II.
Fülep Gábor ..... I. II.	Németh László .... I. II.	Varga László .... I. II.
Gergely Mihály .... I. II.		20 Zirkelbach László .. I. II.

Nők.

Bányász Ildikó .... I. II.	Gortvai Stefánia .. I. II.	Nagy Mária ..... I. II.
Biczó Judit ..... I. II.	5 Grögényi Gertrud I. II.	Nagy Paula ..... I. II.
Bonda Eugénia .... I. II.	Keszeg Ilona ..... I. II.	9 Vértényi Teodóra .. I. II.

b) Polgáriiskolai tanárjelöltek.**Férfiak.**

Csik Géza ..... I. II.	Keve Gyula ..... I. II.
Gergely Mihály .. I. II.	4 Szabó Miklós .... I. II.

Nők.

Albrecht Mária .... I. II.	Hicke Borbála .... I. II.
Garai Julianna .... I. II.	Hódosi Anna .... I. II.
5 Máté Anna ..... I. II.	

III. ÉVFOLYAM.

Festészeti szak:

Rendes hallgatók.

Barta Éva . . . . . I. II.	5	Kakusz Dalma . . . . . I. II.	Laczi István . . . . . I. II.
Chován Loránd . . . . . I. II.		Károly Gyula . . . . . I. II.	Nyisztor Lajos . . . . . I. II.
Deregyői Magda . . . . . I. —		Kovácsi Margit . . . . . I. II.	10 Polóny Elemér . . . . . I. II.
Habony Endre . . . . . I. II.			Pósch Eszter . . . . . I. II.

Renkízüli hallgatók.

Geróts Sándor . . . . . I. II.	Pausz Ilona . . . . . I. II.
Kazinczy János . . . . . I. —	Rosneberg Miklós . . . . . I. II.
Korák Béla . . . . . I. II.	6 Santelli Fiorenza . . . . . — II.

Szobrászati szak.

Rendes hallgatók.

Boboczky Ervin . . . . . I. II.	Koren István . . . . . I. II.
Ivánovics János . . . . . I. II.	4 Theisz István . . . . . I. II.

Rendkízüli hallgatók.

Antal A. József . . . . . I. II.	Kovács Imre . . . . . I. II.
----------------------------------	------------------------------

Tanári szak.

a) Középiszkolai tanárjelöltek.

Férfiak.

Andel Tibor . . . . . I. II.	Kelle Sándor . . . . . I. II.	Sallay Árpád . . . . . I. II.
Bodor Aladár . . . . . I. II.	10 Krumann Erik . . . . . I. II.	Sáros András . . . . . I. II.
Csabai Kálmán . . . . . I. II.	Kóhalmy Henrik . . . . . I. II.	20 Somlai Gyula . . . . . I. II.
Diószegi Balázs . . . . . I. II.	Lukács Ferenc . . . . . I. II.	Szalatnyay József . . . . . I. II.
5 Drazsnyák Imre . . . . . I. II.	Mohr István . . . . . I. II.	Szarka Árpád . . . . . I. II.
Forgács István . . . . . I. II.	Nagy Lajos . . . . . I. II.	Szepesi Lajos . . . . . I. II.
György Ferenc . . . . . I. II.	15 Nádaskay József . . . . . I. II.	Tenkács Tibor . . . . . I. II.
Kánya István . . . . . I. II.	Olajos. Béla . . . . . I. II.	25 Tóta Gyula . . . . . I. II.
	Prasszer Miklós . . . . . I. II.	

Nők.

Galgóczy Gizella . . . . . I. II.	Pákey Izabella . . . . . I. II.	Szundy Gizella . . . . . I. II.
Hajós Veronika . . . . . I. II.	5 Szalay Kornélia . . . . . I. II.	Turchányi Klára . . . . . I. II.
Karla Irma . . . . . I. II.		8 Vastagh Katalin . . . . . I. II.

b) Polgáriiskolai tanárjelöltek.

Férfiak.

Gábor Béla . . . . . I. II.	Lovrits Kálmán . . . . . I. II.
-----------------------------	---------------------------------

Nők.

Balló Ilona . . . . . I. II.	Hajdu Teréz . . . . . I. II.	Tscheik Tessza . . . . . I. II.
Bély Valéria . . . . . I. II.	5 Kellessy Jolán . . . . . I. II.	Varga Erzsébet . . . . . I. II.
Greczmayer Mária . . . . . I. II.		8 Zakariás Gizella . . . . . I. II.

IV. ÉVFOLYAM.

Festészeti szak:**Rendes hallgatók.**

Schröder Erzsébet I. II.
Sárközy Csaba . . . . I. II.

Szalay Lajos . . . . I. II.

Dr. Szilágyi Ervin I. II.
5 Szücs Pálma . . . . . I. II.

Rendkívüli hallgatók.

Bajnóczy Eszter . . I. II.
Berkes Ilona . . . . . I. II.

Czakó Zoltán . . . . . I. II.
Guzsik István . . . . . I. II.
5 Kutasi Imre . . . . . I. II.

Pollák Oszkár . . . . . I. II.
7 Szepesi Edit . . . . . I. II.

Szobrászati szak.**Rendes hallgatók.**

Tóth Tibor . . . . . I. II.

Rendkívüli hallgatók.

Kerényi Jenő . . . . . I. II.

Kovács Gláser Mária I. II.

Strasser István . . . . . I. II.

Tanári szak.**a) Középfiskolai tanárjelöltek.****Férfiak.**

Béres Jenő . . . . . I. II.
Buczko Géza . . . . . I. II.
Csantavéri Károly . . I. II.
Dinkgerve Nándor . . I. II.
5 Fazekas József . . . . I. II.
Ferkai Loránd . . . . . I. II.

Horváth Sándor . . I. II.
Irsay Nándor . . . . I. II.
Kaposy Ödön . . . . I. II.
10 Kis János . . . . . I. II.
Lizony Ede . . . . . I. II.
Máté Lajos . . . . . I. II.

Nagy Aladár . . . . . I. II.
Polgár Károly . . . . I. II.
15 Pomogáts Béla . . . . I. II.
Richly Emil . . . . . I. II.
Salca János . . . . . I. II.
18 Tóth Nándor . . . . . I. II.

Nők.

Benedek Margit . . I. II.
Borza Gabriella . . I. —

Friedrich Klára . . I. II.
Kapuvári Zelma . . I. II.

Lencz Anna . . . . . I. II.
6 Sztankovits Emilia I. II.

b) Polgáriiskolai tanárjelöltek.**Férfiak.**

Lipovniczky László I. II.

Nők.

Böck Lászlóné . . . . I. II.
Gesztli Katalin . . . . I. II.

Károly Klára . . . . . I. II.

Koszorús Márta . . I. II.
6 Schivetz Katalin . . I. II.

V. ÉVFOLYAM.

Festészeti szak:**Rendes hallgatók.**

Báncs Emil . . . . . I. II.	5 Élesdy István . . . . . I. II.	Jankovics Judit . . . I. II.
Bánó Dezső . . . . . I. II.	Fenyves Edit . . . . . I. II.	Kling György . . . . . I. II.
Bocsák Sándor . . . . . I. II.	Fleischmann Irma I. II.	10 Rézmán Gyula . . . . . I. II.
Burián László . . . . . I. II.		11 Vöczköndy Rafaela I. II.

Rendkívüli hallgatók.

Benedek Klára . . — II.	Gádor Emil . . . . . I. II.	Ravazzini Angelo . . I. II.
Dienes István . . . . . I. II.	5 Lampert András — I. II.	Schilling János . . . . . I. II.
Dvorzsák Jenő . . . . . I. II.		8 Staub József . . . . . I. II.

Szobrászati szak.**Rendes hallgatók.**

Lányi Rezső . . . . . I. II.

Rendkívüli hallgatók.

Dabóczi Mihály . . I. II.	Osváth Imre . . . . . I. II.
Matzon Frigyes . . I. II.	4 Stöckert Károly . . I. II.

Tanári szak.**a) Középiskolai tanárjelöltek.****Férfiak.**

Ács Sándor . . . . . I. II.	Jaeger Jenő . . . . . I. II.	Péter Imre . . . . . I. II.
Bezzegh Zoltán . . . I. II.	Király Róbert . . . . . I. II.	b. Simon Pál . . . . . I. II.
Duma György . . . . . I. II.	Leon Henrik . . . . . I. II.	Szabados Jenő . . . . . I. II.
Edvi Illés György I. II.	10 Morell Mihály . . . . . I. II.	15 Szelczer Béla . . . . . I. II.
5 Fódi Sándor . . . . . I. II.	Nyiri Sándor . . . . . I. II.	Tar Zoltán . . . . . I. II.
Gódor Kálmán . . . . . I. II.		17 Várady Lajos . . . . . I. II.

Nők.

Bánrévi Magda . . . . . I. II.	5 Ébner Ilona . . . . . I. II.	Palatinus Viktória I. II.
Bordi Erzsébet . . . . . I. II.	Lorberer Anna . . . . . I. II.	10 Patz Katalin . . . . . I. II.
Csada Klára . . . . . I. II.	Macassy Magdolna I. II.	Puskás Klára . . . . . I. II.
Dörre Magdolna . . I. II.	Nagy Edith . . . . . I. II.	12 Trautmann Anna . . I. II.

Tanító(nő)képzőintézeti tanárjelöltek.**Férfiak.**

Egy sem jelentkezett.

Nők.

Eöry Emma . . . . . I. II.	Kostelnik Julia . . . . . I. II.	Lenvai Szabó Julia I. II.
Ihász Rózsa . . . . . I. II.		5 Turóczy Mária . . . . . I. II.

VI. ÉVFOLYAM.

Művészi szak:**Rendes hallgatók.**

Bauer Károly . . . . . I. II.	Lászlóffy Ágnes . . . I. II.	15 Roskoványi Mária I. II.
Bánhidi Andor . . . . . I. II.	Molnár László . . . . . I. II.	Rudnyánszky László I. II.
Boleman Magda . . . I. II.	10 Petrich Katalin . . . . . I. II.	Szentiványi Lajos I. II.
Erdős Géza . . . . . I. II.	Cs. Pogány István I. II.	Toldy Ósz Ilona . . . I. II.
5 Gadányi Ferenc . . . I. II.	Polgár Lajos . . . . . I. II.	Vitézy Erzsébet . . . I. II.
Hámori Imre . . . . . I. II.	Regdon Irén . . . . . I. II.	20 Zalay Margit . . . . . I. —
Katona M. Eszter . . . I. II.	Révai Mária . . . . . I. II.	21 Záborszky Elly . . . . . I. II.

Rendkívüli hallgatók.

Bak János . . . . . I. II.	Demjén Erzsébet . . . I. II.	Metykó Gyula . . . . . I. II.
Benkő Antal . . . . . I. II.	5 Konrád Sándor . . . . . I. —	Rezes Molnár Lajos I. II.
Dr. Békéssyné Takács Irénné . . . . . I. II.		8 Vidéky Brigitta . . . I. II.

Tanári szak.**Tanító(nő)képzőintézeti tanárjelöltek.****Férfiak.**

Buday Lajos György I. II.

Nők.

Elek Erzsébet . . . . . I. II.   Gerencsér Anna . . . I. II.

VII. ÉVFOLYAM.

Rendes hallgatók.

Antal Károly . . . . . I. II.	Ispánki József . . . . . I. II.	Rákossy Zoltán . . . . . I. II.
Dénes Jenő . . . . . I. II.	5 Machovits Walter . . . I. II.	Simon Ferenc . . . . . I. II.
Heil Ferenc . . . . . I. II.		8 Szervánszky Jenő I. II.

Rendkívüli hallgatók.

Dittert Mária . . . . . I. II.	Szücs István . . . . . I. II.
Srubek Gyula . . . . . I. II.	4 Tatay Béla . . . . . I. II.

Névsor

az Orsz. M. Kir. Képzőművészeti Főiskola rajztanári szakának azon nő-hallgatóiról, akik a 61.071/1914. V. K. M. sz. r.-tel a Főiskolától függetlenül létesített és ezidőszerint fakultatív kézimunkatanárnői szaktanfolyamon az 1935/36. tanévben résztvettek:

I. évfolyam

Bodor Éva
Ferenczi Etelka

Kalmár Julianna

Fákozdy Erzsébet
Takács Teréz

II. évfolyam

Biczó Judith
Bonda Eugénia

Garai Julianna

Hicke Borbála
Máté Anna

III. évfolyam

Hajdu Terézia

Tscheik Tessza

Varga Erzsébet

IV. évfolyam

Fridrich Klára
Gesztli Katalin

Károly Klára

Lencz Anna
Schiwetz Katalin

V. évfolyam

Csada Klára

Dörre Magdolna
Lendvai Szabó Julia

Trautmann Anna

VI. évfolyam

Gerencsér Anna

STATISZTIKAI ADATOK

AZ 1935~36. TANÉVRE VONATKOZÓLAG.

Az Orsz. M. Kir. Képzőművészeti Főiskola hallgatóinak megoszlása :

a) évfolyamok és szakok szerint részletezve.

		I. félévben	II. félévben
I. ÉVFOLYAM			
rendesek	— — — — —	39	39
„ szobrászok	— — — — —	6	6
rendkívüliek	— — — — —	21	21
„ szobrászok	— — — — —	3	3
II. ÉVFOLYAM			
rendes festő	— — — — —	18	16
„ szobrász	— — — — —	2	2
rendkívüli festő	— — — — —	9	9
„ szobrász	— — — — —	4	3
középiskolai rajztanárjelölt	— — — — —	29	29
polgáriiskolai	„ — — — — —	9	9
III. ÉVFOLYAM			
rendes festő	— — — — —	11	10
„ szobrász	— — — — —	4	4
rendkívüli festő	— — — — —	5	5
„ szobrász	— — — — —	2	2
középiskolai rajztanárjelölt	— — — — —	33	33
polgáriiskolai	„ — — — — —	10	10
IV. ÉVFOLYAM			
rendes festő	— — — — —	5	5
„ szobrász	— — — — —	1	1
rendkívüli festő	— — — — —	7	7
„ szobrász	— — — — —	3	3
középiskolai rajztanárjelölt	— — — — —	24	23
polgáriiskolai	„ — — — — —	6	6
V. ÉVFOLYAM			
rendes festő	— — — — —	11	11
„ szobrász	— — — — —	1	1
rendkívüli festő	— — — — —	7	8
„ szobrász	— — — — —	4	4
középiskolai rajztanárjelölt	— — — — —	29	29
tanítóképzőintézeti tanárjelölt	— — — — —	5	5
VI. ÉVFOLYAM			
rendesek	— — — — —	21	20
rendkívüliek	— — — — —	8	7
tanítóképzőintézeti tanárjelölt	— — — — —	3	3
VII. ÉVFOLYAM			
rendesek	— — — — —	8	8
rendkívüliek	— — — — —	4	4
Összes hallgatók száma :		352	346

b) Évfolyam és hallgatói minőség szerint:

	Rendes Rendkívüli I. félévben		Rendes Rendkívüli II. félévben	
	I. Évfolyamban	45	24	45
II. Évfolyamban	58	13	56	12
III. Évfolyamban	58	7	57	7
IV. Évfolyamban	36	10	35	10
V. Évfolyamban	46	11	46	12
VI. Évfolyamban	24	8	23	7
VII. Évfolyamban	8	4	8	4
Összesen:	<u>275</u>	<u>77</u>	<u>270</u>	<u>76</u>
Együtt:	352		346	

c) Szakok szerint:

(a tanév végén)

				férfi	nő
Általános tanfolyam		I. évfolyam		41	28
Festészeti szak		II. „		17	8
„	„	III. „		9	6
„	„	IV. „		7	5
„	„	V. „		14	5
Szobrászati	„	II. „		3	2
„	„	III. „		6	—
„	„	IV. „		3	1
„	„	V. „		5	—
Rajztanári	„	II. „		24	14
„	„	III. „		27	16
„	„	IV. „		19	10
„	„	V. „		17	17
„	„	VI. „		1	2
Továbbképző	„	VI. „		14	13
„	„	VII. „		11	1
		Összesen:		<u>218</u>	<u>128</u>
		Együtt:		346	

d) Hitfelekezet szerint:

(a tanév végén)

	férfi	nő
Római katolikus	141	87
Görög „	6	1
„ keleti	1	1
Ágostai evangélikus	16	12
Református	44	16
Unitárius	2	1
Izraelita	8	9
Egyéb	—	1
Összesen:	<u>218</u>	<u>128</u>
Együtt:	346	

e) Anyanyelv szerint:

(a tanév végén)

	férfi	nő
Magyar	215	126
Német	2	1
Szerb	1	—
Olasz	—	1
Összesen:	<u>218</u>	<u>128</u>
Együtt:	346	

f) Születési év szerint:

(a tanév végén)

	férfi	nő
1918	1	1
1917	5	6
1916	5	12
1915	20	7
1914	23	17
1913	29	24
1912	31	14
1911	27	18
1910	22	8
1909	14	3
1908	9	6
1907	5	3
1906	9	—
1905	3	4
1904	2	1
1903	2	1
1902	1	—
1901	1	2
1900	2	—
1899	1	—
1898	2	1
1897	1	—
1896	1	—
1889	1	—
1881	1	—
Összesen:	218	128
Együtt:	346	

g) Szülők foglalkozása szerint:

(a tanév végén)

	férfi	nő
Östermelés	Nagybirtokos . . .	— 2
	Kisbirtokos . . .	4 2
	Alkalmazott . . .	8 2
Ipar	Nagyiparos . . .	— 1
	Kisiparos . . .	20 3
	Alkalmazott . . .	15 1
Kereskedelem	Nagykereskedő . . .	— 1
	Kiskereskedő . . .	8 3
	Alkalmazott . . .	3 —
Köztisztviselő	84	71
Magántisztviselő	36	19
Katona	9	7
Személyes szolgálat	9	8
Magánzó	5	3
Nem részletezett	17	5
Összesen:	218	128
Együtt:	346	

h) Születési hely szerint:

(a tanév végén)

	férfi	nő
Budapest	51	48
Pest-megye	27	6
Egyéb Magyarország	72	33
Magyarország	Ausztriának . . .	— —
	Jugoszláviának . . .	16 2
	Csehszlovákiának . . .	17 22
	Romániának . . .	26 13
Ausztria	1	1
Egyéb külföld	8	3
Összesen:	218	128
Együtt:	346	

i) Tandíjfizetés szerint:

(a tanév végén)

	férfi	nő
Teljes tandíjat fizetett	120	79
Féltandíjat fizetett	—	—
Egész tandíjmentes	98	49
Összesen:	218	128
Együtt:	346	

A hallgatók szakonkénti eloszlása és a kötelező előadások száma és óraterjedelme.

A tanfolyam (szak) megnevezése	A II. félév elején az							A hallg. összes száma valamennyi évfolyamban				A hallgatók közül rendkívüli volt		A z e l ő a d á s o k						
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI-VII.		az I.	a II.	az I.	a II.	az I.	a II.	száma	heti órában	valamennyi évfolyamban	az I.	a II.	az I.	a II.
	évfolyam hallgató							férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	f é l é v b e n		f é l é v b e n				
Általános tanfolyam	69	—	—	—	—	—	—	41	28	41	28	28	24	24	7	40	7	40	40	40
Művészi szak	festők	—	25	15	12	19	—	50	23	47	24	24	29	28	11-5 III.-3 IV.-2 V.-3	11-39 III.-41 IV.-38 V.-40	11-5 III.-3 IV.-2 V.-3	11-39 III.-41 IV.-38 V.-40	11-39 III.-41 IV.-38 V.-40	11-39 III.-41 IV.-38 V.-40
	szobrászok	—	5	6	4	5	—	18	3	17	3	3	12	13	11-6 III.-4 IV.-4 V.-3	11-39 III.-41 IV.-38 V.-40	11-6 III.-4 IV.-4 V.-3	11-39 III.-41 IV.-38 V.-40	11-39 III.-41 IV.-38 V.-40	
Tanári szak	középiskolai	—	29	33	23	29	—	80	35	80	34	—	—	—	11-9 III.-8 IV.-7 V.-6	11-41 III.-41 IV.-39 V.-32	11-9 III.-8 IV.-7 V.-6	11-41 III.-41 IV.-39 V.-32	11-41 III.-41 IV.-39 V.-32	
	polgáriiskolai	—	9	10	6	—	—	7	18	7	18	18	—	—	11-9 III.-8 IV.-7	11-41 III.-41 IV.-38	11-9 III.-8 IV.-7	11-41 III.-41 IV.-38	11-41 III.-41 IV.-38	
	tanító(nő)- képzőintézeti	—	—	—	—	5	3	1	7	1	7	7	—	—	V.-5 VI.-5	V.-30 VI.-26	V.-5 VI.-5	V.-30 VI.-26	V.-30 VI.-26	
Továbbképzősök VI—VII.	—	—	—	—	—	39	—	26	15	25	14	14	12	11	1	36	1	36	36	36
Összesen :	69	68	64	45	58	42	223	129	218	128	76	76	102	102	721	721	721	721	721	721
							346				352				346					

AZ ORSZ. M. KIR. RAJZTANÁRVIZSGÁLÓ BIZOTTSÁG.

Elnök:

BENKhard ÁGOST,
az Országos M. Kir. Képzőműv. Főisk. e. i. rektora.

Alelnökök:

BARANSKI E. LÁSZLÓ,
az Országos M. Kir. Képzőművészeti Főiskola
e. i. prorektora.

NÁDLER RÓBERT,
festőművész, a kir. József műegyetem nyug.
r. tanára.

Beltagok:

DR. ALSZEGHY ZSOLT,
egyet. m. tanár.

ANDRETTI KÁROLY,
műépítész, főisk. r. tanár.

BARANSKI E. LÁSZLÓ,
festőművész, főisk. r. tanár.

BENKhard ÁGOST,
festőművész, főisk. r. tanár.

BORY JENŐ,
szobrászművész, főisk. r. tanár.

GLATZ OSZKÁR,
festőművész, főisk. r. tanár.

HORN ANTAL,
festőművész, főisk. r. tanár.

KANDÓ LÁSZLÓ,
festőművész, főisk. r. tanár.

DR. LECHNER JENŐ,
műépítész, főisk. r. tanár.

LYKA KÁROLY,
művészeti író, főisk. megb. tanár.

MEYER ANTAL,
iparművész, főisk. r. tanár.

PILCH DEZSŐ,
festőművész, főisk. r. tanár.

RÉTI ISTVÁN
festőművész, főisk. r. tanár.

RUDNAY GYULA,
festőművész, főisk. r. tanár.

SIDLÓ FERENC,
szobrászművész, főisk. r. tanár.

STRÓBL ZSIGMOND
szobrászművész, főisk. r. tanár.

SZENTGYÖRGYI ISTVÁN
szobrászművész, főisk. r. tanár.

DR. TÓTH GÉZA,
c. gimn. igazgató, szakfelügyelő.

VARGA N. LAJOS
grafikus-festőművész, főisk. r. tanár.

Kültagok:

BARKÁSZ LAJOS,
festőművész, reálgimn. r. tanár.

DR. BRISITS FRIGYES,
ciszt. r. gimn. r. tanár, c. gimn.
igazgató.

FÖRSTNER TIVADAR,
iparoktatási kir. főigazgató.

GULYÁS SÁNDOR
reálgimn. r. tanár.

DR. HECKLER ANTAL,
egyet. ny. r. tanár.

DR. HUSZTI JÓZSEF,
egyet. ny. r. tanár.

KÖVESDY GÉZA,
áll. felsőipariskolai r. tanár.

DR. KORNIS GYULA,
tud. egy. nyilv. r. tanár,

NÁDLER RÓBERT,
l. fentebb.

OPPEL IMRE
ág. ev. gimnáziumi r. tanár.

DR. PINTÉR JENŐ,
tanker. kir. főigazgató.

SZABLYA FRISCHAUF FERENC,
festőművész, az Orsz. Iparművé-
szeti Iskola r. tanára.

DR. VIDÉKY EMIL,
a szfv. Iparrajzisk. ny. igazgatója.

A Bizottság jegyzője:

DR. FERENCZY JÓZSEF,
az Orsz. M. Kir. Képzőművészeti Főiskola főtitkára.

AZ ORSZ. MAGY. KIR. RAJZTANÁRVIZSGÁLÓ BIZOTTSÁG 1935/36 TANÉVI MŰKÖDÉSE.

A Bizottságnak ezévi működése a 10548/1935. III. vkm. sz. rendelet alapján az 1934/35—1935/36-os két éves időszakra adott megbízatáson alapult.

Az idei ülészak az 1936. évi május hó 30-án tartott első üléssel kezdődött s a június hó 23-ai záróüléssel fejeződött be. Ezen ülészak keretén belül az egyes vizsgálatok a következőkép osztattak be:

- 1936 június 2—5-ig az I. alapvizsgálat,
- 1936 június 6—13-ig a II. alapvizsgálat,
- 1936 június 15—19-ig a szakvizsgálat,
- 1936 június 20—23-ig a pedagógiai vizsgálat.

Az iparostanonciskolai rajztanítói vizsgálatra jelentkezett jelöltek 8 különböző szaki tárgyat felölelő, vizsgálatai ugyanezen idő alatt megfelelő más beosztásban tartattak.

Az egyes vizsgálatok eredményei — az azokat követő minősítő értekezleteken — az egyes szakcsoportok albizottságainak javaslatai alapján összegeztettek.

A Bizottság működési rendjét az 1930. évi november hó 11-ei államfői elhatározással jóváhagyott szabályzat határozza meg, amely az 1932/33. tanévvel lépett egészében hatályba.

E szabályzat több pontja azonban, mint erről az előző Évkönyvekben már részletesen beszámoltunk — a tanítóképzőintézeti tanárképzésnek időközben 6 évre történt emelése folytán változást szenvedett. E vál

lozatalások a tanítóképzőintézeti tanárjelöltek Apponyi Kollégiumára vonatkozó reform elhúzódása miatt a lefolyt tanévben sem voltak a fentemlített szabályzatban végleges formában keresztülvihetők, miért is a vizsgálatok szabályszerű lefolytathatása végett ezidén is külön intézkedésekre volt szükség.

Ehhez képest a 11689/1936. III. V. K. M. sz. leirattal értesítést nyert a Bizottság arról, hogy a Kormányzó Ur Ő Főméltóságához javaslat tétett annak megengedésére nézve, hogy a végzett középiskolai rajztanárjelöltek részére ezidén kiadandó oklevelekben a „tanítóképzőintézetekben” szó kihagyassék; majd a később vett 12668/1936. sz. leirattal arról is, hogy a kért magas jóváhagyás június hó 30-i államfői elhatározással megadatott.

Ezenkívül tudomásul vette a V. K. M. a 22768/1936. IV. sz. rendeletével azt, hogy a tanítóképzőintézeti tanárjelöltek képzése folytatólag ez évben is az új 6 éves rend szerint történt s egyben felhatalmazást adott arra, hogy egyebekben e jelöltek vizsgálatát az eddigi módozatok mellett folytathassa le a Bizottság.

A fentiektől függetlenül, kivételesen még a régi rend szerint bíraltatott el a jelen vizsgaszakban egy korábbi képesítésű okl. középiskolai rajztanár vizsgálatának ügye, aki a lefolyt tanévben tanítóképzőintézeti rajztanárjelöltként végzett tanulmányokat. (27.909/1935. IV. vkm. sz. r.)

A jelen vizsgaszakban történt jelentkezésekről, az egyes vizsgálatok eredményéről a következő oldalakon közölt táblázatos kimutatások adnak közelebbi felvilágosítást.

A pedagógiai vizsgálatot tett középiskolai tanárjelöltek által a szabályzat értelmében előzően benyújtott és elfogadott művészettörténeti értekezések cím és szerzők szerinti felsorolása a továbbiakban közölt statisztikai adatok után következik.

* *
*

A Bizottság 1935/36. tanévi vizsgaszakának megnyitó ülésén az elnök kegyeletes szavakkal emlékezett meg Várdai Szilárd o. m. kir. képzőművészeti főiskolai nyug. igazgató-tanárnak, a Bizottság évtizedeken át volt tagjának, majd alelnökének az 1936. év elején bekövetkezett elhunytáról.

Az elhunytban a hazai rajzi szakos tanárképzés buzgó szóvivőjét, lelkes és érdemes harcosát vesztette el, aki az egész életét kitöltő ezen munkásságával ez ügynek igen nagy szolgálatokat tett.

Példaadóan munkás és eredményes működésének emlékét a Bizottság egyhangú határozatával jegyzőkönyvileg örökítette meg.

Temetésén a Főiskola vezetősége úgyis mint a Bizottság elnöksége kegyeletesen résztvett és képviseltette magát a megboldogult lelkiüdvéért tartott gyászistentiszteleten si, a gyászoló családnak pedig külön levélileg is kifejezte őszinte mély részvétét és együttérzését.

Várdai Szilárd emlékezetét a jelen évkönyv előző lapjain főiskolai működésével kapcsolatban külön méltatjuk. Így életrajzi adatait s a művészeti oktatást és a rajzi szakos tanárképzés ügyét érintő több évtizedes munkásságának közelebbi ismertetését illetőleg a jelzett méltatásra utalunk.

* *

*

Ugyancsak az idei vizsgaszak megnyitó ülésén áldozott a Bizottság két felejthetetlenül nagynevű halottja: komjászegi Kelety Gusztáv és ádámosi Székely Bertalan emlékének is, születésük százéves évfordulója alkalmából.

Kelety Gusztávnak, a Bizottság első elnökének neve mindenkor ki-magasló emlékezetű lesz a Bizottság történetében, nemcsak több évtizedes lelkes és munkás elnöki működése révén, de azért is, mert e Bizottságnak az 1875. évben történt életrehívásában az ő előrelátó és nagyvonalú szellemének kiváló része volt. Emlékezetét az 1937. év elején — a 65. éves fennállása alkalmából tervezett nagy ifjúsági kiállítás kapcsán — óhajtja megünnepelni a Főiskola, amelynek alapítása szintén elválaszthatatlan az ő nevétől.

Ez alkalomból a Főiskola vezetősége a nagy halott mindkét irányú nagy érdemeiről megemlékezni fog. E méltatást a jövő évi Évkönyvben tesszük közzé.

Székely Bertalannak, a Bizottság egykori alelnökének, majd elnökének emlékezetét a Főiskola vezetősége — egyben a Bizottság elnöksége — már az 1935. novemberében tartott külön emlékünnepélyen ülte meg, amelynek beszámolóját a jelen Évkönyv megfelelő helyén adjuk.

Statisztikai adatok

az Orsz. M. Kir. Rajztanárvizsgáló Bizottság előtt az 1935/36. tanévben tett vizsgálatokról.

I. Vizsgálatok neme és eredménye.

Vizsgálatok megnevezése		I.		II.		Szak-		Pedagógiai-	
		Alapvizsgálat				vizsgálat			
		Első ízben	Pótvizsga jav. ism.	Első ízben	Pótvizsga jav. ism.	Első ízben	Pótvizsga jav. ism.	Első ízben	Pótvizsga jav. ism.
Középiskolai rajztanári	tartatott	35	3	34	2	21	2	31	—
	elfogadtatott	33	3	27	2	17	2	29	—
Polgári iskolai rajztanári	tartatott	10	1	12	1	5	—	—	—
	elfogadtatott	10	1	11	1	5	—	—	—
Tanítóképző intézeti rajztanári	tartatott	—	—	—	—	—	—	4	—
	elfogadtatott	—	—	—	—	—	—	4	—
Iparostanonc iskolai rajztanári	tartatott	—	—	—	—	10	3	—	—
	elfogadtatott	—	—	—	—	6	2	—	—
Összesen	tartatott	45	4	46	3	36	5	35	—
	elfogadtatott	43	4	38	3	28	4	33	—

II. A képesítő szak-, illetve pedagógiai vizsgálatok részletes eredménye.

A képesítés megnevezése		A képesített egyének, ill. azok száma, kik részére hazai okl. adatott ki		Az 1935/36. tanévben képesített egyének közül									
				róm. kath.	gör. kath.	reform.	ág. h. ev.	gör. kel.	unit.	izr.	babpt.	egyéb	Magyar honos
				v a l l á s u									
Középiskolai rajztanári	hazai okl.	18	11	14	1	9	3	—	—	2	—	—	29
	honos. „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Polgári iskolai rajztanári	hazai okl.	1	4	4	—	1	—	—	—	—	—	—	5
	honos. „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tanítóképző int. rajztanári	hazai okl.	1	3	4	—	—	—	—	—	—	—	—	4
	honos. „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Iparostanonc isk. rajztanítói	hazai okl.	7	1	4	—	2	1	—	1	—	—	—	8
	honos. „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	hazai okl.	27	19	26	1	12	4	—	1	2	—	—	46
	honos. „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

III. A képesített rajztanárjelöltek és iparostanonciskolai rajztanítói oklevelet nyertek megoszlása vallás és anyanyelv szerint.

Oklevél	Az oklevelet nyert egyének																
	Összes száma	vallása									anyanyelve						
		róm. kath.	gör. kath.	ev. ref.	ág. h. ev.	gör. kel.	unitárius	izraelita	baptista	egyéb	magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb
Rajztanári	38	22	1	10	3	—	—	2	—	—	38	—	—	—	—	—	—
Rajztanítói	8	4	—	2	1	—	1	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—
Együtt	46	26	1	12	4	—	1	2	—	—	46	—	—	—	—	—	—
		46									46						

IV. Kiadott oklevelek száma.

	Férfi	Nő
Középiskolai rajztanári	18	11
Tanítóképzőintézeti rajztanári	1	3
Polgári iskolai rajztanári	1	4
Iparostanonciskolai rajztanítói	7	1
	Összesen : 27	19
	Együtt : 46	

Névjegyzéke

az 1935/36. tanév végén oklevelet nyert rajztanárjelöltek, illetve az iparostanonciskolai rajztanítói vizsgálaton képesítetteknek.

I. Új rendszerű középiskolai rajztanári oklevelet kaptak: 29.

---

a) Férfiak:

1 Ács Sándor	Király Róbert	B. Simon Pál
Bezzegh Zoltán	Leon Henrik	Szabados Jenő
Duna György	Lerner István	15 Szelczer Béla
Edvi Illés György	10 Morell Mihály	Szentiványi Lajos
5 Fódi Sándor	Nyiri Sándor	Tar Zoltán
Jaeger Ernő	Péter Imre	18 Várady Lajos

b) Nők:

1 Bánrévi Magdolna	5 Lorberer Anna	Palatinus Viktoria
Csada Klára	Macassy Magdolna	Patz Katalin
Dörre Magdolna	Nagy Edith	10 Puskás Klára
Ébner Ilna		11 Trautmann Anna

II. Új rendszerű tanító(nő)képzőintézeti rajztanári oklevelet kaptak: 4.

---

a) Férfiak:

Buday Lajos

b) Nők:

1 Elek Erzsébet	Gerencsér Anna	3 Turóczy Mária
-----------------	----------------	-----------------

III. Új rendszerű polgári iskolai rajztanári oklevelet kaptak: 5

---

a) Férfiak:

Lipovniczky László

b) Nők:

1 Geszti Katalin	Károly Klára	4 Schiwetz Katalin
	Koszorús Márta	

IV. Új rendszerű iparostanonciskolai rajztanítói oklevelet kaptak: 8.

---

a) Férfiak:

1 Dabóczy Mihály	Maklári Ernő	Sarközy Csaba
Machovits Walter	Marossy László	7 Szoljár Károly
	5 Miskolczy Ferenc	

b) Nők:

Schröder Erzsébet

J E G Y Z É K E

az 1935/36 tanévi képesítő vizsgálatokon a középiskolai rajzi szakos tanári oklevelet nyert jelöltek által benyújtott és elfogadott művészettörténeti értekezéseknek.

Tétel	S z e r z ő	M i a c í m e ?
1.	Ács Sándor	Forradalom és dogma 4 ^o füzve.
2.	Bánrévi Magdolna	Magyar vízfestészet a XIX. században. 4 ^o kötve
3.	Bezzegh Zoltán	A magyar arcképfestészet első lépései. 4 ^o füzve
4.	Csada Klára	Derkovits Gyula (1894-1934). 4 ^o füzve
5.	Dörre Magdolna	A Magyar Üvegfestészet. 4 ^o füzve
6.	Duma György	Dekorativ törekvések és a Képzőművészet a szinpadon. 4 ^o kötve
7.	Edvi Illés György	A képmás a modern magyar plakettművészetben 8 ^o füzve
8.	Ébner Ilona	Skandináv grafikai művészet a XIX. században. 8 ^o kötve
9.	Fódi Sándor	Vasvármegye művészetének története. 8 ^o füzve
10.	Jaeger Ernő	Soproni bencés templom. 4 ^o füzve
11.	Király Róbert	A XIX. századi magyar tájképfestészetéről. 4 ^o kötve
12.	Leon Henrik	A firkálástól a művészetig. 4 ^o kötve
13.	Lerner István	Holbein festői munkássága. 4 ^o kötve
14.	Loberer Anna	Pieta és korszellem. 4 ^o kötve
15.	Macassy Magdolna	A beuroni bencés festőiskola története. 4 ^o füzve
16.	Morell Mihály	Az afrikai néger szobrászat. 4 ^o füzve
17.	Nagy Edith	A magyar, székely, szász és oláh lelkület megnyilatkozása Erdély művészetében. 8 ^o füzve
18.	Nyiri Sándor	Madarász Viktor. 4 ^o füzve
19.	Palatinus Viktória	Győr város műemlékei. 4 ^o kötve
20.	Patz Katalin	A mozgás problémája a festészetben. 4 ^o füzve

Tétel	S z e r z ő	M i a c í m e ?
21.	Péter Imre	Világnézetalkotó képzőművészet. 4 ^o füzve
22.	Puskás Klára	Leonardo Da Vinci. 4 ^o kötve
23.	B. Simon Pál	Művészet és közvélemény. 4 ^o kötve
24.	Szabados Jenő	A szín, mint szimbolum a művészetben. 4 ^o kötve
25.	Szelczer Béla	Az építészeti stílusformák a háboru utáni modern épületeknél. 8 ^o füzve
26.	Szentiványi Lajos	Van Goghról, leveleiről, festészetéről. 4 ^o füzve
27.	Tar Zoltán	Logikai és intuitív megnyilvánulások id. Markó Károly és Mednyánszky László művészetében. 4 ^o füzve
28.	Trautmann Anna	Az érzések (indulatok) kifejezése a szobrászatban. 4 ^o füzve
29.	Várady Lajos	A magyarság eszméjének kibontakozása a XIX. század történeti és népelet festészetében. 4 ^o füzve

---

TARTALOMJEGYZÉK:

Főiskolánk alapításának és fejlődésének főbb mozzanatai	3
A Főiskola felettes hatósága	5
A Főiskolát kormányzó Rektori Tanács	6
Várdai Szilárd emlékezete	7
Székely Bertalan centennárium	17
A Főiskola 1935/36. tanévének eseményei	45
A Főiskola tanári kara és személyzete	61
Főiskolai egyesületek és diákjóléti intézmények	64
A Főiskola hallgatóinak névsora	69
Statisztikai adatok	76
Az Orsz. M. Kir. Rajztanárvizsgáló Bizottság működése	81
Statisztikai adatok az értesítő vizsgálatokról	84

